هاوکاری

الـتـضـامـن

ڕۆژنامەیەکی هەفتانەیە
٨ لاپەڕە
٢٥ فلسە

دەزگای ڕۆشنبیری و بڵاوکردنەوەی کوردی
بەڕێوەبەری گشتی و سەرنووسەر
اسماعیل رسول

شەقامی الخلفاء
مەیدانی الخلانی
ت ٨٨٧٥٧٩٥ / ٥ خەت
ساڵی ١٩٧٠ دامەزراوە

● پێنج شەممە ٢٦ی تشرینی دووەمی ١٩٨١ ژمارە ٦١٣ ●

● الخميس ٢٦ تشرين الثاني ١٩٨١ العدد ٦١٣ ●

بڕیاری مێژوویماندا بۆ گێڕانەوەی دەسەڵاتی تەواومان لەسەر خاک و ئاوەکەمان و بە توانا و لێهاتنەوە دژی هەر کەسێ دەوەستین بەربەستی ئەم بڕیارە مێژووییە ڕەوابەکات.

سەرۆکی فەرماندە
صدام حسین

ووتەیەکی سەرتاپا گیرو گرنگی سەرۆکی فەرماندە صدام حسین لە ئەنجوومەنی نیشتمانیدا

عیراقیەکان بە ئازایەتیەکی بێ هاوتاشەڕیان کرد ... و بەتوانان دەوری مێژوویی خۆمان ڕابەڕێنن

هیچ هێزێك نییە بە دەوڵەتە گەورەکانیشەوە بتوانێت خاکی عیراق داگیربکات

سەرۆکی فەرمانده بەڕێز صدام حسین ئەوەی دووپات کردەوە کە ئەنجوومەنی نیشتمانی مەوقیعێکی جدی و بەرپرسیارە بەپێی دەستوور بۆ نواندنی دەوری بەکاری لە بیناکردنی عیراقی نوێی مەزندا . ئەمەش لەو وتە گرنگەدا بوو کە بەڕێزی لە کۆبوونەوەی پێنجەمی دەورەی دووەمی ئەنجوومەنی نیشتمانیدا ئاراستەی کرد . وا لێرەدا بەشی یەکەمی وتە گرنگەکەی سەرۆکی فەرماندە بڵاو دەکەینەوەو هەفتەی داهاتوو بەشی دووەمی :

برایان ...

مەبەستی ئەساسی ئەمڕۆ ، لە ئامادەبوونمان لە یەکی لە کۆبوونەوەکانتان ئەوەیە چاومان پێتان بکەوێ ، وەك نوێنەرانی گەل لەم ئەنجومەنەداو تا دڵنیابین لەوەی کە دەوڵەت لە دەزگا ڕەسمیەکانی تریا هاوکاری لەگەڵ ئەم ئەنجومەنەدا دەکات بەپێی دەستوورو یاسا دیاری کراوەکان تا ئەرکی سەرشانی خۆی وەك نوێنەری گەل لە شوێنی خۆیدا بە شێوەیەکی ڕاستی بەجێ بگەیەنێ ، بەڵکو تا دووپاتی بکەینەوە کە ئەنجومەنی نیشتمانی حاڵەتێکی شکڵی نیە لە وڵاتەکەماندا ، بەڵکو مەوقعی جدی و بەرپرسیارە بەپێی دەستور بۆ ئەوەی دەوری بەکاری لە بینا کردنی عیراقی نوێ و مەزندا بگێڕێ و تا بە ناوی سەرکردایەتیەوە دووپاتی بکەینەوە کە ئەو هەڵبژاردنە بۆ ئەنجومەنی نیشتمانی ئەنجامی پێداویستێکی فەنی نەبوو بۆ پەڕینەوە لە ڕووبارێکەوە بۆ ڕووبارێکی تر بەڵکو دەربڕینی حاڵەتی ڕەسەنی و مەبدەئی بووە لە عەقڵی حزبدا کە ڕابەری شۆڕش دەکات و لە بەرنامەی شۆڕشدا کە بۆتە شۆڕشی هەموو گەلی عیراق بەبێ جیاوازی .

جا کە ئەم دەورەتان دەبێ ، پێویستە بنان‌بینین و هەست دەکەین کە لە پێشەوەی بایەخدانەکانتانەوە هەروەك بایەخدانی گەلی عیراق مەسەلەی شەڕە لەگەڵ دوژمنی دەست درێژی‌کەری نارەوای ئێران ، کە دەڵێم ئێران هیوادارم هیزە بەربەرەکانی کارەکانی ئێران گلەیمان لێ نەکەن . چونکە زیاتر لە جارێ گلەییان لێ‌کردووین دەربارەی هەندێ تەعبیرات لە ڕاگەیاندنی عیراقداو قسەی هەندی لێپرسراوانی عیراق ، ئێمە شتێ نادەینە پاڵ گەلی ئێران حاڵەتێکی بەشێ لەو نەبێ یان بەرگی ئەو نەبێ . قسەمان لە ئەساسدا ئاراستەیە بۆ ئەو کەسانەی لێپرسراون لە ئێران ، بەڵام دیسان گلەیی لەگەلانی ئێران دەکەین کە ماوەیەکی درێژ چەپڵەی بۆ هەندێ لێپرسراو لێدا کە باسی توانای داگیرکردنی بەغدایان دەکرد . لەگەڵ ئەوەشدا گەلی عیراق دڵسۆزە . هەروەك وابووە . لەبەر ئەوە ، ئیستا ئێمە جیاوازی لە نێوان گەلانی ئێران و نێوان حوکمڕاکاندا قبوڵ دەکەین بە چاوپۆشین لەو خەلفیاتەی دەیزانین و بە تاڵیەوە لە مێژووی نزیك و دووردا هەڵسو کەوتمان لەگەڵ کرد .

● هەموو دەرگایەك لە بەردەم بەربەرەکانی کارانی ئێراندا دەکەینەوە

ڕازین بەوە ، لێپرسراوان لەو شەڕی دەست درێژیەی دژی ئێمە کرا ئەوانەن ئیستا حوکمڕانی ئێران دەکەن ، لەبەر ئەوە وتمان و قسەکەمان لە بەردەم نوێنەرانی گەلدا لە ئەنجومەنی نیشتمانی دووپات دەکەینەوە ، کە ئێمە هەموو دەرگابەکەو هەموو مەیدانێکی هاوکاری بێ‌سنوورو بێ کۆت‌وبەندی پێشەکی و بە چاوپۆشین لە چۆنیەتی سەری ئەو لایەنە یان لایەنێکی تر بەرامبەر کاروباری شەڕو ئاشتی لە ئیستادا . لە ناو ریزەکانی بەربەرەکانی کاری ئێراندا ، مەیدان بە فراوانی دەکەینەوە بۆ هاوکاری پێکەوە لە پێناوی تەنیا پاراستنی عیراقدا نە ئەو بتەی لە تاران خراوە بەڵکو لە پێناوی ، ئەوە مێژوو ئەوە دەسەلمێنێ کە بە گڕا چوونمان بەرامبەر ئەو بتەو نەتوانینی لە بەدی‌هێنانی ئامانجە ناپەسەندەکانیا بەرامبەر عیراق .. ئەو بەگڕا چوونە ئەنجامەکانی دیسان پشتیوانێکی جدی دەبێ بۆ گەلانی ئێران لە پێناوی ڕزگار بوونیان لەو بتە زاڵمە ، جا تا گەلانی ئێران ئەو خەلفیاتی مێژووییانەیان لەبیر نەچێتەوە کە زیاتر لە ساڵێکی بە سەردا تێ‌پەڕبوە هەندێکی لێ‌دەگێڕینەوە وهیوا دارم سەرتان سوڕ نەمێنی کە لەبەردەم ئەنجومەنی نیشتمانی‌دا قسە دەکەم و لایەنێکی قسەکانم ئاراستەی گەلانی ئێران دەکەم ، چونکە گەلانی ئێران ئیستا لە میحنەتی ڕاستەقینەدان و لە سەر شانمان نیە جێگای ئەوان بگرینەوە بۆ ڕزگار بوونیان لەو میحنەتە بەڵام ئەرکی مرۆڤایەتیمانە میحنەتەکەیان ببینین و هەڵە نیە هاوکاری‌یان بکەین بۆ ڕزگار بوون لەو میحنەتە دژی دوژمنی هەردوولا کە بە هەموو ڕێگایەك هەوڵی‌دا دەست بخاتە کاروباری ناوخۆمانەوە ، کە نەیتوانی هیچ بکات پەنای بردە بەر شەڕی دوژمنایەتی‌کاری دژی وڵاتەکەمان و جا تا جاریکی‌تر ئەو هەڵەیە دووبارە نەکەنەوە لە پشتیوانی کردنی حاکمیکی دیکتاتۆری تاکڕەودا بۆ مەبەستی چاوبرسیەتی و دەست‌درێژی .

لە بۆ چووندا هەتا بەربەرەکانی‌کاران هەڵەیان کرد ، نامانەوی لە هەندێ لایەنی پەیوەندیدا لەگەڵ عیراق نامانەوێ مێژووی ڕابووردو بشکێنین و بیکەینەبار تا نەیەڵێ پەیوەندی نوێ هەبێت لەگەڵ هەرلایەك بیەوێ ڕێگا ڕاست بکاتەوە ، لەبەر ئەوە دەڵێین ئێمە هاوکاری دەکەین ، ئیستا ، وە هاوکاری دەکەین لەگەڵ هەر لایەنێ لە لایەنەکانی ریزی بەربەرەکانی‌کار کە یارمەتی بوێ ، لە پێناوی ئەوەدا نە عیراق دژی ناهەق سەرکەوێ چونکە خواو گەلی عیراقیان سەرخست چونکە لەسەر حەقە ، بەڵام لە پێناوی

بروانە ل : ٧

لە بروسکەیەکدا بۆ سەرۆکی بەڕێز صدام حسین :

جەماوەری کورد لە لوبنان سڵاو لە سەرکەوتنی هێزەکانمان بە سەر فارسی ڕەگەزپەرستدا دەکات

جەماوەری کورد لە لوبنان سڵاوی ئاراستەی سەرکەوتنە مەزنەکانی هێزە ئازاکانمانی کردوە لە جەنگی ڕەوایاندا دژی فارسە ڕەگەزپەرستەکان .

لە بروسکەیەکدا کە ئاراستەی سەرۆکی فەرماندە بەڕێز صدام حسین کراوە لە لایەن بەڕێز فیصل فخرۆوە سەرۆکی پارتی ڕزگاری کوردی لە لوبنان بە بۆنەی ڕابوردنی ١٥ مانگ بە سەر جەنگی قادسیەی صدام‌دا ، لەو بروسکەیەدا جەماوەری کورد لە لوبنان ئامادەیی تەواوی نیشانداوە بۆ بەشداربوون لە جەنگی پیرۆزماندا شان بەشانی هێزە دلێرەکانمان

□

عێراق ڕەفزی پرۆژەکەی مەملەکەتی سعودیە دەکات لە بارەی مەسەلەی فەلەستینەوە

دوکتۆر سەعدون حمادی وەزیری دەرەوە وڵاتە عەرەبیەکانی ئاگادار کردەوە لەبارەی دان‌پیانان بە ئیسرائیلدا . ئەوەش لە وتارێکدا هاتبوو لە دانیشتنێکی وەزیرانی دەرەوەی وڵاتە عەرەبیەکان . هەروەها ڕایگەیاند کە هەڵوێستی عێراق جاران و ئێستاش هەر یەك هەڵوێستە بەرانبەر مەسەلەی فەلەستین و باوەڕ نەهێنان بە ئیسرائیلدا .

بەڕێز دوکتۆر سەعدون حمادی ئاشکرای کرد کە سەرۆکی فەرماندە صدام حسین چەند جارێك دووپاتی کردۆتەوە کە بڕیارەکانی کۆنگرەی باڵای بەغدا کە عێراق بڕیاری لە سەر داوە هەڵوێستی هاوبەشی وڵاتە عەرەبیەکانەو هەر وڵاتێکی تریش بێ دەتوانێ زیاتر لەوە بخاتە ڕوو .

بەڕێز وەزیری دەرەوە هەڵوێستی نەگۆڕاوی عێراقی بەم جۆرە دیاری کرد :

یەکەم : هەر پێشنیارێك دان بە ئیسرائیلدا بنێ عێراق ڕەفزی دەکاتەوە . جا ئەو دان‌پیانانە ئێستابێ یا لە پاشەڕۆژدا ، ڕاستەوخۆ بێ یا ناڕاستەوخۆ .

دووەم : عێراق بڕیارەکانی کۆنگرەی باڵای بەغدا ناکاتە پشت‌گوێ و لێی پاشگەز نابێتەوە .

سێیەم : عێراق پرۆژەکەی سعودیە ڕەت دەکاتەوە ، جا ئەگەر ئەو پرۆژەی سەربکەوێ یا نەکەوێ .

چوارەم : عێراق لەو بڕوایەدایە ئەو پرۆژەیەو لەو جۆرە ئەنجامی خراپی دەبێ و هەڵوێستی عەرەب بێ هێز دەکات و دابەشی دەکات .

پێنجەم : عێراق دژی هاوکاری و پێکەوە گونجان نییە لەگەڵ وڵاتە عەرەبیەکاندا بە مەرجێ مافی تەواوی عەرەب ڕەچاو بکرێ و بگاتە ئەنجامێکی باش .

دەست پێ کردنی کۆنگرەی بەرزی عەرەبی

بەڕێز عزە ابراهیم : عیراق بە گیانێکی ئیجابیەوە بەشداری کۆنگرەکە دەکات

دوێنێ لە شاری « فاس »ی مەغربی کۆنگرەی بەرزی وڵاتە عەرەبەکان دەستی پێ کرد دوای ئەوەی بەرنامەی کاری کۆنگرەکە لە لایەن وەزیرانی دەرەوەی وڵاتە عەرەبەکانەوە ئامادە کراو بریتی‌یە لە شەش باسی سەرەکی : مەسەلەی فەلەستین ، مەسەلەی خوارووی لوبنان ، مەسەلەی هاوکاری ستراتیژی « ئەمەریکاو ئیسرائیل » ، پەیوەندی عەرەبی عەرەبی ، پەیوەندی عەرەبی دوەلی و گەشەسەندنی عەرەبی و کاروباری ئابووری .

ئەوەی شایانی باسە بەڕێز عزە ابراهیم جێگری سەرۆکی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش سەرۆکایەتی وەفدی عیراق دەکات لەم کونگرەیەداو وەفدەکەش بریتی‌یە لە بەڕێزان طارق عزیز ئەندامی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش جێگری سەرۆك وەزیران و دوکتور سعدون حمادی وەزیری دەرەوەو عبدالملك الیاسین جێگری وەزارەتی دەرەوەو چەند کاربەدەستێکی تر .

بەڕێز عزە ابراهیم جێگری سەرۆکی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆرش ئەوەی دووپات کردەوە کە عیراق بە شێوەیەکی بەکارو گیانێکی ئیجابیەوە بەشداری ئەم کۆنگرەیە دەکات ..

زۆربوونی چالاکیەکانی هێزی بەرهەڵستی و شۆڕشگێڕانی کورد لە ئێران

حوکوومەتە فاشیەکەی تاران دانی‌ناوە بە زۆربوونی هێرشی شۆڕشگێرانی کوردو هێزی بەرهەڵستی نیشتمانی لە چەند ناوچەیەکی ڕۆژئاوا باکووری ڕۆژئاوای ئێران .

ڕادیۆی تاران ڕای‌گەیاند شەڕێك ڕوویداوە لە نێوان پاسەوانەکانی خومەینی و شۆڕشگێرانی کورد لە (دیواندەرە)ی سنەو پردی ڕکۆ تێریك هاشم و قەلاگاه .

لێپرسراوانی پاسەوانەکانی خومەینی لە سنە ڕایان گەیاندوە کە ئەو شەڕانە (٤٨) سەعاتیان بە بەردەوامی خایاندوەو سێ پاسەوانی خومەیەنی بریندار بوونەو یەکێکیش کوژراوە.

هەواڵێکی تری ئاژانسی پارسی ئێران دەڵێ :

لە نێوان هێزە بەرهەڵستکەرە چەکدارەکان و هێزەکانی ڕژێمدا لە دەربەندی توشاوەو باکور شەڕ ڕوویداوە . ئاژانسەکە باسی زیانەکانی هێزەکانی خومەینی نەکردوە بەڵام وتوویەتی (٢٥) چەکداری هێزی بەرهەڵست و کوردەکان کوژراون و حەوتیش بریندار بوونە .

لە تارانیش بۆمبایەك لە کۆمپانیای فرۆکەوانی‌ی فەرەنسا تەقیوەتەوەو بووەتە هۆی ڕوخانی بەرهەیوانی کۆمپانیاکەو چەند ماڵێکی نزیك .

هێزە ئاسمانیە ئازاکانمان لێهاتوانە بنکەو مۆڵگەکانی دوژمن دەپێکن

هێزە دلێرەکانمان ، هەفتەی ڕابووردوش وەك جاران مەردانە دەستی شێرانەیان لە دوژمنی ڕەگەزپەرست وەشاندوەو بوشستی‌و زیانی زیاتریان بە هێزەکانی دوژمن گەیاندوە و ئاڵای سەرکەوتنی ئێمەش هەر بەرز دەشەکێتەوە .

هەفتەی ڕابووردو سەرجەمی زیانەکانی دوژمن بەپێی بەیاننامەکانی سەرکردایەتی گشتی هێزە چەکدارەکان بەم جۆرە بووە :

لەم هەفتەیەدا هێزە ئاسمانیە ئازاکانمان چەندان هەڵمەتی سەرکەوتویان بردۆتە سەر بنکەو مۆڵگاکانی دوژمنی ڕەگەزپەرست و ڕاستەوخۆ نیشانەکانی پێکاوەو زیانی زۆری سەرووماڵی پێ گەیاندوە .

● ١٩-١١-١٩٨١ :

٣٥ کوژراو ، تێك‌شکاندنی سێ دەبابەو چوار لۆری و پێنج تۆپ و سێ ڕوانکەو یەك شەمل و پێنج بنکەی تەقەمەنی و بەردانەوەی دوو فرۆکەی « اف - ٤ » نیشانی دوژمن .

● ٢٠-١١-١٩٨١ :

٦٧ کوژراو ، دوو سەرباربەر ، چوار لۆری ، حەوت بنکەی تەقەمەنی ، سێ ڕوانکەو یەك تۆپ و یەك شەمل .

● ٢١-١١-١٩٨١ :

٢٩ کوژراو ، دوو دەبابە ، یەك سەرباز بەری مودەرەع ، چوار لۆری ، دوو تۆپ ، شەش بنکەی تەقەمەنی ، یەك ڕوانکە .

● ٢٢-١١-١٩٨١ :

لەم ڕۆژەدا هێزە دلێرەکانمان هەڵمەتیان بردە سەر بنکەکانی دوژمن لە کەرتی دیزەفول، زیانی گەورەیان لێ دان و ناچاریان کردن بنکەکانیان چۆڵ بکەن و زیانەکانی دوژمن : ٢٨ کوژراو ، دوو بنکەی تەقەمەنی ، سێ ڕوانکە .

بروانە ل : ٧

Institut kurde de Paris

به بۆنەی ڕۆژی هاوکاری لەگەڵ گەلی فەلەستیندا :

نامەیەك لە سەرۆکی ئەنجومەنی نیشتمانییەوە بۆ پەرلەمانەکانی جیهان

بەڕێز نەعیم حەداد سەرۆکی ئەنجومەنی نیشتمانی نامەیەکی ئاراستەی پەرلەمانەکانی جیهان کردوە بە بۆنەی ڕۆژی هاوکاری جیهان لەگەڵ گەلی فەلەستین . لە نامەکەدا دەری بڕیوە مەحاڵە ئاشتی ڕاستەقینە جێگیر بێ بەبێ بەدیهێنانی مافی گەلی فەلەستین و چارەنوسی ئەو گەلەو گەڕانەوەی بۆ نیشتمانی خۆی بە سەرکردایەتی ڕێکخراوی ڕزگاریخوازی فەلەستین کە نوێنەری ڕاستەقینەی گەلی فەلەستینە .

هەروەها بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەنی نیشتمانی وتوویەتی : هاوکاری چەکدارانەی زایۆنییەکان و ڕژێمی ئێرانی کۆنەپەرست سەرلەنوێ دەوری خراپی زایۆنییەکان ئاشکرا دەکات کە دەیانەوێ دووبەرەکی و ناکۆکی بخەنە ناو کۆمەڵەوە .

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەنی نیشتمانی درێژە بە نامەکەی دەداو دەڵێ : گەلی فەلەستین لە کۆنەوەو ئێستاش بەرەورووی دڕندەترین کارەساتی ئەم سەدەیە بۆتەوە . هێزی دڕندانە لە هەموو جێیەك لە خاکی خۆی دەری دەکاو ئاوارەی دەکات و هێزی ناڕەواو زۆردار لە جێگەی دادەنێن بۆ جێبەجێ کردنی مەرامی بزوتنەوەی زایۆنی و ئیمپریالیزمی جیهانی تا نیشتمانی عەرەب پچڕپچڕ بکەن .

ئەگەر نەتەوە یەکگرتووەکان لە ڕۆژی هاوکاری کردن لەگەڵ گەلی فەلەستیندا دەیەوێ ئەو هەڵە گەورەیەی خۆی چاك بکاتەوە کە ساڵی (٩٤٧) بڕیاریدا فەلەستین دابەش بکرێ و ئیسرائیلیش ببێتە ئەندامێکی دەستە گشتییەکەی ، ئیستا داوای لێدەکرێ وەکو لایەنێکی بەرزی دەولەتان ئەو زوڵم و زۆرەی کە دەربارەی فەلەستین دەکرێ لای ببات و دان بە چارەنوس و مافی تەواوی گەلی فەلەستین بنێت . نەك بە بڕیار بەڵکو بە جێبەجێ کردن .

پەرلەمانەکانی جیهانیش بانگکراون کە ئیدانەی زایۆنییەکان و هاوپەیمانەکانیان بکەن .

هەروەها نامەکە دەڵێ : ڕێکەوتننامەکانی کامپ دیڤید و خۆ بەدەستەوەدانی میسرو ئەوانەی وەکو ئەوان چارەسەری مەسەلەی فەلەستین ناکات . هەمویان چەند هەوڵێکی ئیفلیج و سەرنەکەوتوون ، چونکە ڕاستی فەرامۆش دەکەن و گەلی فەلەستین بەوە ڕازی نابێ .

بەڕێز نەعیم حەداد لە کۆتایی نامەکەیدا دەڵێ : هیوادارین نامەکەمان بەشدارییەکی باش بێت بۆ زیاتر تێگەیشتنی کێشەی فەلەستین کە کێشەیەکی ئینسانییەو چارەسەرکردنی تەنیا لەسەر شانی عەرەب نییە ، بەڵکو لەسەر شانی هەموو میللەتانەو خێرخوازانە لە جیهاندا کە ئاشتی و برایەتی و خۆشیان دەوێ و دژایەتی دوژمنکاری و زوڵم و زۆر دەکەن لە هەموو جێیەکدا . ڕێزو سوپاسمان وەربگرن

کۆبونەوەی ئەنجومەنی یاسادانان

لە سەرەتای ئەم حەفتەیە ئەنجوومەنی یاسادانانی ناوچەی کوردستان سەرۆکایەتی بەڕێز احمد عبدالقادر نەقشبەندی سەرۆکی ئەنجومەن کۆبۆوەو باسی ڕاپۆرتی لێژنەی کاروباری پەروەردەو ڕۆشنبیری و ئەوقافی سەر بە ئەنجومەنی کەکرا دەربارەی جامی گەڕان لێژنەکە بە ناوچەکەدا لە ماوەی مانگی ئەیلولی ڕابردوودا .

ئەم ڕاپۆرتەشی بریتی بوو لە تێبینییەکانی لێژنەکە دەربارەی چۆنیەتی هەڵسووڕانی کاروبار لە دایەرەکانی سەر بە ئەمانەتی گشتی بەڕێوەبردنی پەروەردەو فێرکردنی بەرزو کاروباری ئەوقاف و ڕۆشنبیری و بەڕێوەبردنی کاروباری ناوخۆ لەگەڵ ڕاسپێری پەرەدان بە خزمەتگوزاری هاونیشتمانان لە لایەن ئەو دایەرانەوە .

لە ماوەی کۆبوونەوەکەدا ئەنجوومەن گوێی لە وەڵامی ئەمانەتە گشتییەکانی بەڕێوەبردنی پەروەردەو فێرکردنی بەرزو کاروباری ئەوقاف گرت دەربارەی ئەو بەندانەی لە ڕاپۆرتەکەدا دەربارەی ئەوان هاتبوو . لە ماوەی وەڵامدانەوەکەدا ئەوە پەسند کرا کە سوود لە توانای بەشەکانی هونەری پیشەسازی لە قوتابخانە ناوەندییەکاندا وەربگیرێت بۆ دروستکردنی کەلوپەلی قوتابخانەییەکان لەگەڵ دەستکردن بە دروستکردنی چەند ژوورو هۆڵێك بۆ خۆراك پێدانی قوتابخانەیی [illegible] بەکاندا هەروەها ڕێکخستنی مەلاکی هۆبەکانی ئەندازە لە بەڕێوەبەرایەتییەکانی پەروەردەی پارێزگاکانی ئۆتۆنۆمی و دروستکردنی چەند هۆڵێك بۆ ئاهەنگە ئاینییەکان و کۆمەڵایەتییەکان لە ژمارەیەك لە مزگەکانی ناوچەکەدا .

هەروەها لە کۆبوونەوەی دووەمی ئەنجومەنی یاسادانانی ئەی کوردستان باسی ئەمانەتی گشتی بەڕێوەبردنی ڕۆشنبیری و لاوان کرا دەربارە ئەو لایەنانەی پەیوەندی پێیەوە هەیە لە ڕاپۆرتی لێژنەی کاروباری پەروەردەو ڕۆشنبیری و ئەوقافی سەر بە ئەنجومەنەکە کە ئەم ڕاپۆرتە بریتی بوو لە ئەنجامانی گەڕانی لێژنەکە بە ناوچەکەدا لە ماوەی ئەیلولی ڕابردوودا .

لە هەمان کاتدا بڕیاردرا کە ئەمانەتی گشتی ناوبراو ڕاپۆرتێکی فراوان پێشکەش بە ئەنجومەن بکات کە سەرجەمی چالاکییەکانی ئەمساڵی تیابێت لەسەر ئاستی لاوان و ڕۆشنبیری . هەروەها ئەنجومەنی ناوبراو لەسەر ڕۆشنایی ئەو پرسیارەی کە یەکێك لە ئەندامەکان خستبوویە ڕوو باسی پاراستنی دارستانیان لە ناوچەکە کرد بڕیاریش درا کە ئەنجامی— [illegible] ڕاپۆرتێك و پێشکەش بە ئەنجومەنی ڕاپەڕاندن بکرێت بۆ ئەوەی لێکۆڵینەوەکە بە درێژی لە سەر بابەتەکەوە چارەسەرکردنی ئامادە بکات و بەرزی بکاتەوە بۆ لایەنە ناوەندییەکان بۆ لێکۆڵینەوە لە لایەن ئەمانیشەوە .

دەست پێ کردنی ئاهەنگی قوتابیان بە بۆنەی یادی بیست ساڵەی دامەزراندنی یەکێتییەکەیانەوە

لە ڕۆژی دوو شەممەدا جەماوەری قوتابیان دەستی بەگێڕانی ئاهەنگە فراوانەکانی کرد کە تا کۆتایی ئەم مانگە لە هەموو قوتابخانەو ئامۆژگاو کۆلیجەکانی ووڵات بەردەوام دەبێت بە بۆنەی جەژنی قوتابی .. یادی بیستەمین دامەزراندنی یەکێتیی نیشتمانی قوتابیانی عێراق .

بەرنامەی ناوبراو کە قوتابییەکانی دەرەوەی ووڵاتیش بەشداری تیادەکەن ، پێشکەش کردنی بەیاننامەی ناوەندی مەکتەبی ڕاپەڕاندنی یەکێتی دەگرێتەوە کە تیایدا باسی قۆناغەکانی خەباتی بزووتنەوەی قوتابیان و بەشداریی قوتابیانی ووڵات لە بنیاتنانی تاقی کردنەوەی شۆڕشگێری پێشڕەو بە سەرۆکایەتی بەڕێز سەرۆکی سەرکردە صدام حسێن دەکات .

بەڕێزان احمد عبدالقادر سەرۆکی ئەنجومەنی یاسادانان و جمال حاجی شریف سەرۆکی ئەنجومەنی ڕاپەڕاندنی ناوچەی کوردستان و جودت العمری پارێزگاری هەولێر بە وەکالەت سەریاندا لە بارەگای یەکێتی قوتابیانی کوردستان - لقی هەولێردا بۆ پیرۆزبایی لێکردنیان بەم بۆنەیەوە .

هەروەها بەڕێز موسی عبدالصمد ئەمین گشتی بەڕێوەبردنی پەروەردەو فێر کردنی بەرزو هەڤاڵ مخلف عباس ڕازگری (مەکتەبی قوتابیان و لاوان)ی حزب سەریاندا لە بارەگای یەکێتی ناوبراو .

بەم بۆنەیەوە لە هەموو قوتابخانەکانی پارێزگاکە ئاهەنگی قوتابیان ئەنجام دراوەو تیایدا ووشەی یەکێتی خوێندراوەتەوەو قوتابییەکانیش گەلێك چالاکی هونەری و پێشبڕکێی وەرزشی جۆراوجۆریان پێشکەش کردووە .

لە هەمان کاتیشدا لقی یەکێتی قوتابیان کوردستان لە پارێزگای سلێمانیدا بەم بۆنەیەوە ئاهەنگێکی هونەرییان لە ئوتێلی گەشتوگوزاری ناو پارێزگاکە گێڕا کە بەڕێز جعفر عبدالکریم بەرزنجی پارێزگاری سلێمانی ئامادە بوو . لەم ئاهەنگەشدا (٢٠) سەرکردەی پێشڕەوو نەوجەوان و لاوە سەرکەوتووەکان ڕێزیان لێنرا .

هەروەها یەکێتیی لاوانی پارێزگای ناوبراو مەسیرەیەکی ڕێکخست بەناو شەقامەکاندا کە (١٠٠٠) نەوجەوان و پێشڕەو بەشدارییان کردبوو .

لە بیرەوەری دامەزراندنی یەکێتی نیشتمانی قوتابیانی عێراقدا

● **لە ناوەڕاستی ئەم هەفتەیەداو لە ٢٣ی ئەم مانگەدا یەکێتی نیشتمانی قوتابیانی عێراق ، ئاهەنگی بیرەوەری بیستەم ساڵەی دامەزراندنی خۆی گێڕاو جەماوەری قوتابیانی ولاتەکەمان بە شادی و خۆشییەوە بەشداری ئەم بیرەوەرییە پیرۆزەیان کرد، بیرەوەری ڕابەری دڵسۆزیان ((یەکێتی نیشتمانی قوتابیانی عێراق)) .**

● بێگومان ئەمساڵ ، وە بە پێی ئەو بارو زروفە ناسکەی ولاتەکەمانی پیا تێدەپەڕێ و لە جەنگی ڕەواماندایین دژی فارسە ڕەگەزپەرستەکان و لە پێناوی سەندنەوەی مافی ڕەوای خۆماندا ، ئا لەم ڕۆژەدا ئەم بیرەوەرییە مانایەکی قوڵتری هەیە بە نیسبەت قوتابیانەوەو ئەو دەورە پیرۆزەی ئەمڕۆ دەیگێڕن لە پشتیوانی کردنی جەنگی ڕەوامان و پاراستنی ئاڵای سەرکەوتنی مەزنمان ، یەکێتی نیشتمانی قوتابیانی عێراق لەسایەی ئەو بارو زروفە لەبارەی سەرکردایەتی حزبی سەرکردە ، حزبی بەعسی عەرەبی سۆشیالست و سەرکردایەتی شۆڕشی بۆی ڕەخساندوەو کۆبوونەوەی تێکڕای قوتابیانی ولات لە دەوری ئەم یەکێتییە هەلی ئەوەی بۆ ڕەخساندوە بە ڕاستی ڕێکخراوێکی جەماوەری شۆڕشگێڕو کارکەری دڵسۆزبێت لە پێناوی پاراستن و قوڵکردنەوەی دەستکەوتە مەزنەکانی شۆڕش بۆ جەماوەری قوتابیان و سەرتاپای گەلی عێراق .

بڕوانە ل : ٧

کۆبونەوەیەکی ئاینی لە سلێمانی

لێژنەی هۆشیاری ئاینی لە پارێزگای سلێمانیدا ڕێزیان لە بانگەوازی سەرۆکی سەرکردە صدام حسێن نا دەربارەی وەستاندنی شەڕ لەگەڵ فارسی دەگەزپەرست لە ماوەی مانگی موحەڕەمی پیرۆزدا .

زۆر بە توندی نارەزایی خۆیان دژی ڕەتکردنەوەی ئەو بانگەوازە لە لایەن فارسی دوژمنەوە دەربڕی چونکە بانگەوازێکی دڵسۆزانە بووو ڕێزی پیرۆزی ئەم مانگەی دەگرت .

هەروەها ئەندامانی لێژنەی ناوبراو سوپاسی بێپایانی خۆیان بۆ سەرۆکی سەرکردە صدام حسێن دەربڕی بەرابەر ئەو هەموو بایەخەو پشتگیرییەی بە دامەزراوە ئاینییەکانی دەدرێت .

لەم کۆبوونەوەیەدا کە هەڤاڵ علی حسێن ئەندامی سەرکردایەتی شعبەی سلێمانیی حزب ئامادە بوو باسی گۆڕانی باری سیاسی و دەوریان لە هۆشیارکردنەوەی جەماوەر بەڕاستییەکانی شەڕ لەگەڵ فارسی دوژمن‌دا کرد .

هەروەها لێژنەکە شێخ محمد عمر قەرەداغییان بە سەرۆك هەڵبژارد .

لە هەولێر :

١٩٢ خێزان موچەی چاودێری کۆمەڵایەتی وەردەگرن

بە گوێرەی یاسای چاودێری کۆمەڵایەتی لە ناحیەی قوشتەپەی سەر بە پارێزگای هەولێر ٩٧ خێزان پێناسەی وەرگرتنی معاشیان وەرگرت .

بەڕێز جودت العمری وهاوڕێ ولید خلیل عیاش ئەندامی سەرکردەی حزبی بەعسی عەرەبی لقی هەولێرو ڕازگری تیپی دەوروبەری هەولێرو ژمارەیەکی دی لێپرسراوان ئامادەی ئاهەنگێکی بچووك بوون کە بەو بۆنەیەوە گێڕرا ، ئینجا بەڕێز جودت العمری پێناسەکانی دابەش کرد بەسەر خێزانەکاندا .

ئەوەی شایانی باسە ئەوەیە کە لە مەیانی ئەمساڵدا ١٩٢ خێزان ئەو پێناسەیەیان وەرگرتووەو ٢٤٠ی تریش لە تەواو بووندایەو ٨٠٠ مۆعامەلەی تریش بەدەستەوەیە .

کۆبوونەوەیەك دەربارەی حەفتەی قادسیەی ڕۆشنبیری و هونەری

بەڕێز لطیف نصیف جاسم وەزیری ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندن سەرۆکایەتی کۆبوونەوەیەکی کرد بۆ گفتوگۆ کردنی ناوەڕۆکی ئەو کارنامەیەی کە وەزارەتی ناوبراو بۆ حەفتەی قادسیەی ڕۆشنبیری و هونەری ئامادەی کردووە ، کە ئەمەش لە (٢٣) ی کانوونی یەکەمی داهاتوو دەست پێدەکات ..

کۆبوونەوەکە لە بابەتی چالاکییەکانی حەفتەکە دەکۆڵێتەوەو بڕیاریش وایە وەزارەتی ناوبراوو وەزارەتی پەروەردەو وەزارەتی فێرکردنی بەرزو لێکۆڵینەوەی زانستی و زانکۆکانی عێراق و دایەرەی ڕێنیشاندانی سیاسی و ڕێکخراوە حزبییەکانی وولات و یەکێتییەکان و ڕێکخراوە پیشەییەکان و جەماوەرییەکان بەشداری بکەن سەرەڕای دامەزراوەکانی ناوچەی کوردستان هەروەها بڕیاردرا کە ڕۆژی یەك شەمووی داهاتوو کۆبوونەوەیەکی فراوان بۆ ئەو لایەنانەی بەشدارن لە چالاکییەکان بکرێت و تیایدا باسی کارنامەو ئامادە کردنی بەرنامەی تایبەتی بۆ بەرنامەی تایبەتی بۆ

بڕوانە ل : ٧

ڕاپۆرت

پڕۆژەکانی ئاو و زێراب لە شاری دهۆک

هەر وەکو ئاشکرایە پارێزگای دهۆك ، لەبەر ئەوەی پارێزگایەکی تازەیەو فراوان بوونێکی لە ڕادە بەدەر لە هەموو ڕوویەکەوە تیایدا دێتە دی ، لە هەندێك لایەنەوە پڕۆژە کۆنەکانی پێویستییەکانی ئەم فراوان بوونە پڕناکەن .

لەو لایەنانەیش کە فراوان بونێکی زۆری تێدا دەکرێت و بەردەوامە ، زۆربونی خانووبەرەی هاووڵاتیا نەو هەڵبەتە ئەوانەیش پێویستیان بە خزمەتگوزاری لە هەموو بوارێکەوە هەبەو بەتایبەتیش ئاوی خواردنەوەو بۆ ئەوەیش کە زیاتر لەو مەسەلەیە شارەزابین ڕوومان کردە بەڕێز ئەندازیار محمد جلال رحیم بەڕێوەبەری ئاوو زێرابی دهۆك و ئەو چەند پرسیارەمان ئاراستە کرد .

وەکو ئەوەی کە پارێزگای دهۆك تازەیەو فراوان بوونێکی زۆر بەخۆیەوە دەبینێت ، ئایا مەسەلەی ئاوی خواردنەوە هیچ گیروگرفتێکی نییە ؟ !

- هەرچەندە پڕۆژەی ئێستای ئاوی دهۆك نوێیەو لە ساڵی ١٩٧٧دا دروست کراوە بەڵام بەشی دهۆك ناکات و ئێمە بە دەوری خۆمان ئێستاکە داوامان لە دەزگای هەڵکەندنی بیری ئیرتیوازی کردووە کە چەند بیرێکمان بۆ لێبدەن و ئێمە ئاوی هەموو ئەو بیرانە کۆدەکەینەوە تا وەکو هەندێك ئاوی پڕۆژەی ئاوی خواردنەوە زۆر بێت و هەندێك لە کێشەی کەمی ئاوی پارێزگاکەمان ڕزگاری ببێت . لەم ساڵەدا پڕۆژەیەکی تازەی ئاو دانراوەو پارەکەی بە (٢٠) ملیۆن دینار تەخمین کراوە بەڵام تا ئێستا شوێن و نەخشەی پڕۆژەکە لەبەر بەستی موصل کە مەودایەکی زۆری ناوچەکە دەخاتە ژێر ئاوەوە کاری کردۆتە سەر دەستنیشان کردنی شوێنی پڕۆژەی ئاوی دهۆك و وایش بە ئاسانی دەستنیشان ناکرێت . لە کاتی خۆیدا ئەم پڕۆژەیە درابوو بە کۆمپانیایەکی بێگانە بۆ دەستنیشان کردنی شوێنەکەی بەڵام بۆی نەکرا. لەم دواییەیشدا سەرۆکی دەزگای گشتی ئاوو زێراب دهۆکی بەسەرکردەوەو کۆبوونەوەیەکی لەگەڵ کاربەدەستانی ئاوو زێرابی دهۆك کردو تیایدا ووتی دەبێت دەزگاکەمان هەتا ١-١٢-١٩٨١ ئەم ساڵ نەخشەو شوێنی پڕۆژەکە تەواو بکات ، تا - وەکو بە زووترین کات لێی بکۆڵرێتەوەو بدرێتە کۆمپانیایەکی بێگانە چونکە پڕۆژەیەکی گەورەیە .

بە نیسبەت زێرابەوە ئایا چ شتێکتان بەدەستەوەیە ؟

- بەنیسبەت زێرابەوە دەتوانین بڵێین لە دهۆکدا زێراب نییە لە کاتی خۆیدا نەخشەی بۆ دانرابوو بەڵام لەبەر فراوانبوونی بەرهەم و مەزنترین کاریان دهۆك نەخشەکە گۆڕانێکی گەورەی بەسەر کراو دەتوانین بڵێین ئێستا کە تەواو بووەو بەپێی پێشنیاری دەزگاکەمان دەبێت قۆناغی یەکەمی پڕۆژەکە بخرێتە نەخشەی ساڵی ١٩٨٣داو ئینجا دوای ئەوە دەکەوێتە قۆناغی ڕاپەڕاندن و دەستی پێ دەکرێت .

ئەی بەنیسبەت پڕۆژەی ئاوی قەزاو ناحییەکان چی ؟

- لە ڕووی پڕۆژەی ئاوی قەزاو ناحیەکاندا پڕۆژەی ئاوی مانگێش و باتووفەمان هەیەو بایی (١٠) ملیۆن دینارە بەڵام لەبەر چەند هۆیەکی هونەری ڕاگیراوە. هەروەهایش لە قەزای زاخۆیشدا پڕۆژەیەکی گەورەمان هەیەو بایی (٣) ملیۆن دینارەو دراوە بە کومپانیایەکی بێگانەی ئەڵمانیا ئێستاکە ئیشی تێدا دەکات و بۆ ماوەی سێ ساڵ تەواو دەبێت ، ئەم پڕۆژەیە زاخۆو ئیبراهیم خلیل تێر ئاو دەکات .

بێجگەلەمەیش پڕۆژەی ئاوی ئامێدی هەیە کە گەلێك گەورەیەو بەشی هەموو دێهاتە هاوچەرخ و گوندە کۆنەکانی تری ئەو ناوچەیە دەکات ، بەڵام تا ئێستا لە دیراسەدایە هێشتا نەخراوەتەوە نەخشەی پەرەپێدانی نەتەوەیییەوە .

زادوق آدم
نووسینگەی دهۆك

لە چالاکییەکانی ڕۆشنبیری جەماوەری لە سلێمانی

● **لە ماوەی مانگی ڕابوردوودا بەڕێوەبەرێتی ڕۆشنبیری جەماوە لە سلێمانی هەروەك لەمەو پێش گەلێ چالاکی و جموجوڵی هونەری و ڕۆشنبیری و ئەدەبیان نوانو توانیان زیاتر لە پلانی ڕۆشنبیری بە جەماوەر بگەیەنن و بە کورتیش گرنگترین چالاکیان بریتی بوو لەم خاڵانەی خوارەوە .**

١ - هاوبەشی ئەو ڕێڕەوەیان کرد کە بەڕێوەبەرێتی نەهێشتنی نەخوێندەواری لە سلێمانی بە بۆنەی دەست پێکردنەوەی دەوام لە مەڵبەندەکانی نەهێشتنی نەخوێندەوارییەوە سازیان کرد ، ئەویش بەرازاندنەوەی ئۆتومبێلەکانیان و دابەش کردی پۆستەری تایبەتی بەم بۆنەیەوەو لەگەڵ وێنەی سەرۆك کۆمارداو پۆستەری تایبەتی بە سەرکەوتنەکانی سوپامان لە جەنگی قادسیەی صدام‌دا .

٢ - کردنەوەی پێشانگای هونەرمەندی کورد دارا حمه سعید لە ژێر چاودێری بەڕێز جعفر عبدالکریم بەرزنجی پارێزگاری سلێمانی لە هۆلی مۆزەخانەی سلێمانی و جەماوەرێکی زۆری هونەرمەندان و هونەر دۆستان و هاوڵاتیان ئامادەی بوون .

٣ - دابەش کردنی کۆمەڵێکی زۆری کتێب و چاپەمەنی هەمەچەشنە بەسەر دائیرەو دام‌ودەزگا ڕەسمیەکان و سەربازگەکان و ڕێکخراوە گەلی و جەماوەرییەکاندا .

٤ - سازدانی کۆڕێکی تایبەتی بۆ فەرمانبەران و کاربەدەستانی بەڕێوەبەرێتییەکەو تیایا بەڕێز محمد ئەمین پێنجوێنی ئەو وتەیەی سەرەك کۆمار صدام حسێنی ڕوون کردەوە کە لە کاتی خەڵات کردنی دوو جەنگاوەری کوردی سوپای میللیدا دای .

٥ - لەم ماوەیەداو بە هاوکاری لەگەڵ سەرکردایەتی سوپای میللی و توانیویانە گەلێ فلیمی یەکیەتی لاوان لقی سلێمانیدا سینەمایی نیشان بدەن و هەروەها فلیمیش بدەن بەو لایەنە ڕەسمی و ڕێکخراوانەی کە پێویستیان پێیەتی .

٦ - تیپی شانۆگەری سەر بەو بەڕێوەبەرێتییە توانیان بۆ ماوەی پێنج ڕۆژ شانۆگەری (هاوارێکی تاساو) لە شاری هەولێر پیشان بدەن ، دووای ئەوەی ماوەی دەرۆژ لە شاری سلێمانیدا پیشانیان داو جەماوەرێکی زۆری هەردوو شارەکە ئامادی بووبوون .

Institut kurde de Paris

چەند سەرنجێك دەربارەی شانۆگەری

هاوارێکی تاساو

انور قادر محمد

کێشە :

کێشەی شانۆگەرییەکە زۆر لق‌وپۆپی لێ‌دەبێتەوەو چەند هەڵوێستێك ئەم کێشانە لە دووتوێی خۆیاندا کۆدەکەنەوە . چونکە شانۆگەرییەکە باسی رووداوێك ناکا ، بەڵکو ژیان‌و بەسەرهاتی مرۆڤێك دەگێڕێتەوە نەك لە شێوەی شانۆی تۆمارکردن (المسرح التسجیلی)ی پیترفایس ، چونکە بەسەرهاتێکی مێژوویی تۆمارکراو نییە بەڵکو تەنیا بەسەرهاتێکە لە خەیاڵەوە هاتووەو بە شێوەیەکی هونەری داڕێژراوە . هەڵوێستەکانیش ناتوانن کێشەکاو یەك‌خەن‌و بەرەو لوتکەی بەرن (چونکە جەمسەرو سەرەتای کێشەکە کە لە کۆتاییدا دەبنیرێ‌و سەرەتای شانۆگەرییەکەش پاش کێشە سەرەکییەکەیە) . ئەم کارەش هەندێ لە توانای درامی شانۆگەرییەکە دەهێنێتە خوارەوە . بەڵام هەڵوێستی کوتوپڕو گۆڕینی ئیقاع توانیبووی ئەو کەلێنە پڕبکاتەوەو نرخیش بدا بەو پاش‌و پێش خستنە .

لە سەرەتادا بینەران نازانن ئیمیلیان چۆن گەیشتووەتە ئەو حاڵەتەو خۆراکی شەوو رۆژی بوە بە مەی خواردنەوە ، تەنیا ئەوەندە دەزانن کە کابرایەکی لێ‌قەوماوە . بۆیە بینەران وا هەست دەکەن ئیمیلیان بۆ مردن هاتووەتە دنیاوە ، بەڵام پاشان دەزانرێ کە لە پێناوی ژیاندا هەموو ژیانی خۆی‌و خێزانەکەی داناوە . ئینجا بینەر والێ‌دەکا پڕبەدڵ قێزی لە ئەتوارو رەوشتی ناهەمواری هەموو زۆردارێك بێتەوەو بەبیرو هۆش بچێتە بەرەی ئەمیلیانەوە ، بەڵام بەداخەوە ئیمیلیان هەربە کەساسی هەست بەوەش دەکا کە سەردەنێتەوەو هیچ کەسێکیش نازانێ چی‌کردوەو چۆن وای لێ‌هاتوە (١) .

جەلیل نایەوێ بینەران فرمێسك بۆ ئیمیلیان بڕێژن بەڵکو دەیەوێ لە هەڵوێستی تێ‌بگەن . بۆیە دەبینین کێشەیەك ون‌دەبێ‌و کێشەیەکی تر جێی دەگرێتەوە . بەجۆرێك جیهان وا بچووك دەبێتەوە جێ‌پێی ئیمیلیانی تیا نابێتەوە . تا ئەو خاکەی نرخی ئیمیلیان دەزانێ باوەشی بۆ دەگرێتەوەو دەینێ بە سنگییەوە (نەك لە شەرمابیشارێتەوە .

لایەنی هونەری :

ئەگەر بەراوردی ئەم بەرهەمەی جەلیل زەنگەنەی لەگەڵ بەرهەمی پێشووی (شانۆگەری پەپوولە)بکەین بەئاشکرا دەبینین توانای هونەریی ئەم هونەرمەندە هەمیشە لە پێشکەوتندایە و دەشتوانین بڵێین رێڕەوی هونەری‌و ئوسلووبی جەلیل تایبەتی‌یەو لاسایی هیچ هونەرمەندێکی تر ناکاتەوە لە بواری دەرهێنانـدا . بێگومان ئەمەش یەکێکە لەو مەرجانەی پێویستە لە هەموو هونەرمەندێکدا هەبێ‌و ئەو مانایەش ناگەیەنی کە ئەو رێڕەوو ئوسلووبە لە هەموو بارەیەکەوە دەبێ تەواو سەرکەوتووبێ‌و هیچ کەم‌و کووڕی نەبێ . لێرەدا بۆئەوەی نەکەوینە هەڵەوە پێویست وایە لە هەندێ لایەنی هونەریی (هاوارێکی تاساو) بدوێین‌و بەو هۆیەوە ئوسلووبەکەی جەلیلیشمان لا ئاشکرا دەبێ . یەکێ لە کارە سەرەکییەکانی دەرهێنەر دۆزینەوەی مانای ژێرەوەی دەمەتەقێکان‌و پەیوەندی بەشداران‌و دیاریکردنی ئیقاعە ، دیارە ئەم ئەرکەش لای ئەو دەرهێنەرە ئاسانترە کە خۆی بەرهەمەکەی نووسیوە یان ئامادەی کردووە . چونکە هەر لە کاتی نووسیندا دەزانێ چی‌دەڵێ .. یان دەیەوێ چی بگەیەنێ‌و بە چ شێوەیەك .

پەیوەندی نێوان بەشداران لە شانۆگەری (هاوارێکی تاساو)دا هیچ جۆرە ئاڵۆزییەکی ئەوتۆی تیا نەبوو کە سەر لە ئەکتەرەکاو بشێوێنێ‌و شیرازە لە دەست جەلیلیش دەرچێ . تەنیا ئەوە نەبێ وەکو وتمان لاوازییەك لە دارشتنی ئیستافیدا هەبوو . ئەمیش وەك میحوەرێك کاری کردبووە سەر هەموو پەیوەندییەکان ، دەبینین ئیستافی (لای خۆی بەرگدرووە) بەڵام لەگەڵ هەموو دەرکەوتنێکدا لەوە دەچێ سوارچاکێ بێ‌و تازە لە زین دابەزیبێ .. هەمیشە بە هەڵپەو پەلەو بزێو .

هەروەها ژوورەکەشی لەوە نەدەچوو ژووری بەرگدروویەك بێت هیچ کەل‌و پەلێکی تیا نەبوو بەکاری بەرگدروون بێ . هەروەها نابێ ئەوەمان لەیادبچێ کە بەرگدروو زیاتر پەنجەو چاوی بەکاردەهێنێ لەبەرئەوە لە ژیانی رۆژانەشدا لە هەڵس‌و‌کەوت‌و گفتوگۆیدا پەنجە زۆر بەکاردەهێنێ . بەڵام ئەمانە هیچیان لە ئیستافیدا دیاری نادەن بۆیە پەیوەندییەکەش زیاتر لاواز بوەو تەنانەت جەلیلیش نەیزانیوە ئیستافی کێیەو چی‌یە چونکە لە شانۆگەرییەکەشدا جارێ بە وەستاو جارێ بە مامۆستا بانگی دەکەن .

هەروەکو وتمان ئیستافی گوڕج‌وگۆڵ‌و رێوو تووڕە لەملاشەوە ئیمیلیان هەتا بڵێ خاوو خلیچك تا رادەیەك کە ناتوانێ جەمسەری دەمەتەقێ لە ئیستافی وەربگرێتەوە و ئیستافیش ناتوانێ بە هەمان شێوەو جۆری قسەکردن لە ئیمیلیانی وەرگرێتەوە . ئەمە یەکێ بوو لەو هۆیانەی ئیقاعی شانۆگەرییەکەی شێواندبوو . چونکە بایەخ بەم لایەنە نەدرابوو . خۆ ئەگەر وانەبوایە دەتوانرا شێوەیەك لە دەمەتەقێ بدۆزرێتەوە هەردوولا بتوانن بەپێی بۆچوون‌و جۆری بیرکردنەوەو مەوقیعی خۆیان قسەبکەوو ئیقاعی بینراوەکانیش لاسەنگ نەبن . هەروەك شێوەی دەنگی کۆرال‌و مۆسیقای هارمۆنیی لە هونەری مۆسیقادا کە جۆرەها ئامێری مۆسیقاو جۆرەها سوللەمی بەرزونزمی تیا تێکەڵ دەکرێ بە شێوەیەك هەر یەکەیان پێزی خۆیان هەیەو هەموویشیان بەیەکەوە خۆشترین‌و بەسۆزترین مۆسیقاو دەنگ پێکدێنن .

دەبینین ئەم مەسەلەیە لای مۆردین شیاوترە چونکە وەك ئامرازێکی پەیوەندی لەنێوان ئیستافی و ئیمیلیاندا دەتوانێ هەردوولا بەیەکەوە ببەستێ‌و جێگەی هەر یەکەشیان لەگەڵ ئەویتریان بگرێتەوە. لەگەڵ ببەستێ‌و جێگەی هەر یەکەل ئەوەدا پەیوەندی‌یەکەشی لەگەڵ هەردووکیاندا ئاشکرایە . ئیستافی لەو ماڵەدایە کە ئەم خزمەتی دەکا لەبەرئەوە پەیوەندییەکە دیارو ئاشکرایە ئیتر ئەگەر ئیستافی کێ بێ‌و چی‌بێ‌ لەلایەن مۆردینەوە پەیوەندییەکە ناگۆڕێ . هەروەها ئیمیلیانیش ئیستافی لای خۆی دانیاوەو پێویستە خزمەت بکرێ . بۆیە دەبینین ئەو بینراوانەی مۆردینیان تیابوو ئیقاعی گشتی‌ی لاسەنگ نەدەبووو هەڵچوون وداچوونی بێزارکەری تیا پەیدی نەدەکرا .

لە لایەکی ترەوە دەبینین هەندێ بینراو زیاد لە پێویست درێژەی پێ‌دراوە بۆ نموونە کاتێ ئیستافی فڕێی لێ دێ‌و ئیمیلیان دەردەکا بینەر زۆر بێزار دەکا چونکە ئیمیلیان بەوپەڕی خاوی‌و لە سەرخۆ بەرەو دەرگاکە دەڕواو بەوەش رازی نابێ بە هەمان شێوە دەگەڕێتەوەو کتێبەکەی دەستی دادەنێ‌و دیسانەوە بەهەمان خاووخلیچکی دەچێتەوە دەرەوە . تەنیا ئەم چوونە دەرەوەیە زیاد لە دە دەقیقەی پێ‌چوو . بەوەش رازی نابێ ئیستافی هەڵدەسێتەوەو قاپێکی تەواو ڤۆدگا دەخواتەوەو هەر لەبەرچاوی بینەرانیش دەمێنێتەوە تا ڤۆدگاکە تەواو دەکاو تەواو سەرخۆش دەبێ . ئیستافیش ناچارە بۆ ئەوەی بینراوێك بە خواردنەوە پڕ بکاتەوە پەنا دەباتە بەر هەڵس‌وکەوتی‌و جووڵانەوەی کلاسی کە لەگەڵ تێکستی شانۆگەرییەکەدا ناگونجێ .

هەروەها دەبینین بەکارهێنانی سالاید لای جەلیل بە تەواوی بە پێچەوانەی شانۆی مەلحەمی برێختەوەیە .

کاتێ پیسکاتۆرو پاشان برێخت سڵە فلیمیان بەکارهێناوەو نیازە بوە کە بینەر ئاگا بهێنێتەوەو لە جیهانی هەست‌وسۆز ، هۆش‌و بیربهێنێتە کایەوە بۆ بەشداربوون‌و رادان لە سەر هەڵوێستەکان . بەڵام لای جەلیل ژیانی سیبریاو ژنی بەختیاریی بەر لە سزانی ئیمیلیانی تێکەڵ کردوەو نیازەی بینەر فرمێسك بۆ برێژێ . لێرەدا نامەوێ بڵێم بەکارهێنانی سلایدەکان لە جێی خۆیدا نەبوە ونکە لە راستیدا ئەو تێکەڵ‌کردنەی دوو قۆناغ لە ژیانی ئیمیلیان لە یەك کاتدا ر دەدا بە بینەر بۆ بەراوردکردنی هەردوو قۆغەکەو کارەساتەکەی ئیمیلیانیش بەو جۆرە گەورەتر دەبینێ . هەست‌وسۆزەکەش رێ بۆ بیروهۆش چۆڵ دەکا کاتێ دەگەڕێینەوە بۆ ژیانی ئێستای ئیستافی .

جەلیلی هونەرمەند زۆر چاك دەزانێ کە هەرشتێ خزمەتی شانۆگەرییەکە نەکا پێویستە دوور خرێتەوە (بە تایبەتی لە دیکۆرو جل‌وبەرگ‌و (ئیکسیوار) بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا دەبینین جەلیل چرایەکی هەڵواسیوەو کاتێ دادەگیرسێنرێ کوژاندنەوەی دەبێ بە گیروگرفتێك کۆسپێك لە رێی شانۆگەرییەکەدا کاتێ کە بینراوەکان تەواو دەبن‌و شانۆ تاریك دەبێ . تەنیا لە کۆتاییدا نەبێ کە ئیمیلیان دەمرێ چراکە دەکوژێتەوە گوایە ئیمیلیان مردو کوژایەوە . ئەمەش بە رای‌من زیانی لە بەرهەمەکە دابوو چونکە ئیمیلیان دەوری خۆی لەژیانیدا بەوپەڕی لەخۆبوردنەوە دیوەو ئەو ئەلکسەندەرەی رزگارکردوە کە چاوەڕوان دەکرێ ملیۆنەها ئیمیلیان رزگارکا. هەروەها بەردەوامیش رۆژی هەزارەها ئیمیلیانو هەزارەها ئەلکسەندەر رزگار دەکەن . هەروەکو وتیشمان ئیمیلیان لە پێناوی ژیاندا مردوە بۆیە دەبوو لە گەڵ مردنیا هەموو شانۆ رۆشن بوایەتەوە نەك بکوژێتەوە .

ئەکتەرەکان :

پێشەکی باسی دارشتنی پاڵەوانانی شانۆگەرییەکەمان کردووە بۆیە لێرەدا پێویست ناکا باسی بکەینەوە ، تەنیا ئەوەندە نەبێ رای خۆمان بەرامبەر ئەکتەرەکان بدەین لە دەورەکانیاندا بە پێی ئەوەندە نەبێ رای خۆمان بەرامبەر ئەکتەرەکان بدەین لە دەورەکانیاندا بە پێی دەورو دارشتنیاندا لە بەرهەمەکەدا .

« رێبوار حسین » لە دەوری ئیستافیدا وەك لاوێکی تازە هەڵکەوتوو لە سەرەتای ژیانی هونەریدایەو کەسیش ناتوانێ نکوولی لە تواناو بەهرەی بکا . بەڵام لە دەوری ئیستافیدا نەگەیشتبوە ئەو رادەیەی بەتەواوی لە ژیانی ئیستافی بگا چونکە وەکو لە پێشەوە وتمان هەڵس‌وکەوتی زۆرتر لە سوارچاکێك دەچوو . لەگەڵ ئەوەشدا ئومێدی پاشەڕۆژێکی زۆر روونای لێ دەکرێ ئەگەر بایەخ بدا بە کۆششکردن لە نەرمبوونی لەشداو هەواوەرگرتنی تەواو بۆ تەواوکردنی رستە لە کاتی قسەکردندا چونکە بەراستی کەم لە قسەکانی

بڕوانە ل : ٧

رۆشنبیریی کوردی‌و ئاسۆی بەرەوپێشچوونی

اسماعیل رسول احمد

پێش ئەوەی باسی ئاسۆی بەرەوپێشچوونی‌و گەشەپێدانی رۆشنبیریی کوردی بکەین ، وا بە پێویستی دەزانم ، لەم قۆناغو پلە جیاوازانەی کە ئەدەب‌و رۆشنبیریی کوردی تێیدا نەش‌و نەمای کردووە ، بدوێین‌و سەرنجێکیش لە شێوەو روخساری بدەین .

لە سەرەتادا ، رۆشنبیریی کوردی بریتی بوو لەو کەلەپوورەو سامانە دەوڵەمەندەی ، کە میللەتی کورد بە درێژایی قۆناغەکانی مێژووی رابردووی پەیدا ببوون،کە ئەویش سەرئەنجامی زانین‌و تاقیکردنەوەو شارەزایی نەوەکانیەتی‌و رەنگدانەوەی باری ئابووری‌و کۆمەڵایەتی‌و رادەی شارستانیەتی ئەو قۆناغانەن کە پێیدا رۆیشتووە .

حیکایەت‌و پەندو ئەفسانەو گۆرانیی میللی‌و ، خوو رەوشت ، نەریت‌و .. هتد ، بەدرێژایی مێژووی رابردووی میللەتەکەمان ، رۆشنبیری‌و فەلسەفەی ژیانی بووە ، هەروەها ، چاوەگەی سەرەکی بووە بۆ زانین‌و تێگەیشتنی باری رابووردووی ژیانی نەوەکانی کۆنی‌و ئێستاشی . بەڵام هێندەی پێنەچوو، ئەم زانیاریانە دەستی بە گەشەسەندن‌و بەرەو پێشچوون کرد ، بەهۆی کارتێکردنی رۆشنبیرییەکانی بەرەو پێشچووترو پەیوەندیی بەستن‌و تێکەڵبوونی لەگەڵ میللەت‌و نەتەوەکانی تردا ، بە تایبەتی لەگەڵ میللەتی عەرەبدا پاش بڵاو بوونەوەی ئاینی ئیسلامی پیرۆز ، کە بوو بە سەرچاوەیێکی گرنگی‌و سەرەکی ، بۆ دروستبوونی رۆشنبیریەکی نوێ ، لە مزگەوت‌و حوجرەکاندا سەری‌هەڵداو گەشەی سەند . زاڵبوونی سیستەمی دەرەبەگایەتی‌و خێڵەکی بەسەر کۆمەڵگای کوردەواریدا ، ببووە کۆسپێك رێگای لە بڵاوبوونەوەی زانیاری دەگرت‌و بیووە هۆی سست رۆیشتنی رێژەوی ئەم بەرەو پێشچوونە ، چونکی بەردەوام بوونی خۆی لە نەزانین‌و پاشکەوتنی خەلکەکەی دەوی ، کە ئەم حاڵەتەش تاکو کۆتایی سودەی نۆزدەمین‌و سەرەتایی بیستەم بەردەوام بوو ، لەبەرئەوە رۆشنبیریی میللەتی کورد لەم ماوانەی رابردوودا ، لە پلەی کەلەپوورو رۆشنبیریی ئاینیدا تێپەر نەدەبوو. بەڵام لەگەڵ ئەو دواکەوتنەش‌دا. گەلێ زانای ئاین‌و شەرعزان‌و کەلە شاعیر ، بەدەرکەوتن‌و شوێن‌پێی خۆیان لە کوڕی بیرو رۆشنبیری بەجێ‌هێشت‌و دەورێکی باڵایان بینی .

لە ئەنجامی ئەو گۆرانکاریانەی ئابووری – کۆمەڵایەتیانەیی کە لە سەدەیی نۆزدەمین‌و بیستەم روویدا ، بەتایبەتی لە سەردەمی عوسمانیەکانداو پەیدابوونی میرنیشنی بابان ، و پاش ئەوەش وەدەرکەوتنی دەستەیێك لە رووناکبیرو رۆشنبیرانی ئەو سەردەمەو ، دەرچوونی چەند رۆژنامە و گوڤارو چاپەمەنی کوردی ، کارێکی گرنگی کردە سەر پەرەسەندن‌و گەشەکردنی بزووتنەوەی ئەدەب‌و رۆشنبیریی کوردی .

رووداوە مەزنەکانی سەدەی بیستەم ، بە تایبەتی هەڵگیرسانی هەر دوو جەنگە گیتییەکە و ئەو هەموو گۆرانکارییە سیاسی‌و ئابووری‌و کۆمەڵایەتییانەی ، کە لە ئەنجامیدا هاتەدی ، بەرز بوونەوەی خەباتی میللی ، دژی داگیرکردن‌و دەستبەسەردا گرتنی کولونیالی ، هەڵگیرسانی شۆرشی ساڵی بیست ، کە بناغەی یەکیەتی‌ی خەباتی گەلی عیراق بە کوردو عەرەب‌و کەمە نەتەوایەتیەکانی دانا ، گشت ئەم رووداوانە ، لە کۆڕی ئەدەب‌و رۆشنبیری دەنگی دایەوەو کاری تێکرد ، دیواری بەندکردنی بیرو رۆشنبیری رووخاو تیشکی بیری گیتی‌و رێبازە ، ئەدەبی‌و رۆشنبیرییەکانی ئەو سەردەمە ، لەم مەیدانەدا جێ پێی خۆی کردەوەو کاری کردە سەر رێبازی رۆشنبیریی نیشتمانیمان‌و بەرەو پێشچوونی دوارۆژی .

قۆناغەکانی بەرەو پێشچوونی ئەدەبی کوردی

پاش قۆناغی کەلەپووری میللی ، شیعر ، بە رواڵەتی بنچینەیی‌و سەرەکی قۆناغی بەرەوپێشچوونی ئەدەبی کوردی دادەندرێ‌و تا ئێستاش‌و سەرەڕای ئەو هەموو گۆڕانکاری‌و بەرەوپێشچوونە مەزنانەی کە لە نیوەی دووەمی سەدەی ئێستا ، لە نێو بزووتنەوەی ئەدەبی کوردی لە عیراقدا رووی‌داوە ، ئەم بابەتە ئەدەبە زاڵە بەسەر بابەتەکانی تردا ، ئەدەبی شیعری ، هەر لە سەرەتاکانی سەدەی دەیەم‌و سەدەی یازدەیەم رەگی خۆی لە زەمینەی ئەدەبدا گیرکردووە و کەلە شاعیرانی وەك بابەتایەری هەمەدانی (٩٣٥ – ١٠١٠) زایینی‌و مەلای جزیری (١٤٠٧ – ١٤٨١ز)و ئەحمەدی خانی ١٦٥٠ – ١٠٧٦ز .. هتد پێگەیاندووە .

بەڵام هەروەکو لە پێشوودا باسم کرد ، سەرەتای راستەقینەی پەیدابوونی بزووتنەوەیێکی ئەدەبی‌و شیعری بەردەوام ، لە سەدەی نۆزدەمەوە دەستی پێکردووە و شاعیری گەورەو بە ناوبانگی کورد (نالی ١٧٩٧ – ١٨٥٥ز) کۆڵەگەی شیعری کلاسیزمی کوردی چەقاندو قوتابخانەیەکی شیعری تایبەتی دامەزراند ، بە درێژایی سەدەکەو تا نیوەندی سەدەی بیستەم . دەیان لە شاعیرانی لێهاتوو ، لەسەر ئەو رێبازە شیعرییەی کە ئەو داینا،رۆیشتن‌و بەشداریان لە دەوڵەمەندکردن‌و پێشکەوتنی کرد ، لەوانە سالم‌و کوردی‌و مەحوی‌و حاجی‌قادری کۆیی‌و دەیانی تر .

سەرەتای قۆناغی سێیەمی بەرەوپێشچوونی ئەدەبی کوردی ، لە بیستەکانی ئەم سەدەیە دەست‌پێ‌دەکا . لەتەك شیعرەکەش‌دا بابەتەکانی نوێی ئەدەب ، وەکو چیرۆك‌و پەخشان‌و لەدوای ئەواندا رەخنەی ئەدەبی ، سەری‌هەڵدا . رۆژنامە‌و گۆڤارەکانی ، کە لەو سەردەمە دەردەچوون ، وەك ژین‌و گەلاوێژ ، رۆڵێکی باڵایان لەم رووە بینی ، کە بەردەوام بەرهەمی ئەدیب‌و نووسەرانیان بڵاودەکردەوە و لاپەرەکانیان بە شیعرو چیروك‌و لێکۆڵینەوەی ئەدەبی‌و رۆشنبیری ، دەرازاندەوە . شیعر لە مەیدانی بەرەوپێشچوونی شێوەو ناوەرۆکیدا ، هەنگاوی دیاری خۆی نا و لە چوارچێوەی کۆنەکەو لاسایی‌کردنەوە هاتەدەر ، رێی نوێ‌خوازی گرتەبەر؛ بابەتە کۆنەکانی بە دوای خۆیدا بەجێهێشت ، (هەرچەندە بابەتەکانی (غەزەل‌و تەسەووف‌و شیوەن‌و ئایینی‌و پیاهەڵدان‌و هتد) لای هێندیکیان هەر مانەوە) ، پێی لە قۆناغێکی نوێ‌و دیاری کراو نا ، قۆناغی دەربڕینی خەم‌و ئازاری مرۆڤی کورد ، لە ئازارو چەوساندنەوەی سیاسی‌و کۆمەڵایەتی ، وا بوو نووسەرو ئەدیب‌و رۆشنبیرانی کورد بوون بە پێشرەوی هێزە تێکۆشەرەکان ، بە تایبەتی دوا بەدوای ساڵانی پاش جەنگی دووەم ، لەو خەباتە بەتەوژمەی دژی چینە دەسەڵاتدارەکەی دیکتاتۆری‌و نۆکەری ئیستیعمار دەکرا . ئەدەب لەو کاتەدا چەکێکی تیژو کاریگەر بوو بە دەست گەل‌و پێشرەوە شۆرشگێرەکانی . لە خەباتە رەواکەی‌دا لە پێناوی مافەکانی و بنیاتنانی دوارۆژێکی گەشەدار .

هەروەها ئەدەبی کوردی چمکی ئەدەبی عەرەبی بوو ، پەیوەندییەکی توندوتۆل بەیەکەواپاندا دەبەست و کارتێکراوی ناوەرۆك‌و شێوەو رێبازەکانی بوو ، بە هۆی ئەوەی کە بەشێکە لە رۆشنبیریی نیشتمانی گەلی عیراق‌و رەنگدانەوەی ئامانج‌و ئاواتی میللەتی کورد بوو ، کە بە بەشێك لە گەلی عیراق دادەندرێ ، جا بۆیێ شیعرو چیرۆك‌و وتارو پەخشان ، بە درێژایی ئەو سەردەمە کرا بوون بە چەکی خەبات، نە ترساندن‌و تۆقینی سیاسی‌و فیکری ، نە بەندکردنی بیرو را ، توانای کوژاندنەوەی بڵێسەی ئەدەبی شۆرشگێری هەبوو .

لە ساڵانی پەنجاکان‌دا ، هونەری چیرۆك پێشکەوتنێکی دیاری بەخۆیەوە دی ، ئەو هونەرەی کە لە سەرەتاکانی بیستەکان سەری‌هەڵداو رۆژ بە رۆژیش نووسەری زیاتر بوون ، بەڵام رەخنەیی ئەدەبی وەك منداڵێکی ساوا مایەوە،هیچ پێشکەوتنێکی ئەوتۆی بەخۆیەوە نەدی شایەنی باس بێ . لەوانەیە هۆی ئەم دیاردەیە نەبوونی دام‌و دەزگایی وابێت کە بایەخ بە ئەدەب‌و رۆشنبیریی کوردی بدات ، هەروەها کەم دەرچوونی چاپەمەنی‌و گۆڤاری کوردی ، جگە لەوەش خەبات‌و تێکۆشانی سیاسی زۆری توانا‌و بەهرەی رۆشنبیرانی کوردی هەڵمژی وە بە گشتی باری ئەو کاتە کۆسپێك بوو بەرامبەر رێڕەوی بەرەو‌پێشچوونی ئەدەب ، شتێکی روونیشە ، کە گەشەسەندن‌و بەرەوپێشچوونی بزووتنەوەی رەخنەیی، بە سەرەکی پشت بە دام‌و دەزگای بڵاوکردنەوە دەبەستێ ، جا بۆیێ شتێکی سەر سووڕێنەر نییە ، ئەگەر چاومان بە چەند وتارێکی کەمی رەخنەیی سەرپێی زیاتر نەکەوێ ، کە لە لاپەرەی ئەو گۆڤارانەی لە چەند دەرفەتێکی کورتدا دەرچوون ، وەکو – هیوا و پێشکەوتن و شەفەق پێش ئەوانیش گۆڤاری گەلاوێژو رۆژنامەی ژین .

بەڵام دەتوانین بڵێین کە رەخنەی ئەدەبی خۆی لە مەیدانی شیعر تێپەڕ کرد و بەرەو بابەتەکانی تری ئەدەبی ، وەکو چیرۆك‌و شانۆیی‌و ... هی دی چوو .

هەرچەندە شۆرشی چواردەی تەمووزی ساڵی ١٩٥٨ وڵاتی عیراقی خستە سەر پێپلکەی قۆناغێکی نوێ‌و دیاری‌کراو ، بەڵام بزووتنەوەی ئەدەبی‌و رۆشنبیریی کوردی ، لە رادەی جووڵانەوەی سیاسیدا نەبوو ، کە زوربەی چینەکانی کۆمەڵایەتی گرتبووە بەر ، هەروەها لە رادەی بزووتنەوەی ئەدەبی عەرەبیشدا نەبوو ، کە ئەویش بە زۆری مۆرکی سیاسیی پێوە بوو . لە دوو ساڵەکەی سەرەکی شورشی تەمووز وتارو لێکۆڵینەوەی سیاسیی زوربەی لاپەرەکانی رۆژنامەو گوڤارەکانی رەش دەکردەوە وەکو وتمان شێوەی ئەدەبەکەش بە زۆری لایەنی سیاسەتی دەگرتە بەر .

بەڵام ئەو گۆرانکاریە ئابووری‌و کۆمەڵایەتی‌یەی، کە لە کۆمەڵگای عیراقی رووی‌دا ، گۆڕینێکی مەزنی لە بیرو هۆشی رۆشنبیرانی کورد گێڕاو بیروباوەڕی کۆنەپەرست‌و دواکەوتووشی ، لە کۆڕی رۆشنبیریدا بەرەو کشانەوە برد ، بەرامبەر ئەوەش ، ئەدەبی شۆرشگێڕو پێشکەوتنخواز پەرەی سەندو لە نێوان زوربەی رۆشنبیراندا بڵاوبۆوە و دەرفەتیکی چاکی بۆ رەخسا ، بەرهەمێکی زۆری ئەدەبی لایەنگیر هاتەدی و چاپخانەکان کەوتنە چاپکردنی دیوانە شیعرو کتێبی چیرۆك‌و شانۆگەری، بەتایبەتی ئەو بەرهەمانەیی کە لە ساڵانی پەنجاکاندا نووسرابوون و لەگەڵ بوێژو

بڕوانە ل : ٧

Institut kurde de Paris

یەکەم پزیشکی نەشتەرگەری عیراقی

دکتور (صائب شوکت) کە ئێستا تەمەنی (٨٣) ساڵە ، یەکەم پزیشك بووە لە عیراقیان ، لە ساڵی ١٩٢١ دا لە خەستەخانەی مەجیدیە کە ئێستا (کۆماری) پێ ئەڵێن و لە پاڵ (مدینە الطب) دایە دامەزراوە .

دکتور دەڵێ :
یەکەم کاری نەشتەرگەری کە کردم هی قۆڕی (فتق) بوو دوای ئەوە دەرهێنانی بەردی ناو گورچیلەو هەموو جۆرەکانی دی .

دکتور دەڵێ لەبەر کەمی پزیشك و یارمەتیدەر پەنام بردە لای مەلا خدری مردووشۆر بۆ کردنەوەی ناو سکی مردووان ، ئەویش دوای ڕۆژێك هاتەوە لام و ووتی (بەخوا ئەمشەو خەوم بینی لە خەودا پێیان ووتم سك هەڵدڕینی مردووان حەرامە) بەڵام من هەر چۆنێك بوو بە فەرموودەی پێغەمبەر دەربارەی پزیشکایەتی کە خێرەو حەرام نییە قەناعەتم پێکردو تا ماوەیەکی زۆر لەگەڵمدا مایەوە .

هەروەها دکتور صائب دەڵێ :
من یەکەم کەسیش بووم لە دانانی کۆلیجی پزیشکیدا لە ساڵی ١٩٢٧. وە کۆلیجی دەرمانگەری و پزیشکیی ددان‌دا .

دیسانەوە دەربارەی پزیشکی ئەو سەردەمە دکتور دەڵێ :
جاران پزیشك جێگەی تایبەتی خۆی نەبوو وەکو ئێستا ، تاکو خەڵکی بچنە لای و سەیر بکرێن و داوودەرمانیان بۆ بنووسرێ، پزیشکەکان دەچوونە دەرمانخانەکان دادەنیشتن و نەخۆشەکانیش دەچوونە دەرمانخانەکان و لەوێ سەیر ئەکران و دەرمانیان بۆ ئەنووسراو چارەسەر ئەکران ، دەرمانیش دەبووایە لە هەمان دەرمانخانە بکڕدرایەو دوواییش هەقی پزیشکیش دەبووایە لەگەڵ خاوەن دەرمانخانەکاندا بکرایە بە دوو بەشەوە .

ئامادەکردنی
محمد صالح عبدالکریم

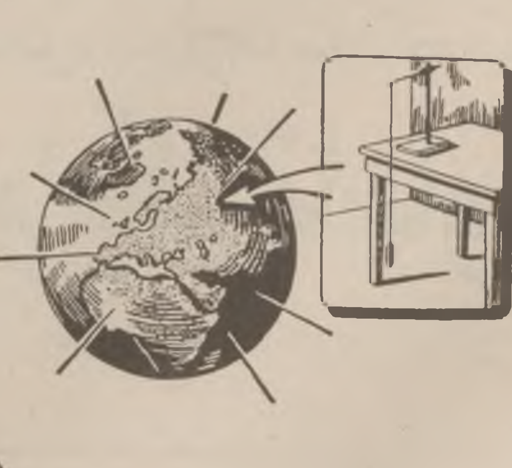

تیۆری نیسبی چی یە

کتێبی زانستی

وف حسن گردوویەتی بەکوردی

ئەم کتێبەی لەم لاپەڕەیەی ڕۆژنامەکەماندا بە زنجیرە پێشکەشتانی دەکەین . • هەوڵدانێکی سەرکەوتوانەیە بۆ خستنەبەرچاوو ڕوونکردنەوەی بنچینەکانی (تیۆری نیسبی تایبەتی) کە (ئەلبێرت ئەنشتاین) دایناوە ..

دانەرانی ئەم کتێبە توانیویانە ئەو چەمکانە ڕوون بکەنەوە کە وا زانراوە هەرگیزاو هەرگیز نەگۆڕن وەك کات و بۆشایی و بارستایی .. بۆ نموونە (کات یا زەمان) لە ساروخێکی ئاسمانیدا دەڕوات .. واتە سەدان ساڵی سەر زەوی دەبێتە دووسێ ساڵی نێو ساروخەکە ..
ئەم کتێبە دوورە لە هاوکێشەی گران و شتی ڕووت .. ئەمەش وای لێکردووە کە خوێنەری ئاسایی لێی تێبگات ..

هەردوو دانەری ئەم کتێبە .. دکتۆر (لانداو) ئەندامی ئەکادیمیای زانستییە .. ساڵی ١٩٦٨ کۆچی دوایی کردووە ، دکتۆر (یۆری ڕۆمەر)یش پرۆفیسۆری فیزیکە . ئەویان خەڵاتی نۆبڵ و لینینی لە زانستیدا وەرگرتووەو ئەمیشیان خەڵاتی دەوڵەت لە فیزیکدا .

شتی نیسبی وەك ڕاستییەکی تەواو دەنوێنێ :

ئەگەر هاتوو جێگەی ڕوانینمان (ڕوانگە) کەمێ خزاند ، مەوداکانی گۆشەش کەمێ دەگۆڕدرێن .. لەبەر ئەمە بەزۆری (پێوەری گۆشەیی) لە زانستی گەردوون (گەردووناسی)دا بەکار دەهێنرێت و .. لەسەر نەخشەی فەلەکی ماوەی گۆشەیی نێوان ئەستێرەکان ڕوون دەکرێتەوە .. مەبەست لە گۆشەیبینینی ئەو ماوانەیە کە دەکەوێتە نێوان ئەستێرە جۆراو جۆرەکانەوە .. ئەمەش ئەگەر هاتوو لەسەر زەوییەوە نیگا کرا . ئاشکرایە ئێمە لەسەر زەوی هەرئەندە جێگۆڕکێ بکەین و ئەستێرەکان لە هەر شوێنێکی بەر گۆی زەوییەوە بێنە بەر نیگامان .. هەمیش هەر هەمان ماوە (دووی) لەنێوان ئەستێرەکادا دەبینین . . دووری نێون ئەستێرەکان بە نەگۆڕراوی دەمێننەوە . . ئەمەش ئەوە دەگەیێنێ کە ئەستێرەکان هێجگار دوورن لێیانەوە .. بەجۆری کە تەسەور ناکرێت . . بۆیێ جێگۆڕکێمان لەسەر ڕووی زەین بە بەراورد کردن لەتەك دووریاندا هەستی پێناکرێت . . دەتوانین نەنانەت ئەوەیان پشت گوێ خەین .. لەبەر ئەمە .. دەکرێت ماوەی گۆشەیی لەم حاڵەتەدا وەك پێوەرێکی ڕاست و ڕەوان دانێین .

بەڵام لەتەك سووڕانی زەوی بەدەوری خۆردا ، گەرچی گۆڕانەکە زۆر کەمە ، هەر دەتوانرێت هەستی پێبکرێت .. بەڵام ئەگەر هاتوو جێی تێڕوانینمان گواستەوەو سەر هەر ئەستێرەیێکی تر .. بۆ نموونە بۆ سەر ئەستێرەی (گەلاوێژ) ، هەموو پێوەرە گۆشەییەکان بەجۆرێ دەگۆڕدرێن کە ڕەنگە دوو ئەستێرەی دوور لەیێکتر – لە ئاسمانی ئێمەدا – بینە نزیك یێکترو هەروەها بەپێچەوانەشەوە – لە ئاسمانی گەلاوێژدا –.

ئەو شتانەی ڕاست و ڕەوان دیارن بوونە نیسبی

زۆر جار دەڵێین : سەرەوە ، خوارەوە ، ئایا ئەم دوو چەمکە تەواو ڕاستن یا نیسبین ؟.

خەڵکی لە سەردەمی جۆراو جۆردا وەڵامی ئەم پرسیارەیان داوەتەوە.. وەڵامی جۆراو جۆر ، کاتێ مرۆڤ هیچ شتێکی دەربارەی (گۆیی) زەوی نەدەزانی و وای دادەنا کە تەختە وەك نانی تیری . . ئەو کاتە لای سەرەوەی بە چەمکێکی ڕاست و تەواو دادەنا .. هەروەها وا دانرا کە لای سەروو ، لە هەموو سووچێکی زەویدا گۆڕانی نییە ، ئیتر شتێکی زۆر ئاساییە دەربارەی (سەرەوە)ی تەواو ڕاست و (خوارەوە)ی موتڵەق بدوێین .

بەڵام کاتێ (گۆیی) زەوی دۆزرایەوە .. ئیتر سەمتی سەربەرەوخوار گۆڕرا .

لە ڕاستیدا ، سەمتی (سەربەرەوخوار) لەگۆیی شێوەی زەویدا ، بە پلەی دیاریکراو دەبەستێ لەسەر یێکەم پشت بە جێیەکی ڕووی زەوی کە پیایدا تێپەڕ دەبێ ..
لە جێگا جۆراو جۆرەکانی ڕووی زەویدا سەمتی (سەربەرەو خوار) دەگۆڕدرێ .. ئەمجا لەبەر ئەوەی چەمکی (سەروو)و (خوارو) – گەر جێگەکەی بەنیسبەت زەوییەوە ڕوون نەکەینەوە – مانای نامێنێ ، کەواتە ئەم چەمکە لە موتڵەقەوە دەبێتە نیسبی .. لە هەموو گەردوونیشدا سەمتێکی سەربەرەوخوار نابینرێ ، کەواتە بەنیسبەت سەمت لە بۆشاییدا ، ئەتوانرێت جێیێك لەسەر زەوی دەسنیشان بکرێت .. ئەوسا ئەو سەمتە سەربەرەوخوار دەردەچێ .

زانستێکی کوردی

ئاشکرایە لووت پژان شتێکی دیارییەو هەندێ مرۆڤ تووشی دەبێت بە تایبەتی لە کاتی هاویندا ... وە بۆ چارەسەرکردنی ، سووتاندن لە ئارادایەو بە تەواوی بەربەستی دەکات .

من بۆ نەگبەتی بەکەڵکم نەهات ... تا ئەو ڕۆژەی ئاسیاوێکم ئامۆژگاری کردم کە ئەویش وا بووەو ئافرەتێکی بەتەمەن پێی وتووە کە (ئاوی کەوەر) بە کاربهێنێت ، پاش بە کارهێنانی چاك بووە ..

– دەسکێ کەوەرم هێناو **ئاسیاو ئاسایی بەکارم هێنا :**

پاش شتنەوەی خستمە ناو دەستکەوانێکەوەو دەستم کرد بە کوتانی .. ئینجا خستمە ناو پارچە قوماشێکی مەلمەلەوەو گوشیم ، ئاوەکەم کردە ناو پەرداخێکەوە ولەپاشدا بۆ شوشەیەکی تایبەتی قەترەی لووت ،چەند دڵۆپێکم کردە لووتمەوەو دوو جاری ترم بەکار هێنا، ئیتر خوێنم نەدیوەتەوە.

جا نازانم خۆم چاك بووم ، ڕێکەوتە ، یان کاری دەرمانەکەیە . هەر چۆنێك بێت یەکێکە لە زانستی کوردی و تاقیکردنەوەش باشترین بەڵگەیە .. لەوانەشە پێشتر ئەم باسە بیسترابێ یان بڵاو کرابێتەوە .. بەڵام من لە کاتی تاقیکردنەوەکەی خۆمەوە زانیوومە کە ئەم هاوینەبوو تێپەری. کە ئاوی کەوەر بۆ لووت پژان باشە.

ئومید کاکە رەش سلیمانی

قەڵەوی

هیوا عمر احمد

قەڵەوی ، لە زۆر کۆنەوە تووشی مرۆڤ هاتووە وێنەی (١) پەیکەری مرۆڤێکی زۆر قەڵەومان پیشان ئەدات کە تەمەنی ئەگەڕێتەوە بۆ (١٠) هەزار ساڵ پێش سەرهەڵدانی کشتوکاڵ ، واتە (٢٢) هەزار ساڵ پێش زایین .

قەڵەوی بریتییە لە زیادبوونێکی لە ئاسایی بەدەری چەوری لەش ، بەپێی ئەو کێشانەی بۆ مرۆڤی ئاسایی دانراوە بەپێی توخم و تەمەن و بەژن و باڵای . ئەم زیادە چەورییەش لە ژووروی (لە سەدا بیستی) کێشی چاوەڕێ کراوەوە ئەبێ .

هۆکانی :
هەرچەندە قەڵەوی لە ئەنجامی ناهاوسەنگی نێوان وزەی وەرگیراو و ئەو وزەیەوە ئەنجام دێت کە لەش بەکاری دێنێ ، بەڵام هۆی ئەم ناهاوسەنگییە نەزانراوە . زۆر هۆکار دەست نیشان کراوە کە پەیوەندییان بە سەرهەڵدانی قەڵەوییەوە هەیە :

١ – تەمەن :
مرۆڤ لە ساڵی یەکەمی ژیان و سەرەتای هەرزەکاری و تەمەنی (٢٠ – ٤٠) دا لە هەموو تەمەنێکی تر زیاتر ئەشێ قەڵەوبێ .

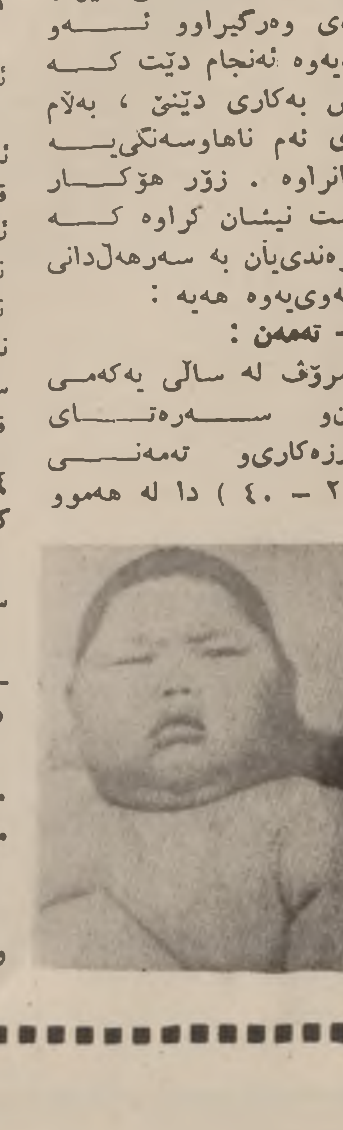

٢ – توخم :
ئافرەتێکی گەنج دوو هێندەی پیاوێکی گەنجی هەمان تەمەن ، چەوری لە لەشدا هەیە . ئافرەت لەپاش زگ پڕی و پاش لێچوونەوە قەڵەو ئەبێ ، ئەمەش لە ئەنجامی ئەو گۆڕانانەی بە سەر هۆرمۆنەکانی لەشیدا دێت.

٣ – زگماکی و خێزان :
زگماکی ڕۆڵێکی ئاشکرای هەیە لە سەرهەڵدانی قەڵەویدا ، ئەو منداڵەی هەردوو باوانی قەڵەون ، (لە سەدا هەشتا) ئەشێ کە قەڵەوبێ .هەروەها نەریت و پەیڕەوی نان خواردنی ناو خێزان کار ئەکەنە سەر ئەنجام هاتنی قەڵەوی.

٤ – باری ئابووری و کۆمەڵایەتی :
زۆر پیشەی وەك کاری سەر کورسی و چێشتکەری و شیرینەمەنی فرۆشی – ڕێخوشکەرن بۆ قەڵەوی.

٥ – کوێرە گلاندەکان :
وەکو کەم وکوڕی کاری ملەقۆرتە گلاند ، ژێر مێشکە گلاند ، .

٦ – خواردن :
بەردەوامی لە سەر وەرگرتنی کەمێ وزەی زیاد ئەبێتە هۆی کۆبوونەوەی هێندێکی زۆر چەوری . خواردن تێری لە ژێر کاری مەڵبەندی (خواردن و تێری – وێنە – ٢) دان ،لە مێشکدا . بەڵام لە قەڵەودا ئەم مەڵبەندانە کەمتر کاریگەرن و خواردن و تێری لە ژێر کاریگەری بوون و بۆن وجۆرو هێندی خواردندایە .

٧ – بە کارهێنانی وزە :
چالاکی و جولان و خۆ ماندوو کردن ڕۆڵێکی گرنگیان هەیە لە تواندنەوەو بە کارهێنانی چەوری زیادەی ناو لەش . مرۆڤی قەڵەو کەمتر خۆلکی هەڵسوڕان و چالاکی هەیە بەڵام ئەمە لە وانەیە ئەنجامی قەڵەوی بێ ، نەك هۆی دروست بوونەکەی .

٨ – بە کارهێنانی زۆر دەرمان ، وەکو (ستیرۆید)و (ئینسۆلین)و حەبی منال نەبوون و (لارجە کتیل) ... ئەبێتە هۆی قەڵەوی .

جۆرەکانی :
قەڵەوی یان سادەیە ، یان دەرداوییەو لە ئەنجامی نەخۆشی ترەوە سەر هەڵئەدات . قەڵەوی سادە دوو جۆری هەیە :
١ – جۆری ناوەکی ، جۆری درێژ خایەن : قەڵەوییەکە بە هەموو لەشدا بڵاو ئەبێتەوە . کێشیان لە کاتی لە دایك بووندا ئاسایییە ، لە منالێیدا هەست بە زیادی کێشیان ئەکرێ ، لە هەرزەکاریدا قەڵەون و بە قەڵەوی ئەمێننەوە ، چەند هەوڵ ئەدەن بۆ لە دەستدانی کێش ، بەڵام پاش لاواز بوون ئەگەڕێنەوە سەر قەڵەوییەکەی خۆیان وێنە (٣) ، (٤) .
٢ – جۆری دەرەکی ، ورگ : لە پاش تەمەنی (٢٠ – ٤٠) ساڵییەوە سەر هەڵئەدات ، لە ئەنجامی کەم بوونەوەی گەشەی لەش و کەمی جوڵەو هەڵس وکەوت و ژیانی سەر کورسی و بێ چالاکییەوە دروست ئەبێ و زیاتر چەورییەکە لە ورگدا کۆ ئەبێتەوە .

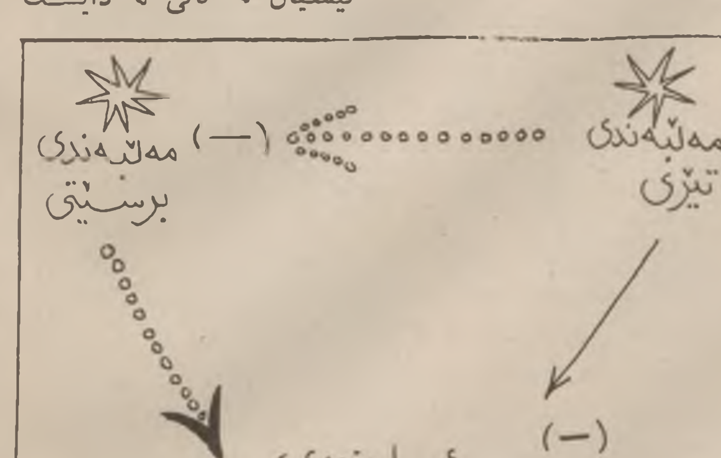

ماکەکانی قەڵەوی :

قەڵەوی لە ڕادەبەدەر ئەبێتە هۆی سەر هەڵدانی زۆر بارو نەخۆشی وەك دژواری دەروونی ، بە تایبەتی ئەوانەی قەڵەوی یەکەیان لێ بووە بە کەم وکوڕی.زۆر مرۆڤی دوودڵ و پەست ، خوو ئەدەنە خواردن و دوور نییە پێی قەڵەو ببن . هەروەها زۆر نەخۆشی هەیە لە قەڵەودا زۆرترە وەك پێ پانی و ئازاری ئەژنۆو جومگەی ڕان و بڕبڕەی پشت و لاوازی ماسولکەی دیواری سك و پەستانی خوێن و سنگەدڕەو نەخۆشی شەکرەو دەردەمیران و بەردی زراوو بە رزبوونەوەی چەوری خوێن و ڕەق بوونی بۆرییەکانی خوێن . کە ئەبنە هۆی ئەوەی تەمەنی نەخۆشەکە کورتر بێ لە یەکێ کە ئەو نەخۆشییانەی نەبێ .

چارەسەرکردن :
چارە سەری قەڵەوی وەك زۆر نەخۆشی تر لە سەر جۆری دەرمان و دەرزی و نەشتەرگەری ڕاناوەستێ بەڵکو لە سەر کەسایەتی قەڵەوە کە ڕائەوەستێ . کلیلی چارەسەرکردنی حەزو ئامادەیی قەڵەوەکەیە بۆ کەم کردنەوەی کێشی خۆی . پزیشك ئەتوانێ ئەم حەزو ئامادەیییە بخولقێنێ .

لە شاری – نیویورك – کۆمەڵەی – دژ بە قەڵەوی – سەر ژمێرییەکی بە سەر (٢٦٠٠) قەڵەودا کردوە. ئەوەی دەرخستووە کە :
١ – تا ڕادەی قەڵەوی ماوەکەی زیاتر بێ ، چارەی گرانترە .
٢ – زۆربەی قەڵەوی ئافرەت بەیوەندی بەیەکەم (سك)ەوە هەیە .
٣ – نێرو مێ وەکو یەك توانای چاك بوونەوەیان هەیە .
٤ – ئافرەتی بە تەمەن توانای چاك بوونەوەی زیاترە لە هی گەنج .
٥ – ڕادەی ڕۆشنبیری کار لە توانای کێش کەم کردنەوە ناکات .

● کاتێ قەڵەوێ ئەیەوێ خۆی لاواز بکاتەوە : ئامۆژگاری ئەکەین :
١ – جۆرێ خواردن بخوات ، سەوزەو میوەی زۆر تیابێ و چەوری و شیرینی کەم تیابێ . هێندێ خواردنەکەشی کەم بکاتەوە .
٢ – وەرزش : وەرزشی وەکو (باڵە ، پیاسە ، مەلە) بکات ،گەربۆی هەڵنەسوڕاو مێینە بوو ، زۆر لە ماڵدا هەڵ سوڕێ و ئیش وکاری ناوماڵ ڕاپەڕێنێ وەرزش چەوری لەش ئەتوێنێتەوەو قەوارەی ماسولکەکانی لەش زۆر ئەکات .

● ئەگەر بەمە کەمی نەکرد . سنورێکی تەسك تر وەك (ڕۆژی (٥٠ گم پرۆتین) ، (١٠٠ گم کاربۆهلیدرەیت) و (٤٠–٤٥) گم چەوری)) بخوات ، ئەگەر کەمی نەکرد هەندێ دەرمانی بۆ بەکاردێنین ، حەزی خواردنی کەم بکاتەوە ، وەك (فینفلۆرامین) ، کە لە شێوەی خەپڵەدایە. ئەگەر ئەمەش دادی نەدا ئەوا باش ئەیپشکنین و یەکێ لەمانەی خوارەوەی بۆ بە کاردینین .
١ – خەواندنی لە نەخۆش – خانە بۆ ماوەی چەند هەفتەیەك و بە کارهێنانی شێوازی تایبەتی .
٢ – چارەسەری دەروونی .
٣ – نەشتەرگەری .

خۆپاراستن
ئەبێ ئەوە لە هەموو دایك و باوکی بگەیەنین کە منالی قەڵەو ، هەموو کاتێ تەندروست نییەو ڕێخوشکەرە بۆ قەڵەوی لە هەرزەکاری و تەمەنی پێگەیشتندا . لەبەر ئەوە نابێ بە زۆر خواردن منال بدەین و نابێ پاداشتی زۆر خۆری بکرێن و نابێ هەوڵی قەڵەوییان بدەین. هەروەها ئافرەت ئەبێ ئاگاداری خۆی بێ پاش

بڕوانە ل : ٧

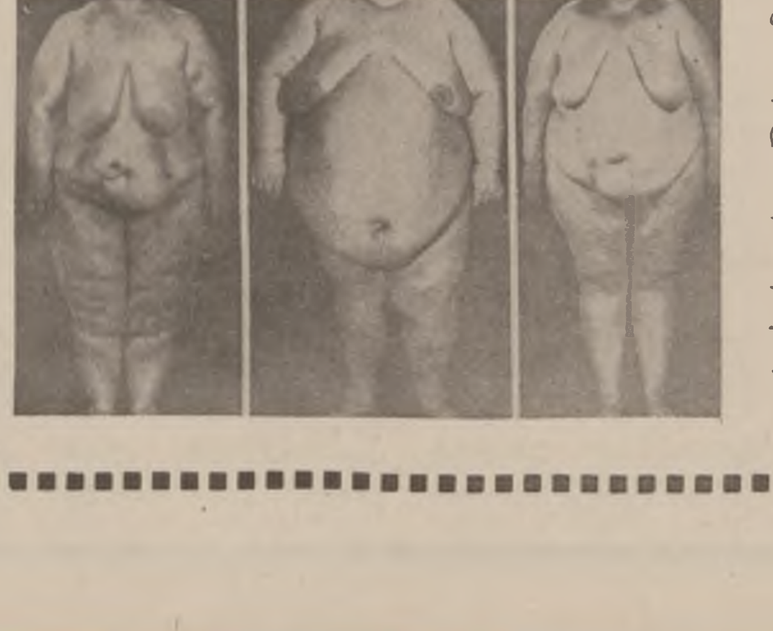

Institut Kurde de Paris

دیدەنی یەکێ جەنگاوەرانی سوپای میللی

جەنگاوەرانی سوپای میللی لە کوردستان سەربازی دڵسۆزی شۆڕشن
جەنگی قادسیەی صدام ، جەنگی کوردو عەرەبە دژی رەگەزپەرستانی ئێران

نووسینگەی هەولێر
عبدالوهاب تالەبانی

سوپای میللی ، وەکو هێزێکی بەتواناو خاوەن بیروباوەڕو تاقی کردنەوەی شۆڕشگێڕانە ، لە جەنگی رەوامانیدا دژی رژێمی رەگەزپەرستی خومەینی ، دەوری باڵایی هەبوە ، نەک وەکو سوپای دوەم کە بە گوێرەی هەموو تاقی کردنەوەکانی تری گەلانی جیهان دەبوایە لە سەنگەرەکانی دواوەی شەڕەوە راوەستێ و ، بەرەی ناوخۆ بپارێزێ ، نەخێر ، لە عیراقدا جەنگاوەرانی سوپای میللی شانبەشانی سەربازانی نەبەردی سوپای عیراق لە سەنگەرەکانی پێشەوەو ، دەستەویەخە بەرامبەر دوژمنانی گەل و وڵاتمان ئازایانە شەڕیان کردو ، رایان گەیاند کە لە شەڕی نیشتمانیدا هەموو پێوانە ئاساییەکان دەبێ تێک بدرێ و، دوژمن لە کوێ بێ، بیکوتیتەوە ..

بەشداری بەجەنگی رەوای قادسیەی صدام بکەم ، من چارێک چووەتە بەرەکانی پێشەوەی جەنگ، ئێستاش وا لێرەم و ، ئاواشم کردووە کە جارێکی تر بمنێرنەوە بۆ بەرەکانی پێشەوە ..

● **کاک نجم‌الدین عمر بابە شیخ ، جەنگاوەرو فەرمانبەری تەندروستی‌ی هەولێر وتی :**

– خزمەتکردن لە ریزەکانی سوپای میللیدا ، بە پێویستیەکی گرنگی سەرشانی خۆمی دەزانم ، بەتایبەتی لەم ئێستەدا کە وڵاتەکەمان دووچاری شەڕ فرۆشتنی هێزە رەشەکانی رژێمی رەگەزپەرستی ئێران بوەتەوە .. ئامادەم هەموو فەرمانێکی سەرکردایەتی جێبەجێ بکەم و لە سەنگەرەکانی پێشەوە بجەنگم .

● **کاک محمد حسن مصطفی ، جەنگاوەرو برینپێچ وتی :**

– بەشداری کردنم لە جەنگی قادسیەی صدامدا ، بەشێکە لەو ئەرکە نیشتمانیانەی کە کەوتۆتە سەرشانم ، وەکو جەنگاوەرێکی کورد ئامادەم هەموو فەرمانێک بۆ پاراستنی شۆڕشە مەزنەکەمان بە سەرۆکایەتی هەڤالی تێکۆشەر صدام حسین جێبەجێ بکەم و ، جەنگی ئەمڕۆمان جەنگێکە لە نێوان راستی و ناراستی‌دا ، جەنگی بەرەی خاوەن ماف و بەرەی دەستدرێژی کەرە .. وڵاتەکەمان راستی دەپارێزێ و هەق بەدەستە ، بۆیە ئێمەش لە گەڵیداین و سەرمان لە رێیایەتی .

● **کاک حسن موسی عبد ، فەرماندەی دەستە لە بارەگای فەوج وتی :**

– ئێمە سەربازی حیزبی بەعسی عەرەبی سۆشیالیستین و ، لە ژێر ئاڵای فەرماندەی خۆشەویستدا هەڤال صدام حسین ، ئامادەین هەموو ئەرکێکی نیشتمانی جێبەجێ بکەین و ، جەنگی قادسیەی صدامیش ، جەنگی رەوای گەلەکەمانە دژی رژێمی رەگەزپەرستانی فارس و دەستدرێژیان بۆ سەر خاک و ئاومان ،

بڕوانە ل : ٧

جەنگاوەرانی سوپای میللی لە کوردستان ، شەرەفی بەشداربوونی جەنگی قادسیەی صدامیان وەرگرتو ، لە هێڵەکانی هەرەپێشەوەی جەنگدا ئازایەتی و نیشتمان پەروەری و دڵسۆزی خۆیان بۆ خاکی عیراق ، عیراقی کوردو عەرەب راگەیاند ، حاڵی حازریش هەزاران جەنگاوەری تری سوپای میللی لە ناوچەی کوردستان ئامادەن لە هەموو ئان و دەقیقەیەکدا بانگەوازی سەرکردایەتی جێبەجێ بکەن ، جێگای خۆیان لە مەیدانی جەنگی نیشتمانیماندا دژی هێرشی نارەوای دوژمنانی کۆنە-ساڵی کوردو عەرەب بکەنەوە ...

● **لە ناوچەیەکی پارێزگای هەولێردا ، سەرمان لە چەند بنکەو بارەگایەکی جەنگاوەرانی سوپای میللی دا ..**

هەڤال جاسم محمد ، سەرکردەی هێزی (انتصار) دەربارەی ئەرکەکانی ئەم بارەگایە وتی :

– جەنگاوەرانی هێزی (انتصار) ، حاڵی حازر، هەندێ ناوچەی ستراتیژی دەپارێزن و ، زوربەشیان بەشداری جەنگی بەرەکانی پێشەوەیان کردوە ، جێگەی شانازی‌یە کە عیراقی سەر بڵندمان لە سەردەمی سەرۆکی خەباتگێڕماندا کاک صدام حسین ، رۆڵەی ئاوا دڵسۆزبەجەرگ و لێهاتووی هەبێ ، برایانی جەنگاوەر ، تەنانەت ئەوانەی جارێک چوونەتە بەرەکانی جەنگیش هەموو داوا دەکەن کە بچنەوەو ، دیسانەوە بەشداری ئەم جەنگە پیرۆزە بکەنەوە .

● **دوایی هەڤاڵ اسعد عبدالله یاریدەدەری سەرکردەی هێزی (انتصار) وتی :**

– جەنگاوەران زۆر بە رێک و پێکی و ، بە گیانێکی شۆڕشگێڕانەو برایانەوە ، لەم بارەگایەدا ئەرکەکانیان جێبەجێ دەکەن و ، تائێستا هیچ گیروگرفتێکمان نەبوە، هەروەها سەرکردایەتی حیزب و هێزەکانی سوپای میللیش زۆر بە تەنگی کاروباری ئەم هێزەوە هاتون و ، هەموو داوا کاریەکانمان یەک بە یەک جێبەجێ دەکەن ..

● **کاک عبدالرحمن حمد امین شەریف کە کرێکارێکی کارگەی جگەرەی هەولێرەو ئێستا جەنگاوەرێکی سوپای میللی‌یە وتی :**

– خۆشحاڵم وەکو جەنگاوەرێکی کورد

هەنگاوێک بۆ فراوان کردنی چاپخانەی شاروانی هەولێر

ئامادەکردنی نەژاد

● نووسینگەی هەولێر ●

یەکێک لەو کارە گرنگانەی کە تاکو ئێستا شاروانی هەولێر ئەنجامی دابێ ، دامەزراندنی ئەو چاپخانەیەیە کە لە ساڵی ١٩٧٤وە کەوتۆتە کار .

ئەم چاپخانەیە تا ئەم ساڵیش ، (رێکخستنی پتیی تێدا) رێکخستنی دەستیە هەر بەو ئیمکانیەتە شەوە ، کەم تا کورت بەشداری لە مەیدانی چاپی کوردی‌دا کردووەو لەو ساکەوە تا ئێستا کۆمەڵێک کتێبی کوردی لێ چاپ کراوە .

بەم دواییە ، دیارە بیر لەوە کراوەتەوە کە چاپخانەکە فراوانتر بکرێ و رێگای پێشکەوتووتری چاپکردنی لێ بەکار بێ ، جا لەو هەنگاوانەی بۆ ئەم مەبەستە نراون ئەوەیە کە شارەوانی هەولێر تازە لاینۆتایپێکی ئەلیکترۆنی شاشەداری هێناوە ، ئەم لاینۆتایپە سبەی رۆژێ گەر بکەوێتە کار ، نەک هەر توانای چاپکردنی کتێبی هەمە جۆری هەیە ، بەڵکو (وەک کاک حەسەن عەبدوڵلا)ش بەڕێوەبەری چاپخانە دەڵێ ، توانای دەکردنی رۆژنامەیەکی رۆژانەیشی هەیە .

لە (کاک حەسەن)مان پرسی کە داخۆ کەی دەکەوێتە کار ، وتی ، سەری ئەم مانگە بڕیارە سێ کرێکار بۆ ماوەی دوو حەفتە بچنە دەورە ، تاکو لەسەر ئەم لاینۆ تایپەدا رابهێنرێن .

– : یانی بە قسەی ئێوە بێ سێ کرێکارتان بەسە ، بەڵام من کە تازە بەشێکی لاینۆ تایپەکەی دی، پێم وایە زیاتری پێ‌دەوێ .

– : بۆ حاڵی حازر سێ کرێکار بەسە ، لەوانەیە سبەی رۆژێ کە چاپخانە فراوانتر دەکرێ و ئامێری تری دێتە سەر ، هی تریش رابهێنرێن .

دەربارەی چۆنیەتی کارکردنی ئەم لاینۆتایپەوەیش کاک جەوهەر کرمانج کە یەکێکە لەو کرێکارانەی دەنێردرێنە دەورە دەڵێ :

بەشێوەیەکی گشتی ئەم لاینۆ تایپە بەم جۆرە کار دەکا : –

کرێکاری تیپ رێکخەر بە هۆی ئامێرێکی پەنجەیی تیپەکان ریز دەکا ، لەو کاتەدا نووسینەکە لەسەر شاشەیەکی وەکو شاشەی تەلەفزیۆن دەردەکەوێ پاشان هەر ئەم نووسینە دەبێ بە دەنگ و لەسەر قەوانێکی تایبەتی‌دا تۆمار دەبێ . کرێکارێ دێ ئەم قەوانە دەخاتە ئامێرێکی دیکە ، کە ئەویش بەشێکی

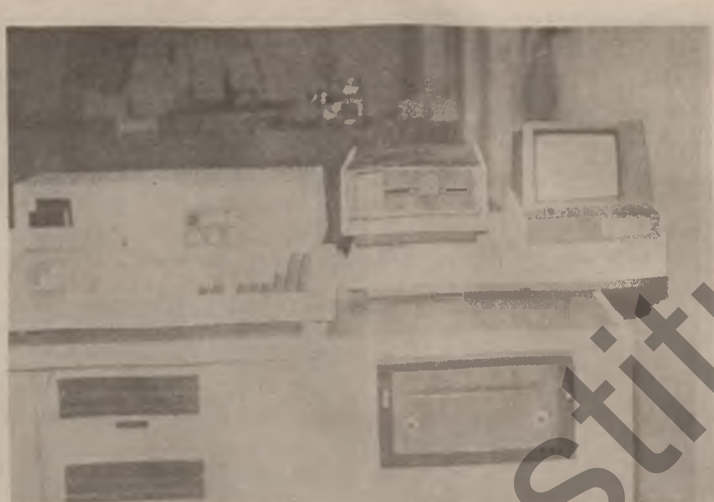

تری لاینۆتایپەکەیە ، ئنجا دەبێتە فلیم و لە دوایدا فلیمەکە دەخرێتە ئامێری سێیەم و لەو ئامێرەیش لە ترشی دەگیرێ و دەشۆردرێتەوەو چاپ دەکرێ .

بێ‌گومان ئەو ئیشانەیش لە ماوەیەکی کورت ئەنجام دەدرێ .

بۆ بەرچاوی
بەڕێوەبەرایەتی پەروەردەی هەولێر

ژمارەیەک لە قوتابیانی قوتابخانەی ئامادەیی (ازدهار)ی شەوان ، بەم دواییە پێیان وتوون پێویستە هەر یەکێک لە قوتابیانی پۆلی (چوارو پێنج و شەش) بچێت چارەیەک لە خۆی بکاو خۆی لە قوتابخانەی (اربیل) ناو نووس بکا ئەگینا ئەمسالی لە کیس دەچێ چونکە ئێمە میلاکاتمان تەواو نی‌یە !

بەڕێوەبەری قوتابخانەی (اربیل)یش پێی وتوون جێگامان نی‌یە، بە هەر حاڵ‌دوای بێنەو بەردەیەکی زۆر ، ناونووس دەکرێن .

بەڵام وەک ئاشکرایە زۆربەی ئەو قوتابخانە بارو زروفی تایبەتیان وای لێ‌کردوون کە بە رۆژ ئیش بکەن ، بێ‌گومان دەوڵەتیش یارمەتی داون کە ئەم قوتابخانانەی بۆ کروونەتەوە .

دیسان زۆربەی زۆریشی ماڵیان نزیک قوتابخانەی (ازدهار)ە بۆیە شەوانەو گیروگرفتی هاتوچۆو سەرماو ریفەتی زستان گومانی تێدا نی‌یە کار دەکاتە سەر خوێندنەکەشیان ، بۆیە هیوادارین بەڕێوەبەرایەتی پەروەردەی هەولێر ئاوڕێک لە گرفتی ئەم قوتابیانە بداتەوەو بەلکو هەوڵی ئەوە بدرێ (میلاکاتی) قوتابخانەکە تەواو بکرێت .

● نووسینگەی هەولێر ●

بەرەو بەرەپێدانی زانیاری و پەروەردە و رۆشنبیری

کردنەوەی گەلێ قوتابخانەی سەرەتایی و سانەوی و ئامادەیی لە پارێزگای سلێمانیدا

● **لەگەڵ دەست‌پێ‌کردنەوەی دەوامی ئەمسالی قوتابخانەکانی پارێزگای سلێمانیدا جەماوەرێکی زۆری قوتابیان لە هەرسێ قوناغەکەی خوێندن‌دا بەرەو قوتابخانەکان کەوتنە رێ‌و لە هەر سێ قۆناغەکەشدا ژمارەی قوتابیان زیادی کردو بووە هۆی پێویست‌بوونی قوتابخانەی تر .**

بەڕێوەبەرێتی گشتی پەروەردەی سلێمانیش تاکو ئێستاو بە نیازی پەرەپێدانی و بڵاوکردنەوەی زانیاری و پەروەردەو رۆشنبیرکردنی جەماوەرو سازدانی هەل بۆ رۆڵەجگەر -گۆشەکانمان لە وڵاتدا کە بتوانن بە هۆیانەوە خوێندن و قۆناغەکانی قوتابخانە تەواو بکەن و بتوانن خزمەتی خاک و نیشتمان و گەلی خۆیان بکەن ، ئەوەی کە زۆر زەرووری بێت تاکو ئێستا گەلێ قوتابخانەی سەرەتایی و ناوەندی و سانەوی ئامادەییان لە هەموو سەرانسەری پارێزگاکەدا کردۆتەوەو بە شێوەیەکی گشتی ئەو بەڕێوەبەرێتییە لەم رووەوە ئەم بڕیارانەی خوارەوەی داوە .

١ – کردنەوەی (٧)- قوتابخانەی سەرەتایی لە ناو شاری سلێمانیداو لە هەموو گەڕەکەکاندا .

٢ – کردنەوەی (٣) قوتابخانەی سەرەتایی لە نالپارێز .

٣ – کردنەوەی قوتابخانەیەکی سەرەتایی لە شارەزوورو هلبجەو هەروەها بەردەوامیشن لە کردنەوەی قوتابخانەدا لە هەموو قەزاو ناحیەکاندا .

٤ – بەش‌کردنی سانەوی راینەی کوڕان لە شاری راینە بۆدوو قوتابخانە ، یەکێکیان ناوەندی وئەوی تریان ئامادەیی‌و بەم شێوەی خوارەوە .

أ – ئامادەیی راینەی کوران کە لەگەڵ ناوەندی راینەی کچاندا دەوام بکات.

ب – ناوەندی راینەی کوڕان ولە سانەوی راینەی کوڕان‌دا دەوام بکات‌و لەگەڵ خۆیدا دوو دەوام ئەبێت .

ج – گەڕانەوەی هەموو قوتابیە کوڕەکانی پۆلی یەک‌و دووی ناوەندی راینەی کچان بۆ ناوەندی راینەی کوڕان .

د – داوا لە هەموو مامۆستا کچەکانی قوتابخانە – کانی مەرکەزی راینە ئەکەن کە ئەو پەڕی هەوڵ‌و تەقەلا بدەن بۆ پڕکردنەوەی هەموو وانەکانی قوتابخانەی ئامادەیی‌و ناوەندی راینەی کوڕان .

هـ – گواستنەوەی تاقیگاکانی بینای سانەوی راینە کوڕان بۆ ئامادەیی راینەی کوڕان بۆ ئەوەی لەوێ کەڵکی لێ وەربگیرێ‌و بشتوانرێ لە ناوەندی راینەدا (٢٤) لق بکرێتەوەو کەڵک لە هەموو کەلوپەلەکان وەربگیرێ .

٥ – کردنەوەی قوتابخانە – یەکی ناوەندی کچان لە شارەزوورو ناونانی بە ناوی (ناوەندی سید صادقی کچان .

٦ – بەرزکردنەوەی دەرەجەی سانەوی قەڵادزێی کوڕان بۆ ئامادەیی‌و ناو نانی ئامادەیی‌ی قەڵادزێ کوڕان .

٧ – بەرزکردنەوەی دەرەجەی ناوەندی چوارتا بۆ سانەوی‌و ناو نانی بە سانەوی چوارتای کوڕان.

٨ – کردنەوەی قوتابخانە –یەکی ناوەندی کچان لە ناو شاری سلێمانیداو ناو نانی بە ناوەندی رزگاری کچان .

٩ – کردنەوەی قوتابخانەیەکی ناوەندی کچان لە دەربەندیخان‌و ناونانی بە ناوەندی دەربندیخانی کچان ، بە مەرجێ لە بینای سانەوی دەربەندیخانی کوڕاندا دەوام بکات‌و دوو دەوام بێت لەگەڵ قوتابخانەی نوری سەرەتاییدا .

١٠ – دەوامکردنی سانەوی دەربەندیخانی کوڕان لە بینا ئەصلیەکەی خۆیداو بە یەک دەوام تاکو مامۆستاکانیان بتوانن لە قوتابخانەکانی تردا وانە بڵێنەوە .

١١ – کردنەوەی قوتابخانەیەکی ناوەندی کوڕان لە چەمچەماڵ‌و ناونانی بە ناوەندی رووناکی کوڕان ، بەمەرجێ بە دوو دەوام لەگەڵ قوتابخانەی سەگرمەدا دەوام بکات .

١٢ – بەرزکردنەوەی دەرەجەی ناوەندی چەمچەماڵی کچان بۆ سانەوی‌و ناونانی بە سانەوی چەمچەماڵی کچان .

ئەمانەو بەڕێوەبەرێتی گشتی پەروەردەی سلێمانی تاکو ئامادەکردنی ئەم راپۆرتەش هەر بەردەوامە لە سازدانی هەل‌و مەرج بۆ کردنەوەی گەلێ قوتابخانەی تر لە هەر سێ قوناغەکەی خوێندندا .

پ . هاوکاری لە سلێمانی

Institut Kurde de Paris

دوو مامۆستاو رایەڵێك

مولود ابراهیم حسن – هەولێر

پێم‌وایە ئەمرۆ زمانێکی زیندوو نادۆزینەوە کە تەواو پاك بێتەوەو هیچ زمانێك یان چەند زمانی دی کاریان تێ‌نەکردبێ ، یان ئەو کاری لە چەندین زمانان نەکردبێ . دیارە ئەگەر زمانێکیش بەم شێوەیە نەگرو نەفرۆش بێ ، دەبێ پیاو مەترسی لە دوارۆژی ئەو زمانە هەبێ .

زمانیش وەك هەر شتێکی دی هەتا زۆرتر لەکاربێ‌و پتر تێکەو لێکەی پێ‌بکرێ ، زووترو چێتر بەرەو ڕوونبوونەوەو دەوڵەمەندی‌و ژیانەوە دەچێ .

زمانی کوردیش لەسەر قسەی زانا خۆمانی‌و بیانی‌یەکان ، زمانێکی زیندووە ، بەڵام دیارە لەبەر چەندێك هۆ ! هێشتا وای لێ نەهاتووە وەکو زۆر زمانی دی پتر پەرو تووکی خۆی بێتەوەو هێزە بەلانراوەکەی خۆی تەواو لەکاربێنی .. !!

کەمایەسی نیە ئەگەر زمانەکەمان وشەو ناوو ئیدیۆمی بیانی تێدابێ .. بەڵام لە بەرژەوەندی زمانەکەشمان نیە ئەگەر لەجیاتی ئەم وشەو ناو بیانی‌یە ، کوردیی لەبارمان هەبێ‌و لەکارنەهێنین . پێم‌وایە ئەگەر کوردی‌زانێك تەواو یان بە شێوەیەکی ئاگادار هەموو شێوەکانی زمانی کوردی بزانێ ! لە وەرگێڕان دانامێنێ ، خۆ ئەگەر بۆ هەر وشەو ناوێك ڕاستەوخۆش بەرامبەرەکەی‌مان نەبێ ، دیارە لەم شێوەو لێ‌نزیکمان هەر هەیە تا سوودی لێ‌وەربگرین .

جا کە زمانی کوردی زمانێکی زیندووەو لەکارە ، دیارە دەبێ ئاخێوەری ئەو زمانەش هەوڵ‌بدەن ، زیندوویی‌و لەکاریەکەی پتر لەسەر ڕێگەی ڕاست‌و زانستیانە ڕانێن .. !!

لەدوای ئەم پێشەکی‌یە گشتی‌یە .. دەمەوێ ڕووی قسەم لە دوو مامۆستای بەڕێزو خۆشەویست بکەم . ئەویش مامۆستا (محمدی مەلا کریم)و (د. شوکریە ڕەسوول)ە . کە مامۆستا محمد هاتووە « وەك لە نووسینەکانی ئەم دوایی‌یەی‌دا دیارە » . (خوێندەوار)و (نووسەر)ی بە (بخوێن)و (بنووس) گۆڕیوە .

دکتۆرە شوکریەش لە نامیلکە چاپکراوەکەی.. (چیرۆك)ی بە (ڕاز) گۆڕیوە .

خوێندەوار = بخوێن
نووسەر = بنوس

لەوەی کە مامۆستا محمد (بخوێن)و (بنووس) دەنووسێ ، نازانم چ کەم‌وکورتی‌یەکی لە (خوێندەوار)و (نووسەر) دا دیوە ؟ من نازانم .. کەینێ‌و بۆ یەکەمجار بەکاری‌هێناون ، بەڵام وەك دیارە ئەم خوێندەوارو نووسەرە ، هێندە بڵاون .. هەموو خوێندەوارو نە خوێندەوارێك تێیان دەگات‌و کەسیشی لە کوردێنی‌یەکەیان دوو دڵ نیە ! وێدەچی ئەم دوو (ناوی بکەر)ە لەسەر شێوەی داڕژتنی (بکوژ) داڕژابن .

بەڵام ئەم جۆرە ناوی بکەرانەش هێندە کەمن بە ژمارە کە ئەگەر داڕژاوو دورستکراوەکانی لێ وەدەرنێین ، ئەوەندەی کە لە کوردەواریدا بەکاردێ ژمارەیان لە ژمارەی پەنجەکانی دەستێك ڕەت‌ناکا. ئەوە چەندیش بۆ خۆیان بە ژمارە کەمن دیارە لە کارهێنانیشیان کەمترە . ... بخوێن‌و بنووس لە یەك دوو فەرهەنگی کوردی‌دا هەن ، بەڵام هەر وشەی نیۆ فەرهەنگن‌و نەیان توانیوە پەڕولەئاسا لەسەر گوڵێ لێوان بگەڕێن . ئەگەر خوێندەوارو نووسەرمان نەبوایەو لەجێی ئەوانە وشەی بیانی‌مان لەکارهێنابا ، ئەوڕۆ مامۆستا محمد بە وەدەرنانی ئەم (ناوی بکەر)انە خزمەتێکی دی دەخستە سەر سەر خزمەتە ئەدەبیەکانی خۆی .

مایەوە ئەوەش بڵێم : ئەگەر پێشنەوەی (خویندەوار)و (نووسەر) بکەونە بەر چاوو لەکاربێن . بنووس‌و بخوێن نووسرابان ، ئەوڕۆ لە گۆڕینیان بۆ خوێندەوارو نووسەر دیسان هەر ئەو ڕایەمان دەبوو ، ئەم مەزنە وشانەش پشتیان هەر بە کوردینی‌یەکەی خۆیان‌و جەماوەر ئەستوورە .

چیرۆك = ڕاز

– ٢ –

بەڕێز (د. شوکریە ڕەسوول)یش لە کۆمەڵە ڕازیکی منداڵان کە لە ڕووسی‌یەوە کردوویە بە کوردی، دەفەرمووێ :

(لەم کتێبە چواردە ڕازی ڕووسی هەیە ، کە بۆ منالان گێڕاونەتەوە .. بۆیە ووشەی (ڕاز)مان بەکارهێنا .. بەلامەوە باشترە لە ووشەی داتاشراوی (چیرۆك) کە لە هیچ سەرچاوەیەکی ئەدەبیماندا نی‌یە ..).

نازانم د. شوکریە مەبەستی لەسەرچاوەی ئەدەبیماندا چیە ؟ تۆبڵێی : د. شوکریە فەرهەنگە کوردی‌یەکان بە چ تێ نەگاو پێی وابێ سەرچاوە نەبن !ئەوە ئێمە هەر بۆ نموونە لە چەند فەرهەنگێکی کوردی (چیرۆك) ڕادەگوێزین‌و بزانین فەرهەنگ نووسەکان بۆ چیرۆك چی‌دەڵێن :

– چیرۆك : الحکایەو القصص و حاکیها (چیرڤان) الهدیە الحمیدیە فی اللغە الکردیە یوسف ضیاءالدین پاشا الخالدی المقدسی استانبول (١٣١٠هـ – ١٨٩٣م)
چاپی دووەم – بیروت ١٩٧٥م

١ – چیرۆك : سەرگوزشتەو داستان .
چیرۆکە : چیرۆك .
فەرهەنگی خاڵ – جزمی دووەم ل١٧٢

٢ – چیرۆك : بچوکێ (چیرە) جارنا چیرۆك‌و چیڤانۆك ب‌هەڤرە و ل پەی هەڤ تێن . دبێژن ئەڤ چە چیرۆك‌و چیڤانوکن ؟ دبێ ژ (چڤانوك) هاتبی نۆك ؤ بۆ پڕ بونە – ع (القصە) . فەرهەنگا کوردی – جگەرخوین .
هەژمار – ٢ – بغداد ١٩٦٢م

٤ – هەروەها (فەرهەنگی مەهابادو ئەستێرەگەشە)ش هەمان رایان هەیە .

ئەگەر ئەوانەش سەرچاوە نەبن ! خۆ لە کوروەواریدا ، ئەوانەی بە کوردی بیردەکەنەوەو بە کوردیشی دەدوێن ، یانی ڕەشە خەڵکەکە هەموومان لێمان بیستون کە دەڵێن :

کابرا دیسان (چیرۆك)ەی دامەزراند .
فلانی (چیرۆك)ەی چەند درێژە ؟!

ئەمە وا . ئەی نازانم د. شوکریە پشت بە چ سەرچاوەیەك (ڕاز)ی لەجێی چیرۆك داناوە ؟ تۆ بڵێی هەر پشتی بەوە قەیم بێ کە فەرهەنگی مەهابادو خاڵ ڕازیان وا لێكداوەتەوە .

مەهاباد . ڕاز = السر ، (قصە) . (حکایە) الوعز .

خاڵ . ڕاز = قسەی نهێنی . (ڕاز)ی دڵی خۆت لای کەس مەڵێ . (داستان‌و سەرگوزەشتە) .

ڕاستە هەندێ جار (ڕاز) بە (قصە) چیرۆك سەرگوزەشتە دێت . بەڵام هیچ جارێك (قصە)و سەرگوزەشتە بە (ڕاز) نابێ ، چونکێ مامۆستایان گیوو خاڵ لە فەرهەنگەکانیاو یەکێ لە ماناکانی (ڕاز)یان بە (قصە)و سەگوزەشتە لێکداوەتەوە ، تا نەهاتوون (قصە) چیرۆك بە (ڕاز) لێك‌بدەنەوە ، تا بڵێن ئەو چیرۆکە داتاشراوە دەکاتە ڕازی (باشتر) ، ئێستا وا چاکە بۆ ڕازیش تەمەشای هەندێ لە فەرهەنگە کوردی‌یەکان بکەین .

١ – ڕاز = (فا) سر .
قاموس اللغە العثمانیە :
المسمی الدراری اللامعات فی منتخبات اللغات .
جمعەو رتبە الفقیر الیە تعالی محمد علی الانسی باشکاتب محکمە بدایە بیروت – ١٣١٨

٢ – ڕاز : تشتێ ڤەشارتی . ڕەمزو رازو ددیوانا جزیری دەهاتنە .
جگەر خوین : فەرهەنگی کوردی – هەژمار–٢ –

٣ – ڕاز = قسەی نهێنی : (ڕاز)ی دڵی خۆت لای کەس مەڵێ ، داستان‌و سەرگوزەشتە .
فەرهەنگی خاڵ . جزمی دووەم . ل١٧٢

٤ – ڕاز : سر . خافیە . غامضە .
ئەستێرەگەشە . فاضل نظام‌الدین .

٥ – ڕاز = السر . قصە . حکایە . الوعز .

فەرهەنگی مەهاباد . گیوی موکریانی . هەولێر ١٩٦١م وەکو بۆمان دەرکەوت ئەو (ڕاز)ەی لە نیو کوردەواریدا بەکاردێ مانای چیرۆك ناگەینی ، وە ئەو ڕازەش کە د. شوکریە لە (چیرۆك)ی داتاشراوی پێ‌باشترە ، نازانم لەکوێ‌وە هاتووە ، وا جوانە دکتۆرە شوکریە (ووشە باشترە). کەی خۆی باشتر بسەلمێنی ، ئەگەر بڕواش بەوە بکەین کە شیعرە فولکلۆری‌و شیعرە کۆنەکانی کوردیشی سەرچاوەن ، ئەوە دیسان پشتگیری پتر بۆ خۆمان پەیدادەکەین کە (ڕاز) (سر)ە نەك چیرۆك . بۆ داتاشراوی چیرۆکیش من لە چ سەرچاوانم نەخوێندوتەوەو لەکەسیشم نەبیستووە کە چیرۆك داتاشراوبێ .

ئێستا ئەگەر خوێندەوارێك ئەو گۆڕینەی بەدڵ‌بێ‌و بیەوێ پشت بەم (ناو)و (ناوی بکەر)ە سووکە ڕستەیەك داڕێژی بزانین .. (چیرۆك‌نووس)و (نووسەری چیرۆك) چۆن دەگۆڕێن بۆ (ڕازنووس)و ئەگەر بشێ (بنووسی ڕاز) ، تۆبڵێی کڕیاربان ببێ‌و کەس هەبێ تێ‌بگات دەڵێ چی !! وەك لەبیرم‌بێ وەختی خۆی (ڕازنووس)یان بۆ عەریزەنووس پێشنیارکرد ئەویش ناودێر نەبوو !

ژ بو نڤیسینەکا ئێکگرتی

صادق بهاءالدین

بێ گومانە کو پاشی شورشا چاردێ تیرمەهێ سالا (١٩٥٨)ێ ل عراقێ رێ ڤەبو کو ب زارێ کوردی کرمانجی ژوورو وەکی زارێ کرمانجی خواروو گۆتارا د رۆژنامە و کۆڤارێت کوردی‌دا بەلاڤبکەن و دەنگ و باسی ژی‌ د رادیووا کوردی‌دا ب هەر دو زارێت کوردی هاتنە بەلاڤکرو و کۆڤارا روناهیێ ژی ب کرمانجی ژوورو دگەل هندە گۆتارێت کرمانجی‌خواروو هاتە بەلاڤکرن .

دی چاخی هژمارا نڤیسەڤانێت کرمانجی‌ژوورو ژ تلێت دەستان کێمتربون ژبەر هندێ گەلەك کێم ب خەترە گۆتارێت کرمانجی پاشی گرتنا کۆڤارا روناهیێ سالا (١٩٦٣)ێ ، د رۆژنامە و کۆڤارێت کوردی‌دا وەکی برایی و رۆژا نوێ بەلاڤدبون .

پاشی شۆرشا (١٧)ێ تیرمەهێ و بەیاناما ئاداری سالا (١٩٧٠)ێ دەرکەهـ ب درستی ل بەرکرمانجی هاتنە تاقکرن کو گۆتار و کتێب پێ بێنە نڤیسین و بەلاڤکرن . د ڤی دەمێ کورت یێ چەند سالی‌دا ژ (١٩٧٠ – ١٩٨١)ێ هژمارا نڤیسەڤانێت کرمانجی ژوورو بەر پێتری‌ڤەبە ، ژبەر هندێ گۆتار پێتر پێ بەلاڤدبن و سالێ ژی چەند کتێب ب کرمانجی ژوورو تێنە چاپکرن کو جهێ دل گەشی و شەهنازیێ‌یە .

ئەڤ نڤیسەڤانێت کرمانجی–ژوورو دەست دایە قەلەمی خو بەرە بەرە هوی کریە نڤیسینێ .

گەلەك ژ وان نڤیسەڤانان رەنگە کتێب و گۆتارێت ب کرمانجی تێنە بەلاڤکرن ب ساناهی ب دەست ناکەڤن کو بخوینن و هزرا هندێ ژی نەکریە کو پێ‌تێ‌یبە رێزمانێ و زاراڤێت نڤیسەڤان ب کارتینن بزانن پاشی وەکی نوی دەست پێ‌کەرا دەست ب نڤیسینێ ب گۆتارێت کورت ل سەر فولکلوری بکەن . ژ رێڤە دێ هندە نەراستی و لەنگی رنڤیسینێت وان‌دا هەبن ، ب رێکا خویندنێ و راستکرنێ ژ لایێ شەهرەزاڤە دێ بەرە بەرە پێش‌کەڤن . خو هەکە نەهێنە راستکرو دێ هەر وەکی خو لاواز و بێ نرخ مینن .

ژبەر هندێ ل دوی زانینا خو دێ هندە نەراستی و گۆتن یێت نە دجهێ خودا دەست نیشان‌کەم و ل بەر چاڤێت نوی دەست پێ‌کەرا دانم ب هیڤی‌یا خو ژێ دویر ئێختنێ و پێشکەتنێ د گۆتار و نڤیسینێت خودا . نەراست نڤیسینێت دێ ل بەر بەر چاڤێت خوێندەڤانا دانم رێنڤیسێ ب ئیپێت عەرەبی و رێزمانێ دگرن :

١ – نەراستی یێت د رێنڤیسینا هندە خوێنیمێت کوردی کرمانجی‌ژوورودا بەرچاڤ .

أ : دەنگدێر

(ڤاولا) ب کوردی ب واوا درێژ ب ناڤ دکەن و ب زارێ کرمانجی‌خواروو ب دو واوان (وو) وەك : دوور، قوول ، ژوور مێژوو ، ووشە (وشە) ، وولاغ هتد. یان ژی ب زارێ سلێمانیێ و چاررەخێت وێ ب (ئوێ) زاردکەن وەك . شوێن ، خوێن ، نوێن هتد . کو ب زارێ کرمانجی‌یا ژوورو ، هەکاری و مۆشێ ب دەنگدێرا (ئوی) وەکی دوێر، زوێر ، موی ، سوێری . بویك،چویچك تێتە زارکرن. ئەڤ دەنگدێرە (ڤاولە) دڤێت یان ب (ئو) یان ژی (ئوی) بێتە نڤیسین وەك : بوك یان بویك . دور یان دوێر . چوچك یان چویچك هتد . هژمارەکا مەزنا نڤیسەڤانێت کرمانجی‌ژوورو ڤان بێژەیێت ژۆری ب (ی) دنڤیسن : گیز ، خین ، بچیك ، بیك ، دیر و چیچك کو ژ راستیێ دویرو .

بۆ نمونە : د کتێبا کورتە چیروك‌دا مزیری ب لەنگی نڤیسی‌یە کو دڤیا مزوری یا مزویری‌با . شێ تە زانی بیت . دڤێت : ژ نوی تە زانی بیت . ژ بەرکو (ژ) نەکو (ش) پێدبەستە (حەرفە) د کرمانجی‌دا (نوی) ، نەکو (نی) . خاتین دیسا دڤێت یان خاتون یان ژی خاتوین بێتە نڤیسین . رینشتە خارێ . دیسا دڤێت رونشتە خارێ یان ژی روینشتە خارێ بێتە نڤیسین . هەر وەسا : پیتە پێ کرن . دڤێت : پوتە پێ کرن بێتە نڤیسین. دێ چم شی کەم .

دڤێت : دێ چم شوکەم. یان ژی دێ چم شوی‌کەم بێتە نڤیسین .

هەر وەسا : شنیی‌کا تو ب خو حەسیای . دڤێت ژ نویکا تو ب خو حەسیای بێتە نڤیسین . شتیکا خو . دڤێت شوتیکا خو بێتە نڤیسین .

هەر وەسا : ئاخینکەك راهێلا . دڤێت ئاخونکەك راهێلا بێتە نڤیسین. ژبەرکو ژ ئاهـ و خوینێ ئاخوین هاتیە درستکرن د گەل ب سەرڤە بەردانا ئالاڤێ یەکینی ئەك .

بەلێ نەراستی یێت زاراڤان ئەڤ نمرنێت ژێری د کورتە چیرۆك‌دا بەرچاڤ کەتن .

(١) : کەزگریبوك مادگـریا ژنکیرا . ئەڤ زاراڤە (اصطلاحە) ژ ز مانێ کوردی دویرە . ژبەرکو کزگریوك ژ بو وی کەسی یان بچویکی تێتە گۆتن یێ کو سرا کارەکێ چونە بەردەتە گریێ . دبێژن : دێ هەما تێکڤە نەدەن گەلەکێ کزگریوکە هەما تە گۆتی : « **خەلێ بزنابەلێ** » وی دجهدا دەست ب گرێ‌کر روندك د چاڤان‌دا هاتنە خارێ . ل شوینا زاراڤێ نەراستێ ب کار ئینای دڤێت بێژیت : **کەلەگری کەتەهەفکێ** . ئانکو کەلا گریێ لێ‌دا .

(٢) : چۆدەڤ تێلەفزیونێ: ب من وەرە یاو چۆ نێك ، چۆ جهم ، چۆ کن . ئەگەرچی وەرە دەڤ من روینە . هاتە دەڤ من نەچو دەڤ کەسێ دی تێتە گۆتن . هەر وەسا ژی وەرە لالی من روینە ل کارە .

(٣): بازارا وە ب دلێ وە یە. بازار ب هزرا من ب نێرینی د ئاخفتنێ‌دا ل کارە من ب مێینی نەبهێتی‌یە ، ژبەر هندێ دڤێت بێتە گوتن : **بازارێ‌وە . دبێژن : دا بچینە بازاری . ژ بو** ترانە ژ کەڤن‌دا هاتیە گۆتن : **ئەز چۆمە بازاری من دیت تشتەکێ سپی ،** من گۆت : ئەو چ یەغ گۆت ئەو پەنیرا !

(٤) : جووت دوو دینارانە : ژ لایێ رێزمانێ‌ڤە راست نینە . ب راستی دڤێت بێتە گۆتن : **جوت ب دو دینارانە . جوت ب دینارەکی‌یە .**

(٥) : ما علاج ڤێت وە بکەن. دیسا راست نینە ب راستی دڤێت بێتە گۆتن : **ما علاج ؟ دڤێت وە بکەن .** ژبەرکو کرنا دارخازێ کو ب عەرەبی دبێژنێ (فعل الکلب) کو دەمێ نهو : من دڤێت ، تە دڤێت ، وی دڤێت ، وێ دڤێت ، مە دڤێت وە دڤێت وان دڤێت. هەتا کو ب زارێ کرمانجی خوراوۆژی : دەمەوێ ، دەتە وێ هتد .

(٦): دەمکێ خو گەماندێ: ب من وەرە : **نکلێ خو گەماندێ** راستر بیت ، ئەز نزانم کو دەمك زارەکێ بچویك بیت ب گوهـ من نەکەڤتبت . ب زارێ کرمانجی خواروو دەنوك ل کارە .

(٧) : چێل بۆ خو پێداکرن : هەکە نەراستی‌یا چاپێ نەبیست دیارە ژ راستیێ دویرە . دڤێت « **پەیداکرن بیست** » ژبەرکو پێداکرن ب چەند مەعنایێت‌دی د ئاخفتنێ‌دا ل کارە . دبێژن ئاڤ پێداکر ئانکو ئاڤ پێدارشت. هەر وەسا ژبو ڤەخارنێ ژی ب کار تێت دێ بێژی : شەربەت پێداکر ئانکو ڤەخار . هەر وەسا ژبو بارانێ ژی تێتە گۆتن . بارانێ یان بەفرێ پێداکر یان ژی لێ‌کر .

ژ بێژەیێت نەراست ژی : **نڤیشك** دیارە ب کرمانجی ژوورو نیڤشك بیت هەر وەکی ژ مەعنایێ ژی دیارە ژ ماستێ کیایە د مەشکێ‌دا یێ کو ژ سەر دەوی دگرن و دکەنە گنشك و دکەنە ئامانی .

هژار یان ژی **هەژار** د کرمانجی ژووردا د ئاخفتنێ‌دا ب کار ناهێت. بەلێ : «ژار» بێ «هە» ل کارە . دبێژن : **فەقیر و ژار . یان: ژارێ خودێ یەچو ژێ** ناهێت . یان دبێژن : **هندێ ژار و دەست کورتە خو دویڤێ مشکی ژێ ل مالێ ب ئارناکەڤیت.**

د کورتە چیرۆکا د رۆژناما هاوکاری رۆژا شەمبی (١٨–٦–١٩٨١) ێ ب ناڤێ کورێ کۆلانا ئەڤ چەند ئاڤرەنە :

(١) : ب رەڤی دەنگی خو بەردا : ب من وەرە کوردی نینە . ب کرمانجی ژوورو تێتە گۆتن : **کرە حەوار .** یان ژی دبێژن : **ل حەواریا دا . بان ژی کرە ڤیری (ڤیری)** یان ژی : **لحەوارو‌ڤیریادا.**

(١٢) : گرنژینەکا سار هاێتە سەر و چاڤا : دیسا کوردی نینە ژبەرکو بێژەیا **گورنژین یا گورمژین** چ ب دەنگێ (ن) یان ژی (م) بێتە زارکرن ، هەر دو د ئاخفتنێ‌دا ل کارن . ڤێ کریارێ ب من وەرە چو هلاڤێتن یا دەڤ و لێڤا یا سەر و چاڤا تێ‌دا نینە ژ بلی لڤینەکا ل سەر خو یا دەڤ و لێڤ و هناروکێت رویان نەبیت . هلاڤێتن ژ بو تشتی‌یە ژ نزمی بو بلندیێ . بەروڤاژی هلاڤێتن (داهاڤێتن)ە . ژبەرکو پێشپرتا (هەل–هل) ب رامان و پەژنێ ئانکو مەعنایێ بەروڤاژی (دا)یە . هەلدان ژ نزمی بو بلندی‌یە. دێ بێژی :

دەهمانێت خو هەلدان – هەلدان . بەلێ دانان تشت ژ بلندی بو نزمی‌یە . هەر وەسا « **داقوتان** » . **هەلگرتن** بەروڤاژی **دانان** .

د کرمانجی‌دا «بشکورین» ژی ب دیارکرنا شادمانی و بەختیاریێ و دل گەشبونێ ل کارە .

(٣ : من خازوکی کریە . ب من وەرە ب کرمانجی ژوورو ب کار ناهێت هەر وەسا ژی ب زارێت دی یێت کوردی . خازتنا تشتی یان دەست ل بەر خەلکێ گرتن کو هاریکاریا وی بکەن ، چ خارن و ڤەخارن یان ژی جل و کنج یان ژی هەر تشتەکی دی بیت ب کرمانجی ژوورو دبێژنێ :« **دەروزی**» . و یێ دەروزیێ دەکەت لبەر دەران یان ژی ل جهان دبێژنێ :

« **دەروزیکەر .** ژ بو مرۆڤێ خاستنێ دکەت یان گەلەک تشتا ژ خەلکێ دخازیت دبێژنێ **خاز خازوك‌یان خازوك .**

(٤) : کونکاروەرە . ب من وەرە دیسا راست نەبیت ، ژبەر کو : **د سپێدێ .** ئانکو کون د سپێدێ بونە ، روهنیا ژ رێ ئەیە کو دبێژنێ : ئەلند (فجر) . بەلێ دبیت ب زارەکێ ناڤ خو کون کار ل کار بیت .

(٥) : کێچ خو د پاخلێ‌دا نەگرن . ب من وەرە کورد وە نابێژن ژبەرکو کێچ خو د پاخلێ‌دا دگرن ، خوینا مرۆڤی دمێژن و دەرناکەڤن هەکە نەئینن دەر . کورد دبێژن :«**کێچ گەڤتنە پاخلێ**» : ب مەعنا شەرزە بونێ‌یە ، **تو خو دبێژی کێچ یێت کەتینە باخلێ .** ژ بلی هندێ ژی چیرۆکا کێچێ ل دەڤەرا بەهدینا ناڤدارە :

ئەرێ کێچێ کێچە ڤنگێ پێ ڤولنگێ ددان سنێ تو ب عیسا کەی تو ب موسا کەی (٦) حەنەکا نزانن یا وان تو ئەڤ شەڤە من نازاکەی هەمی لاقردینە .

ژ رێڤە : «**الاقردی** » نەکو «**الاقدی**»یە . پاشی : ترانە ، حەنەك و لاقردی و یاری ب کرمانجی ل دوی زانینا من د مەعنایێ‌دا نێزیکی ئێکن و ب عەرەبی دبێژنی : اللطائف . الفکاهە . ژبەر هندێ ئەو گۆتن راست نینە ، ژبەرکو یێ حەنەکا بزانیت. یاری ، ترانە و لاقردیا ژی درانیت .

بڕوانە ل : ٧

Institut kurde de Paris

ووتەیەکی سەرتاپا گیرو گرنگی سەرۆکی فەرماندە صدام حسین «پاشماوە»

ئەوەی هەروەك وابووین ، گەلی عیراق هەمیشە وابووە ، رەگەزی خێرو خۆشەویستی‌و ئاشتی بووەو گەلانی وەك خۆی خۆش ویستوە ،... زۆر چەپڵەیان بۆ ئەوانە لێدا کە دەیان‌وت سوپای ئێران دەتوانێ بەغدا داگیر بکات ... زۆر چەپڵەیان بۆ وەزیری بەرگری پێشو لێدا کە لە نێوان ٤و ٢٢ دا ووتی عیراق لەسەر نەخشەی بە چەکی فرۆکەوانی ئێران مەحو دەکرێتەوە ...

● ئەو خەونانەی نایەنەدی ●

بەڵام بێگومان ئەوان‌و کەسانی تریش دەزانن ئەم جۆرە خەونانە نایەنەدی ... خومەینی لەلای ئێوە لە وڵاتەکەتان دەژیان‌و بەربەرەکانی‌کارانی ئێران لە لایەن ئەم وڵاتەوە پشتیوانیان دەکرا .. جێگای هەر کەسێکیانمان دەکردەوە کە لە سنوور دەپەڕیەوە جا بیویستایە لە عیراق بمێنێتەوە یان دەرچوایە یارمەتیمان دەدا ، ئەوسا کە پەیوەندیمان لەگەڵ شای ئێران خراپ بوو ، کاتێ ساڵی ١٩٧٥ رێکەوتین رێزی رێکەوتنەکەمان گرت هەرچەند رێکەوتنەکە لە هەندێ بڕگەیدا فەرز کرا بە تایبەتی ئەوەی پەیوەندی بە شطالعربەوە هەیە لە زروفێکدا دەیزانن ؛ لەگەڵ ئەوەشدا ئەرکی میوانداریمان لەق نەکرد .. خومەینی هەر رێزگیراو بوو لە وڵاتەکەمەندا ، کەسانی تریش لەوانەی دەوروبەری‌و ئێستا هەندێکیان لە بلەی پێشەوەی سڵطەدایە تا دوا کات رێزگیراو بوون ، کەچی ئەو بەرامبەر وەفای خەڵکی عیراق دەستدرێژی کردە سەر عیراق‌و بزوونی لە عیراقدا وا بەکارهێنا وەك حاڵەتێکی دەسیسە لە سەر عیراق‌و خراپە کردن بەرامبەر عیراق .

لە یەکەم هەفتەی گەیشتنیا بۆ سڵطە ، هەروەك ئەو شۆڕشەی لە ئێراندا کرا پێویستە ئاراستەبێ دژی عیراق نەك دژی هیچ لایەنێکی‌تر عیراقی کردە نیشانەی دەستدرێژی دەستی پێکرد ، بەرلەوە پەلاماری بە قسە ، رێکەوتنەکەی ساڵی ١٩٧٥یان ناونا رێکەوتنی - گۆڕکراو - کە ئێستا گۆڕکراوە .

کاتێ کە دەربارەی ئەم مەسەلەیە قسەیان دەکرد، بێگومان ناویان دەبرد بەو رێکەوتنە گومانی‌لێ‌کراوە ئەم رێکەوتنەکە صدام حسین لەگەڵ شای ئێران دژی گەلانی ئێران مۆری‌کرد ،یاداشتێکمان بۆ ناردن‌و وتمان تکایە لە قسەی لێپرساواندا ئەم قسەیە کراوە ئایا مولتەزمن بە رێکەوتنەکەی ساڵی ١٩٧٥ وەیان نەء ، وەڵامیان نەدایەوە هەتا ئەمرۆ ، بێگومان ناڵێم تا ئەمرۆ لەبیر چوو کە ئەوان ئێستا پەنا دەبەنە بەر رێکەوتنەکەی ساڵی ١٩٧٥ چونکە رێکەوتنەی ١٩٧٥ زامنی بردنی نیوەی شط العربی بۆ کردون ئەو نیوەیەو هەندێ شتی‌تر کە خوێنی پاکمان لەم شەڕدا لە پێناویا رشت کە ئێستا ١٥ مانگی بەسەرا تێ‌پەڕیوە ، ئەوان دەستیان کرد بە خراپەو لەسەریانە بەرگەی ئەنجام بگری .

دەستیان کرد بە لێدانی مەخفەرەکانی سنوور ، ئەوان‌و ئەو کەسانەی هانیان دەدان بۆ دەست درێژی کردنە سەرعیراق ، کاتێ بینیان هێشتا ئاراممان ماوە رۆژی ٤-٩ دەستیان کرد بە بۆردومانی شارەکانی عیراق .

ئامادەین هاوکاری لەگەڵ لایەنە بەربەرەکانی کارانی ئێراندا بکەین بۆ رزگاربوون لە بتی زاڵم

● رێکەوتنەکەی ساڵی ١٩٧٥یان هەڵوەشاندەوە ●

وەفدێك لەوەفدەکانیان هات ، بە بۆنەیەکی جەماوەری وڵاتە بێ‌لایەنەکانەوە ، یان رێکخراوە میللیەکانی بێ‌لایەن یان رێکخراوانی ئاسیا ، چاوم پێییان کەوت‌و ئەو ئەوەفدەیان لەگەڵ بوو ، دەیان‌وت ئێوە رێکەوتنتان دژی گەلی ئێران کردوە ... کامەیە رێکەوتن ، وتیان رێکەوتنی ١٩٧٥ ... ١٩٧٥ با هەڵیوەشێنتەوە ئێمە نارازی نابین ، ئەگەر بە رێکەوتنەکە رازی نین ، پێم وتن سڵاومان لە خومەینی بکەن ، کە هەڵیدەوەشێنێتەوە ... تەنیا حەقی زەوت کراومان لە شطالعرب بداتەوە ، بەڵام کە رێکەوتنی ١٩٧٥ یان هەڵوەشاندەوە تەنیا لەو دوو بڕگەیەدا کە بڕگەی دەستەڵاتمانە لە سەر خاکەکەمان لە سەر سنووری وەشکانی‌و بڕگەی دەست‌وەردانە کاروباری ناوخۆو مافی زەوت کردنی‌یان لە شطالعرب هێشتەوە .

قسەکانیان بێ ئەدەبانە بوو ، بەڵام وتمان کەسانێکی تازە پیاکەوتون لەوانەیە بێ‌ئەدەبیان لەوەوەبێ تازەنی ، ئەگەر هەندێ ئیعتباراتی‌تر نەبوایەو میوان نەبوونایە لە لامان ، جەزای ئەوانە لیدانی بوو بە تەوقی‌سەریانداو بەند کردنیان ، دوای ئەوە جمهوریەتی ئیسلامی دروست دەبێ ، گوایە لەسەر ئەساسی هەڵبژاردن دەڵێین با لە هەموو مەیدانێکا بە دوای کاردا بڕۆین ئەوەندەی پەیوەندی بەو ئەرکەوە هەیە ئێمە پێی‌هەستین .

هەوڵ دەدەین بۆ گەیشتنە هەر هیوایەکی زەعیف کە شەڕی ئەو شێتە گومانلێ‌کراوانە نەك تەنیا شێت دور بخاتەوە کە بە گەردەلولیکی زەردی رێکخراو هاتن .

هاوڕێ ابو هیثم لە سعودیە بوو لە (حەجی عومر) بروسکەیەکم بە ناویەوە نارد بۆ خومەینی پیرۆزبایی دامەزراندنی کۆماری ئیسلامی لێ‌دەکەین .. وەڵامەکەی وشك بە بروسکەیەك کە لە کۆتاییەکەیدا دەڵێ -والسلام علی من اتبع الهدی- هەروەك هەڵس‌وکەوت لەگەڵ کەسانێ بکات کورتە باڵا بن‌و لەگەڵ گەلێکدا مێژووی نەبێت‌و لایرابێ‌و بەردەستی ئەوبێ ، هەتا ئەو کاربەدەستەی لە لایەتی‌و لە بچوکترین پارێزگادایە وەڵامی وای نادائەوە .... جارێکی‌تر ، صدری لە گۆڕ نراو بروسکەیەکی ئاراستە دەکرێ لە ئەجهزەی رەسمی عیراقیەوە ، واتە نامەیەك نە دوزبێتمانەوە یان بروسکەیەك هاتبێ‌و ئێمە دۆزیبێتمانەوەو خوێندبێتمانەوە (نەء) کراوەو لە جهازەکانمانەوە ، وەزارەتی مواصلاتی عیراقی .

بروسکەیەکی ئاراستە دەکرێ تیایدا دەڵێ ، بیستم دەتەوێ لە عیراق دەربچیت ، دەرمەچۆو بمێنەرەوە تا رابەری کار بکەی دژی حکومەتی عیراق ئەو دەزانێ بروسکەکە کراوەیەو ئێمە دەیخوێنینەوە .. سەیری لە خۆ بایی‌بوون‌و ملهوری تا چرادەیەکە . . هەرچۆنێ بوو تەحەمولمان کرد ... بۆمباکانیان دەستی کردە بارین بە سەر منداڵ‌و ئافرەتدا ، هەموو دەزانن ئەوسا راگەیاندنمان دەستی کرد بە باس‌کردنی ئەو کارە خراپانەو دوای قسەی سەرۆکی

دەولەتەکەیان کە گوایە دەتوانێ بەغدا داگیر بکات .

● هیچ هێزێ نیە بەغدا داگیر بکات ●

لە نەینەواو صویرە وەڵامان دایەوەو وتمان پشت بە خوا ، هیچ هێزی نیە بتوانێ بەغدا داگیر بکات نە ئێوە نە دەولەتە گەورەکان‌و دووبارەی دەکەمەوە هەتا دەولەتە گەورەکان ئەگەر رۆژێ بیریان لەوە کردەوە خراپە بەرامبەر عیراق بکەن ، هیوام بە خوا هەیەو بە گەلی عیراق‌و بە سوپای تەقلیدی ناتوانن خاکی عیراق داگیر بکەن ، نە لە خۆبایی‌بوونەوە ، لە خۆ بایی‌بوون نیەو کەم حسابی نیە بەڵکو حاڵەتێکی هەڵقوڵاوی باوەڕەو لە واقعەوە .

یەکەم ئەگەر بیانەوێ خاکی عیراق داگیر بکەن مانای ئەوەیە دەست درێژی‌کارن ، لەبەر ئەوە عیراقیەکان دەجەنگن ، هەتا بتوانن زۆرانبازی سوپایەك بکەن کە دەست درێژی‌کارە ، دەبێ هێزیان دوو ئەوەندەی ئەو سوپایەبێ دەستدرێژی دەکەنە سەر.. ئێمە دەتوانین دوو ملیون جەنگاوەری عیراقی لەو جۆرە بخەینە ژێر چەکەوەو ... بە هەمان‌رێگا دەجەنگن کە (١٥) مانگە تیا دەجەنگن بە هەموو ئەو گرێیانەوە کە ویسترا بە دەستەڵاتی سروشت یان دەستەڵاتی مرۆڤ بیخەنە مەیدانی شەڕ لەگەڵ ئەوەشدا وەك کار نەیان توانی سوپای عیراق لە مەحاویری عەسکەری ئەساسی بڕیاردراو لە نەخشەی شەڕدا بجولێنن .

ئەوانە وتیان ، ئەوانە دەتوانن ببن ... لەوانەیە ووتویانە یان پیان‌وتراوە کە بێگومان ئەوانە خەڵکی ترسنۆکن .. هەندی حوکمڕای عەرەب هەن ، کە پێیان وتن ئەوانە ترسنوکن ئێمە دەیان‌ناسین‌و ئێمە لەگەڵیاندا یەك حزبین ، نازانم چۆن بەختیان گەیاندنیە ئەم حوکمە .. بە هەفتەیەك شەڕ دەیان‌درونەوە .

لە ٩/٤ وە دەستیان کرد بە بۆردومانی شارەکان ... برا عدنان ، بەیانیەکەی ئەورۆژە سەری لە هیزێکی دەریایی‌دا ، وەزیری ناوخۆ ئاگاداری کردم کە ئێرانیەکان شارەکانی مەندەلی‌و خانەقین‌و زەرباطیەو نەوت‌خانەیان بۆردومان کردوەو گەل خەریکە لەو شارە دەردەچێ ، بەراستیش هەندێ عیراقی بەتایبەتی ئافرەت‌و منداڵ دەرچوون .. لە بەرنامەکەمدا بڕیار بوو سەر لە سامراش بدەم ، سەفەرەکەم نەبڕی‌و کورتم کردەوە ، بەکورتی وتم نابێ تۆپەکانی ئێران بمێنەوەو لە شارەکانی عیراق بدەن ، ئەفسەرێکی عمیدی بۆ ناردم ئێستا لە بارەگای عملیاتە ناوی شاکرە ، رۆژی دووەم ، هەینی نیوەرۆ ، پێی وتم هەتا بتوانین بەر لە تۆپەکانی ئێران بگرین... تۆپەکانی ئێران دوای گەڕان ، لەو خاکی عیراقەدا دانراون کە ئێستا هی ئێمە نیە بەپێی حەقی خۆمان‌و بەپێی هەموو رێکەوتنەکان ئەویش حەقێکە مانای حاڵەتی دادەنا ... بە خاکی عیراقی دانەدەنا ، بەڵکو بە هیز لە دەمێکەوە بوو لە سەری دانیشتبوو ئەویش زین القوس‌و سیف سعدو خاکی‌ترە کە بڕیاری سەرکردایەتی درا کە تۆپەکان دور بخەینەوە لەو ناوچەیەوە کە زیاتر ترسناکە ئەویش زین القوسە .

- ماویەتی -

رۆشنبیری کوردی پاشماوە

نووسەرە کۆنەکان نەوەیێکی نوێ ، لە ئەدیبە لاوەکان ، لە کۆڕی ئەدەبیدا پەیدا بوون‌و کەوتنە نووسین .

هەروەك لە پێشوودا باسم کرد ، لەو قۆناغەدا هیچ دام‌و دەزگایێکی ئەدەبی‌و رۆشنبیری وا لە کایەدا نەبوو ، کە ئەدیب‌و نووسەران لە چوارچیوەیدا چالاکی بنوێنن‌و هیچ جۆرە یارمەتیەکی پێویستیان بە چنگ نەدەکەرت . یەکیەتی ئەدیبە کوردەکان لە رێکخراوێکی ئەدەبی بوو ، کە ئەدیبە کوردەکان لە چوارچیوەیدا چالاکییان دەنواند ، لیژنەیێك بۆ ئەدەبی کوردی پێکهێنرا بوو ،کە بە هێندێ چالاکی‌و بەستنی کۆڕی ئەدەبی هەڵدەستا . لە پاشانەدا بەڕێوەبەرایەتی خوێندنی کوردی پێکهات کە ئەرکە سەرەکییەکەی ئامادەکردن‌و دانانی کتێبی قوتابخانەکان بوو بە زمانی‌کوردی .

لە بیرەوەری دامەزراندنی پاشماوە

● قوتابیانی کوردستان ، کە لە رێگای یەکیتی‌یەکەیانەوە، یەکێکە لە لقەکانی یەکیتی نیشتمانی گشت قوتابیانی عیراق بەشداری ئەم بیرەوەرییە پیرۆزەی کردو بەردەوامن لەسەر رێگای پتەوکردنی یەکیتی نیشتمانی وڵاتە خۆشەویستەکەمان‌و سەربازی دڵسۆزی کاروانی شۆڕشن بە رابەری حزبی سەرکردە .

● **لەم بیرەوەری‌یە پیرۆزەدا مەکتەبی تەنفیزی یەکیتی نیشتمانی قوتابیانی عیراق بەیاننامەیەکی بڵاو کردەوە کە بە ناوی جەماوەری قوتابیانەوە سڵاوی ئاراستەی سەرکەوتنە مەزنەکانی جەنگاوەرانی قادسیەی صدام کرد بەسەر فارسی دوژمن‌و رەگەزپەرستدا . دیسان بەیاننامەکە ئەوەی دووپات کردەوە کە زانیاری‌و زانستی بەستراون بە بیروباوەڕی شۆڕشەوەو یەکێکە لە ئەرکە ئەساسیەکانی سەر شانی قوتابیەکانمان .**

هێزەکانمان - پاشماوە

یەك بەلەمی جەنگی .

● ٢٣-١١-١٩٨١ :

٢٤ کوژراو، دوو دەبابە، یەك سەربازبەر ، یەك شەفل ، یەك بنکەی تەقەمەنی‌و دوو روانگە .

● ٢٤-١١-١٩٨١ :

ئەم رۆژەشدا ، فرۆکەکانمان هەڵمەتی سەرکەوتویان کردە سەر بنکەو مۆڵگاکانی دوژمن‌و زیانێ راستەو خۆی زۆری پێ‌گەیاندن ، زیانەکانی دوژمن : ٢٣ کوژراو چوار لۆری ، یەك قازیفەی ئەنبوبی ، یەك شەفل‌و دووبنکەی تەقەمەنی‌و دوو روانگە .

دیدەنی‌یەکی - پاشماوە

سەرکەوتنیش هەر بۆ ئێمەیە .

● لەم سەردانەماندا سەرمان لە چەند بنکەیەکی دەوروبەری بارەگای هێزەکەداو ، لەگەڵ جەنگاوەراندا دانیشتین‌و بە گەرمی‌یەوە ، باسی چالاکی‌یەکانی خۆیان بۆ دەکردین ، پێیان راگەیاندین کە هەمیشە لە سەر پێن بۆ ڕاپەراندنی هەر فەرمانێك یان ئەرکێك پێیان رادەسپێررێ .

بەرهەمێکی نوێ -پاشماوە

× سروە عیززەت :

دەوری (کەفرەشینا) دەبینێ و لەبارەی دەورەکەیەوە دەڵێ :

- ئافرەتێکی کێك فرۆشم مێردەکەم مردووە ، ئازارو چەرمەسەری هاوەڵمە ، دوایی ... شوودەکەم بە پۆلیسەکە .

× کەمال سابیر :

دەوری (ئەندریە میتەریج) ، لەم بەرهەمەیاندا ئەم کابرایەکە سەنعەت‌کاری بەرەڵاو بێ‌دەستەڵاتە ، بەڵام پێ‌ڕەوی کارەساتەکان بەرەو تەقینەوەیەك دەیبات کە هیچ لەمەسەلەکە ناگۆڕێ ..! ئەنجام ریسوایی‌و دۆڕاندن دەبێ .

احمد بەرزنجی

قەڵەوی - پاشماوە

زگ‌پڕی‌و لێچوونەوە خواردنی چەوری‌و کاربوهیدرەیتی خۆی کەم بکاتەوەو بە ڕێك‌وپێکی خۆیان بکێشن . ئەبێ هەموو کەسێ لە بارەی ماك‌و زیانەکانی قەڵەوی‌یە وە ئاگادار بکەینەوەو ئەوەیان تێ‌بگەینین کە خۆ پاراستن لە قەڵەوی زۆر لە چارکردنی ئاسان‌و باشترە .

سودەکانی :

لە یەکی لەو لێکۆڵینەوە تازانەی لە سەر قەڵەوی کراوە ئەوەی دەرخستووە کە کەمێ قەڵەوی گەر ماکی لێ‌دروست نەبێ ئەم سودانەی خوارەوەی هەیە.

١ - تەمەنیان درێژە .

٢ - باشتر بەرگەی سیل‌و شێرپەنجە ئەگرن .

٣ - کەمتر هەوڵی خۆکوشتن ئەدەن .

٤ - توانای چارکردنی تەنگ‌وچەڵەمەیان زۆر ترە .

٥ - ئەگەر مرۆڤێ پێستی تۆخ‌بێ‌و قەڵەو بێ ، ڕەنگی پێستی کاڵ ئەبێتەوە .

٦ - قەڵەوی وەکو بەرگرێك وایە بۆ پیاکێشان‌و بریندار کردن .

بەڵام دە هێندەش باشی هەبێ ، بەرامبەر ئەو باشەیە نابێتەوە کە مرۆڤ لە ماکەکانی قەڵەوی بەدوور بێ .

گفتوگۆ - پاشماوە

چالاکی‌یەکانی حەفتەکە دەکرێت . بەڕێزان عبدالجبار محسن‌و نزار حمدون جێگرانی وەزیرو ژمارەیەك لە سەرۆکی دامەزراوەکان ئامادەی کۆبوونەوەکە بوون .

ژ بو نفیسینێکا -پاشماوە

(٧) : چاڤێت خو ئەوێت کویر پێك دادان :
ئەڤ گۆتنە ژ ئەردی هەتا کو ئەسمانی ژ کوردی دویرە:چاڤ یان مژویلانکێت چاڤان ناهێنە پێك دادان . بەلێ چاڤ تێنە نقاندن . چاڤ تێنە ڤەکرن . چاڤ تێنە زلکرن (بەق‌کرن). چاڤ چۆنە سەرێك ئانکو نڤستن.چاڤ نەچۆن سەرێك نەنڤسڤن . چاڤ دانان . شەرمکرنە .

دبێژن : **ئەم چاڤ دانایێت وانین ژبەر چاکی یێت وان دگەڵ مە کرین .**

(٨) : ئەز ڤان مرۆڤێت هەنێ ژ وێرێ هلو نەکەم:
ئەڤ گۆتنە دیسان کوردی نینە ، ژبەرکو : « هلو » ب من وەرە هەڤبەری هەلسە زارێ کرمانجی خواروە کو ل ئاکرێ و زیبارێ و مێرگەسورێ ژی هەلستە ب کار تینن ل جهێ «رابە» کو هەر دو کرنێت فەرمانێ‌نە د ئاخڤتنێ‌دا ب کارتێن . دێ بێژی : **هلو ژ وێری.رابە ژ وێرێ.** ژبەر هندێ دڤێت بێتە گۆتن : **هلو ژ وێری . رابە ژ وێرێ** . ژبەر هندێ دڤێت بێتە گۆتن : **ئەز ڤان مرۆڤێت هەنێ ژ وێرێ رانەکەم .**

(٩) : ما گونەهـ ژ خودێ نەمایە : کەسێ کورد وە نابێژیت . دبێژن : **ما گونەهـ ژ خودێ ناکەی؟! ما ژ خودێ ناترسی ؟**

(١٠) : هێژ من جهێ خوە گەرم نەکری ئەز هلو بوم بۆچی ؟
دیسا ((هلو)) ب نەراستی **ب کارئینایە ، دڤیا ل** شوینا ((هلو)) **((رابوم)) ب** کارئینابا گۆتبا ، **ئەز رابوم بۆچی ؟**
ژبەرکو رابوین (رابون) ژێدەرە (مصدر) کێشانا وێ (تەسریفا وی) ددەمێ بۆری (مازی)دا ب ڤی جۆرەیی‌یە : ئەز رابوم. تو رابوی . ئەو رابو . ژبو ژبو یەکینی (مفردی) ئەم رابون . هوین رابون . ئەو رابون . ژبوپڕینی (جمعێ) بەلێ هلو کرنا فەرمانێ‌یە (فعلا ئەمرە) ، هەڤبەری **((رابە))یە و** بەس .

ئەڤ بەر روی‌کرنا نەراستیا (رەخنە) لێ ئینا نینە ، بەلێ هایدارکرنە و بەس . ژبەرکو هەمی نڤیسەڤان یێت دەست پێ‌کەر دێ هەر گەهنە ڤێ قۆناغێ . هەکە هات و ب نەراستی یێت خو زانی دێ خو ژێ دویر ئێخن و دێ بنە نڤیسەڤانێت راست . هیڤیا من ژ نڤیسەڤانێت کرمانجی‌ژوورو ئەڤەیە ، بەری دەست بنڤیسنێ بکەن هزرا خو بکەن کو ژ رێزمانێ و سەلیقا زمانێ کوردی زارێ کرمانجی‌ژوورو هەر وەکی پێ دئاخڤن دەرنەکەڤن و ل سەرێك گۆتار و کتێبا بخوینن .

هاوارێکی ئاساو - پاشماوە

تێ‌دەگەیشتین لە کاتی تووڕەبوون‌و هاوارکردنیدا . (عبدالکریم عثمان)یش وەك لاوێکی شارەزا دەورەکەی ئیمیلیانی شیتەڵ کردبووەوە بەڵام هەر بەوجۆرە نەبوو کە چاوەڕوانی لێ‌دەکرا چونکە دەورەکەی ئیمیلیاو خۆی لە خۆیدا دەورێکی ئاڵۆزو تایبەتی بوو . پەیوەندیشی (وەکو وتمان) لە گەڵ ئیستافیدا ئاشکراو دیار نەبوو بۆیە هەرچەندی بکردایە ئەو پەیوەندی‌یەی بۆ نەدەدۆزرایەوە . لە گەڵ ئەوەشدا توانیبووی لە هەردوو قۆناغە گرنگەکەی ژیانیدا (پێش‌گەلۆری‌و لە کاتی گەلۆریدا) خۆی بەدەورەکەیەوە هیلاك بکاو هەردوو قۆناغەکە بە تەواوی لە یەك جیا بکاتەوە .

ئەوەندە نەبێ لە کاتی گەلۆری‌یەکەیدا زیاد لە پێویست خاووخلیچك بوو لە کاتی سەرخۆشی‌و لە کاتەکانی تریشدا هەمان هەڵس‌وکەوتی دەکرد . « نەبەز محمد » لە دەوری (مۆردین)دا توانیبووی لە رووی نواندنەوە بەتەواوی جێ پێی خۆی بکاتەوە، بەوپەڕی لەش‌نەرمی‌و داهێنانەوە مۆردین لەسەر شانۆ دیاری بکاو بە پێی پێویست‌و لە کاتی پێویستدا هەڵس‌وکەوتی پێویست بکا. ئەمەش زیاتر دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە وتمان دارشتنی (ماردین) لە شانۆگەری‌یەکەدا بەهێزترین دارشتن‌و دیاری‌کردن بوو هەروەها پەیوەندیشی لەگەڵ بەشدارانی تردا روون‌و ئاشکرابوو . « جەلیل زەنگەنە »ش لە دەوری (ئۆردینۆف)دا وەك ئەکتەرێکی بەتوانا ئۆردینۆفی بەتەواوی بەبینەران ناسان کە کابرایەکی خاوەن ماڵ‌و دارایی‌یەو هەمیشە فێرە بەسەر هەموو کەسەدا بنەڕێنێ‌و دارەکەی دەستیشی لە دەمی زیاتر بەکاربهێنێ .

ئارایشت لە بەرهەمەکەدا جێی دیارو ئاشکرای هەبوو بەتایبەتی ئارایشتی ئیمیلیان‌و برینی دەم‌وچاو ریشی چڵکنی بەیەکا لکاو ، ئەمەش توانای هونەرمەندان حیکمەت هندی‌و طە خلیل دەردەخسا لە ئارایشتدا .

لە کۆتاییدا بۆ بەدڵ پیرۆزبایی لە هەموو بەشدارانی بەرهەمەکە دەکەم‌و ئومێدەوارم سنگیان فراوان‌بێ بۆ سەرنجەکانم هەمیشە هەر لە پێشکەوتندابن بۆ خزمەتی هونەری شانۆی کودری .

Institut kurde de Paris

بەرهەمێکی نوێی «تیپی پێشڕەوی شانۆی کوردی»

لە هۆڵی چالاکی قوتابخانەکان، کۆمەڵێك لاوی شەیدا بە هونەری شانۆی کوردی (کوڕو کچ) خەریکی پیاچوونەوەی دەورەکانیان بوون، دەرهێنەر سەر قاڵی ئەوەبوو کە بە ئاسانترینو کورتترین ڕێگا ئەمانە بخاتە سەر ئەو بارە نواندنەی کە لێیەوە دەتوانێ بەرهەمێکی شانۆیی پوخت پێشکەش بکەن .

x زەڵکاو : نووسینی ماکسیم گورگی بەناوبانگو خاوەنی شاکارە مەزنەکەی (دایك) .

x گۆڕینی : سمکۆ ناکام

x دەرهێنانی : عوسمان چێواری هونەرمەند

جارێ کاتی ئەوە نەهاتووە بەرهەمەکە (لەلایەنی نواندنو گۆڕینییەوە) هەڵسەنگێنرێ چونکە وەك وتمان تیپەکە لە پلەی پرۆفەدایەو هێشتا

کارەکە فەریکە .

بەڵام گەشبینم لە داهاتوو، چونکە ئەم تیپە رابردوو فایلێکی پڕ لە سەرکەوتنو هەنگاو نانی بەرەو پێشەوەی هەیە .

ئەکتەرەکان دەیانەوێ شتێ بەدەستەوە بدەن، خۆ هەرچەندە توانای دارایی کزەو شانۆکە پۆشتە نییە، دەرهێنەر زیاتر (بەچاوو هۆشی) لەلای ئەکتەرەکان بوو لەوەی لەلای پرسیارەکانی من بێ، ئەمەش مانای پێداگرتنە لەسەر بەدەستهێنانی سەرکەوتنو گوژمدانە بۆ پێشەوە .

سێ کچو پێنج کوڕ لەسەر شانۆکە بوون، درهێنەریش لەخوارەوە .

دەیانویست بە پڕاوپڕی رێنمایو ئامۆژگارییەکانی دەرهێنەر بجووڵێنەوە، تا لە ئەنجامدا بەرهەمێ پێشکەش کەن سەرکەوتووبێ، هەنگاوێکی دیبێ بۆپێشەوە

لەمێژووی ژیانی ئەمتیپەدا .

خولەچەخماخە، لانەوازان، مۆڵەت، رەجەبو پیاوخۆرانو ... گەلێ بەرهەمی سەرکەوتووی دی کە هەر یەکەیان ئەستێرەیەکی درەوشاوەن لە ئاسمانی شانۆی کوردیدا، ئەم تیپە دەتوانێ شانازییان پێوەبکات .

لەوبڕوایەدام کە بەرهەمی هاتووشیان (زەلکاو) کاملترو بەپێزترو سەرکەوتوتر دەبێ .

کاك عوسمان چێوار جەنجاڵ بوو، لەپەناوە هەلمان بەدەست دەهێنا، جار جار ئەکتەرەکانمان دەدواند :

x **عبدالله حمە صالح :**

دەوری (بارۆن) دەبینێ، گەرلەبیرتان بێ (جەلالەفەنی لانەوازان)ە، دەربارەی دەورەکەی ئەمجارەی وتی :

- وەك لاف لێدەدەم گوایە کۆنە دەوڵەمەندێکی خانەدانم بەمەش دەبمە تیزەچاڕی خەڵکەکە، لە خەیاڵا دەژیم، هەرچێك لە ژیاندا دەکات بێهوودەیە، فەلسەفەکەی فەلسەفەیەکی بەرەڵاییە .

ئەنجام هەموان وەك خۆیان دەمێننەوە، کەسێك نییە چێنەوەڕ، بەلایەکی باشدا ببات، وەك لاشەیەکی بێسەر وادەبن .

x **سەمیعە احمد :**

دەوری (ناسیتا) دەبینێ کچێکی خاوەن بیروراو بۆچوونێکی تایبەتییە، بەپێچەوانەی تەوژمەکەوە دەڕوات، دژ بەکۆمەڵەکەیەتی لە دابو نەریتو هەڵسو کەوتدا، هەموان تاوانباری دەکەن چونکە لە ریز دەرچووە، دواجار ؟

- نووچ دێنمو سەرنەکەوتن لەچارەم ئەنووسرێ، چونکە خەڵکەکە بە بارێکیتردا بیردەکەنەوە .

x **ئازاد حمە بچکۆل :**

دەوری (لۆکا) دەبینێو دەڵێ :

- کابرایەکی ئاینی کە هەندێ راستی پێیەو دەیەوێ بەو کۆمەڵەی بگەیەنێ کە لە شانۆگەریەکە دانو تارادەیەکیش کار دەکاتە سەریان .

کەمێ خۆشباوەڕەو دووریش نییە لە ساویلکەییەوە .

بروانە ل : ٧

یەکەم ئافرەت کە ناوی لە سەر شاشەی سینەما نوسرا !

هەموو شتێکی نوێ لە سەرەتادا زۆر دژایەتی دەکرێ، کە سینەما پەیدابوو کەسانێکی زۆر نەك تەنیا دژی ئافرەت، بەڵکو دژی هەموو ئەوانە بوون خەریکی کاروباری سینەما بوون، بە تایبەتیش ئەگەر ئەکتەر بن . زۆر کەسیش لە کارمەندانی سینەما لە سەرەتاوە جورئەتیان نەدەکرد خۆیان ئاشکرا بکەن . (ماری بیکفورد) یەکەم ئافرەت بوو رەزامەندیی خۆی دەربڕی کەناوی لەسەر شاشەی سینەما بنوسرێ لە یەکەم فلیمدا کە بەشداربوو تیایدا، دژی هەموو ئەو بەندوباوە راوەستا کە رێگە لە سینەماو کارمەندانی سینەما دەگرن .

ساڵی کەڵەشێران

وا باوە وڵاتان هەرساڵەی بە یادو رەسمی شتێکەوە خەریك دەبن .. وەکو ساڵی منالانی جیهانو ساڵی ئافرەتان .. .. .. هتد . بەڵام وڵاتی سەنگافورە بە پێی رۆژمێری (بوذی) ئەمساڵیان کردوە بە ساڵی کەڵەشێر ! ساڵی تازەش لای ئەوان لە سەرەتای شوباتی رابووردووەوە دەستی پێکردوە . پەیکەری کەڵەشێرێکیان دروست کردووەو لە مەیدانێکدا دایانناوە .

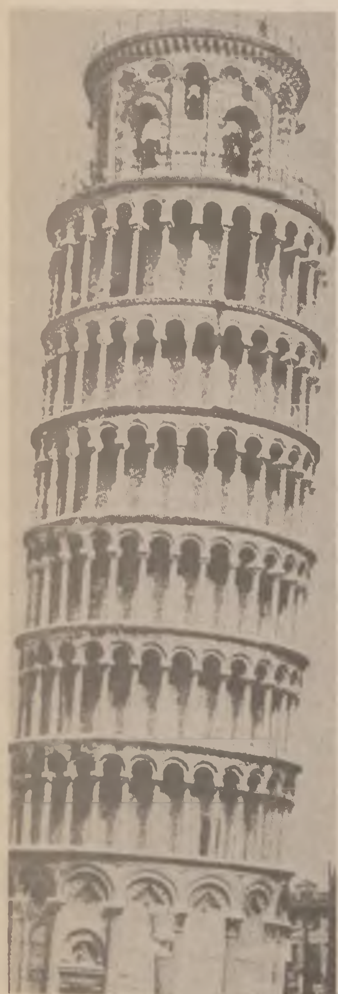

زۆر سەیرە

قوللەی لاری (بیزا) لە توسکانا (ئیتالیا) لە ساڵی ١١٧٣ی زایینی بنیات نرا، پاش تێپەڕبوونی ١٧٤ ساڵ بەسەریدا زەوی لە ژێریەوە بەرە بەرە دەستی بە رووچوون کردو قوللەکە دەستی بە لاربوونەوە کرد ئێستا بەرزایی لەلای باکورەوە ٥٥ر٢ مەترەو لە خوارووشی ٥٤ر٥ مەترە واتە جیاوازی (٧٠) سەنتیمەترە .

تێکڕایی ئەم لاربوونەوەیەش ملیمەترێکە لە هەر ساڵێکدا .

هەروەها زانای بە ناوبانگ گالیلۆ (١٥٦٤ - ١٦٤٢) ناسراوترین تاقیکردنەوەی خۆی لە سەر ئەو قوللەیە ئەنجام داوە .

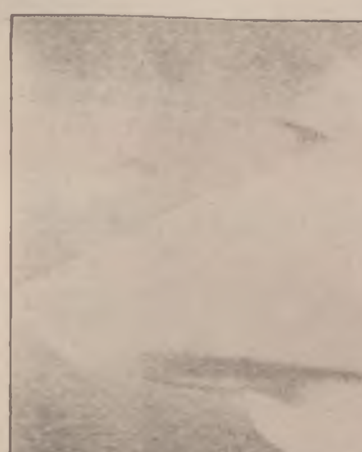

میهرەجانی لووت درێژەکان !

لە ئیتالیا میهرەجانێك سازکراوە بۆ هەڵبژاردنی درێژترین لووت لە ساڵی (١٩٨١)دا . قەشەیەکی ئیتالی تەمەنی (٥٢) ساڵە بە لووتە درێژەکەیەوە هەڵبژێردراوە . ئەو قەشەیە لووتی (٦٩) ملیمەتر درێژەو (٤٢) ملیمەتریش پانە .

هەرجارەی نووسینێك

وشەو مانا ..

● نەژاد عزیز سورەیی ●

لە وەتەی ئەم «هاوکاری» یە دەردەچێ، وەکو رۆژنامەیەکی هەفتانە دووچاری گەلێك هەڵکشانو داکشان بووەو گەلێ کۆسپی هونەریشی هاتوونەتە رێ لەگەڵ ئەو ئیمکانیاتەیش کە بۆی رەخساوە .

لەوانەشە دەرکردنی رۆژنامەیەکی هەفتانەی وەك (هاوکاری) کارێکی بەو جۆرە ئاسان نەبێ کە خوێنەر بیری لێ دەکاتەوە، کە ئەمەش پەیوەندی بە بوونی کادیرو چاپخانەیەکی لەبارەوە هەیە .. بەڵام ئەمەیان بە هەر سورەت .. ئەی مەسەلەی دابەش بوون ؟

ئەوەی نکولی لێناکرێ ئەوەیە، چەندی رۆژنامەیێ یاخود گۆڤارێ بتوانێ جێگای خۆی لە دڵی خوێندەوار بکاتەوە دەبێ لە کاتی تایبەتی دیارکراوی خۆیدا بگاتە دەستی خوێنەر، چونکە لەم روانگەیەوە وەکو نانی تەنوور وایە کە ساردبووەوە تامو چێژی نامێنێ .. ئەم قسەیشمان باوەکو زیاتر بەسەر رۆژنامەیەکی رۆژانەدا . بشکێتەوە، بەڵام دیسان تا رادەیەك رۆژنامەی هەفتانەو تەنانەت گۆڤارو دەوریەکانیش دەگرێتەوە چونکە هەریەکەیان کاتێکی دیاری کراوی دەرچوونی هەیە .

ئەم مەسەلەیەش هەروا سەرپێیو حەزو برپایەك نییەو بەس، بەڵکو کۆلەکەیەکی بەردەوامبوونی رۆژنامەیە .

چەند خۆشە مرۆڤ بەیانیان لە رێگای چوونە سەرئیشدا رۆژنامەی ئەو رۆژە بگرێتە دەست، چەندیش خۆشترە ئەگەر بە کوردی بێتو خۆشتریشە کە هێشتا لە پڕخەی خەودابێو رۆژنامەی ئەو رۆژەت لە ژوور سەری داندرابێ وەکو لە زۆریەی زۆری وڵاتانی دونیا پەیڕەوی کراوەو دەکرێ .

من خۆم پێم وانییە ئەم شتە کارێکی مەحاڵ بێ، هەر دوور نەڕۆین بۆ دەزگایێکی وەکو ئەو دەزگایەی کە رۆژنامەیێکی هەفتانەی «هاوکاری» ئاسا دەردەکا، سەبارەت بەوەی رۆژنامەی رۆژانە ماندووبوونو رەدووکەوتنێکی رۆژانەی دەوێ، کە بێگومان هەفتانە بێت پێویستی بەو جۆرە ماندوو بوونە نییە ..

لێتانی ناشارمەوە ئەوەی کە پاڵی پێوەنام ئەم یەك دوو قسەیە بنووسمەوە، ئەم «هاوکاری» یەی لەمەر خۆمان بوو ..

راستت ئەوێ رۆژێ سەعاتی ٥ر٧ی بەیانی «هاوکاری»یم لە هەولێر خوێندەوە ...

کە واتە کارێکی مەحاڵ نییە چونکە دابەشکردنێکی راستو تەواوو لە کاتی خۆیدا هیچ گومانی تێدا نییە کەوا کار دەکاتە سەر چەندیەتی فرۆشتن کە ئەمەش بەدەوری خۆی کار دەکاتە سەر چۆنیەتی بڵاو بوونەوەی .

وابزانم موناسەبەتێکی بەجێیە کە خوێندەواری کورد هیوای دەرکردنی رۆژنامەیێکی رۆژانە دووبارە بخوازێ .. بەڵام دەرکردنێکی لە پێناو دەرکردن نەبێتو بەس، بەڵکو بەو جۆرە بێت کە لەگەڵ گەردی بەیانیدا بگاتە کوردستانو بخوێندرێتەوە ..

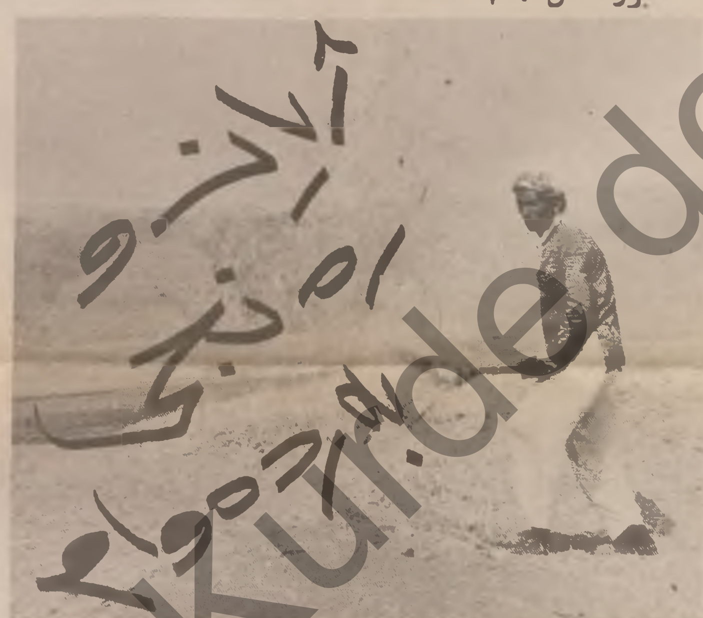

هەندێ لەوانەی کە بە باشەرۆژ دەکەن، تەقەلّلای ئەوانە دەگاتە رادەیەك باشەرۆژ تێکەڵ دەبێو ژیان دەبێ .

ئەوانە کە دەدوێن، بە دڵێکی پڕ خۆشەویستی ناخی خۆیان دەردەبڕن، هەروەکو چەند سەعاتێك لە مێوانداری ئەم جوتیارەدا بوینو قەتوقەت لێی بێزار نەدەبوینو هەموو مانایەکی خۆشەویستی لە چاودا کۆببووە .

هەر لە سەرەتادا ووتی :

x ژیان ئەوەیە، هەتا ئارەقە نەرێژین بەری رەنجمان نانۆشینو ناتوانین بحەسێنەوەو شتێك بۆ چاوێکی رووناکەوە سەیری باش دەدەن، هیلاکی ئارەقەو هیواو خواستی لە مانایەکی گەورەش بالاتر

منداڵەکانمان بەجێبێڵین کە چاویان لە ئارەقەی ئێمەیە .

● **خاڵۆ گیان لە سەعات چەندەوە کار دەکەی ؟**

x لە گەردی بەیانیەوە تا ئێوارەو بەبێ حەسانەوەو قەتیش نازانم مانای راوەستان چیەو حەز دەکەم زیاتر کار بکەم .

● **چەند منداڵت هەیە ؟**

x شەش، هەموویان دەخوێنن تەنیا من نەبێ کە ئێستا رووم تێکردووەو هەر دەبێ فێری بم،

● **لە خوێندنو کار کردن کامەیانت پیرۆزترە ؟**

x بە بێهەردوکیان بنیادەم ناتوانی بژی، چونکە ژیان کار کردنو زانینە، ژیانی بەبێ کار هیچ نرخی نیە، ئەو کەسەش کە کار نەکات نەبوونی باشترە، زۆریش پیرۆزە بتوانین بنووسینو بخوێنین .

● **خاڵۆ گیان خۆشترین جێگا کە دیوتە کوێیە ؟**

x زۆر جێم دیون، هیچێکیان ئەوەندەی گوندەکەی خۆم نازدارتر نیەو بە هەردو چاوم نایگۆڕمەوە .

● **مایەوە سەر ئەوە بڵێین ناوت چیە ؟**

x ناوم سمایل حسەنەو دە ساڵە ئەو کارە دەکەمو بە رەنجی شانی خۆم دەژیم . کاتێ بە جێم هێشت زۆر بە زەردەخەنەوە رووی کردەوە کار کردنو تابلۆیەکی زیندووی لە بەرچاوم نەخشاند .

شێرزاد عبدالرحمن :
نووسینگەی هەولێر

سۆزان و ڤیان و
خۆشەویستی موسیقا

● **دوو خوشکن، هەردوکیان دەنگیان خۆشەو، لەو رۆژەوە خۆیان ناسیوەتەوە خەریکی ئامێرەکانی مۆسیقان .... کە پێکەوە لە ستۆدیۆی تیپی خانزادی یەکێتی ئافرەتانی هەولێردا گۆرانیان دەوت ...**

وام هەست دەکرد، کە هەردوو خوشك نوقمی دەریایەکی ئالو والای پیرۆزی ئاوازو مۆسیقا بوونو، بە هەموو هەستونەستو خولیاو ئارەزووی بێپایانەوە تێکەڵی ئەو دونیا جوانو پرشنگدارو پڕ خرۆشە بوون ...

● **لە سۆزانم پرسی :**
لە کەیەوە فێری مۆسیقا بوویو چ ئامێرێك دەزانی؟

- ئێمە سێ ساڵە هاتووینەتەوە هەولێرو، لەو ماوەیەدا بە تەواوەتی خووم داوەتە فێربوونی مۆسیقاو، حاڵی حازر ئۆرگێ و کەمان لێدەدەم، مامۆستا وریا احمد فێری (نوطە)ی کردوم ..

● **ئایا لە هیچ فیستەڤاڵێکدا بەشداریت کردوە ؟**

- بەڵێ، لە فیستەڤاڵێکی بەغداو، لە فیستەڤاڵی سەماوەشدا لەگەڵ تیپی هەولێردا بەشداریم کردوە .

● **ئارەزووەکانت ؟**

- تەنها ئارەزووو هیوام ئەوەیە لە ئامۆژگەی هونەرە جوانەکان لە بەشی موسیقا قبوول بکرێم .

● **چ گۆرانیەکتان بە دەستەوەیە ؟**

- لەگەڵ خوشکماو لەگەڵ (وطن)ی دەستە خوشکما حاڵیحازر خەریکی پرۆڤە کردنین لە سەر گۆرانی(ئەی خانەمیری) و گۆرانیەکی میالی تر .

دوایی لە (ڤیان) مان پرسی :

● کە لەگەڵ سۆزانی خوشکتا گۆرانی دەڵێی هەست بە چی دەکەی ؟

- هەست بە خۆشییەکی فراوان دەکەمو، دەبێ ئەوەش بڵێم کە زۆر یاریدەی داوم .

● **لە ماڵەوە رێگاتان لێناگرن ؟**

- نەخێر، دایکم خۆی بەڕێوەبەری لیژنەی هونەری یەو، پێمان خۆشە کە بەشداری بوژاندنەوەی مۆسیقای میللیمان دەکەین.

عبدالوهاب تاڵەبانی
نووسینگەی هەولێر

زیرەکی خۆشنووس و هونەرمەند

لە ساڵی ١٩٥٢دا لە شاری سلێمانی لە دایك بووە .

لە ساڵی ١٩٧٥دا ئامادەیی تەواو کردووە .

لە ساڵی ١٩٧٨دا دەورەیەکی تایبەتی لە بەڕێوەبردنی کاروبار تەواو کردووە .

لە پەروەردەی دهۆك دایەرەی چالاکی قوتابخانەکانی چەنۆ ژەنو خۆشنووسە .

پێش هەموو شتێك چۆن فێری مۆسیقاو خۆشنووسی بوویت ؟

- من بەش بە حاڵی خۆم بە خوێندنەوەی سەرچاوەی دەرەوە فێری ئەو دوو هونەرە بووم، بێجگە لەمانەیش عودو کەمانیش بەرە بەرە خۆم پێوە خەریك دەکەمو هەندێك شارەزاییم تیایاندا پەیدا کرد ...و .

وەك ئەندامێکی تیپی مۆسیقای دهۆك باشەرۆژی ئەم تیپە چۆن دەبینی ؟

- هەر لە رۆژی دامەزراندنی ئەم تیپە پێش سێ ساڵو هەتا ئێستا رۆژ لە دوای رۆژ هەنگاوی گەلێك گەورەی بەرەو پێشەوە چوونی ناوەو لە دوای دامەزراندنی بە ماوەیەکی کورت ناوبانگی لە سەرانسەری وڵاتەکەمان بڵاو بووەو ئێستا کە بە یەکێك لە تیپە هەرە بە ناوبانگەکان دەژمێردرێت چ بە نیسبەت تیپە کوردییەکانو چ بە نیسبەت تیپەکانی دیکەی وڵاتدا، ئەمەیش هەموو بە هەوڵو تەقەلای هونەرمەندی هەڵکەوتوو دلشاد محمد سعید سەرۆکی تیپەکە بووە .

ئەی وەك ئەندامێکی تیپێکی ناسراوی مۆسیقا باشەرۆژی مۆسیقاو گۆرانی کوردی چۆن دەبینن ؟

- وابزانم مۆسیقاو گۆرانی کوردی لە بەرەو پێشەوە چوون دایەو بەڵگەیشمان بەرهەمی تیپی سلێمانیو دهۆکە کە لەو ساڵانەدا پێشکەش کراونو دەتوانم بڵێم مۆسیقای کوردی جێگای خۆی کردۆتەوەو تامو بەرامی تایبەتیی خۆی هەیە جیاوازە لەگەڵ ئاوازو گۆرانیو مۆسیقای تری وڵاتەکەمانو هۆیەکەیشی رووکردنە فۆلکلۆری نەتەوەییمانە .

ئەی ئاستی مۆسیقا ژەنەکانی کورد چۆنەو کێ لە ریزی پێشەوەدایە ؟

- وەکو مۆسیقا ژەنو زانستیانە بەرای من دلشاد لە ریزی پێشەوەیەو کاك ئەنوەر قەرەداغیش لەو کەمتر نییەو گەلێك مۆسیقا ژەنی دیکەمان هەیە کە لە ئاستێکی بەرزدانو ئەگەر ماوەیان بۆ هەڵبکەوێت هونەرمەندی گەورەو بەناوبانگیان لی پەیدا دەبێت .

بە نیسبەت گۆرانی بێژان گەلێکمان هەیەو وەك تیپ کۆڕالی دهۆکو هەولێرو سلێمانی لە ئاستێکی بەرزدان .

ز . آ
نووسینگەی دهۆك

بڕیاری مێژووییماندا بۆ گێڕانەوەی دەستەڵاتی ئەواومان لەسەر خاکی ناوەکمان و بە تواناو لێ هاتنەوە دژی هەرکەسێ دەوەستین بەربەستی ئەم بڕیارە مێژووییە ڕەوایەبکات .
سەرۆکی فەرمانده
صدام حسين

ڕۆژنامەیەکی هەفتانەیە
٨ لاپەڕە
٢٥ فلسە

هاوکاری
التضامن

شەقامی الخلفاء
مەیدانی الخلانی
ت ٨٨٧٥٧٩٥ / ٥ خەت
ساڵی ١٩٧٠ دامەزراوە

دەزگای ڕۆشنبیری و بڵاوکردنەوەی کوردی
بەڕێوەبەری گشتی و سەرنووسەر
اسماعیل رسول

● الخميس ٣-١٢-١٩٨١ العدد ٦١٤ ●

● پێنج شەممە ٣-١٢-١٩٨١ ژمارە ٦١٤ ●

سێیەم داستانی پاڵەوانانەی هێزە دلێرەکانمان لە خەفاجیە

٣٣٦ گوژراو و «٨٥» دەبابە و ژمارەیەکی زۆر گیراو و زیانی دیاری دوژمنە لە بەردەم کەرتێکی هێزەکانماندا..

لە ناوەڕاستی هەفتەی ڕابووردوودا ، هێزەکانی دوژمن جارێکی تر ویستی خۆی لە هێزە پاڵەوانە مەردەکانمان بدات ، بەڵام پاڵەوانەکانی قادسیەی صدام ، ئەوەندە مەردانە بەرپەچی پەلامارەکەیان دایەوە ، سێیەم داستانی مەردایەتیان لە خەفاجیە تۆمار کردو هێزەکانی دوژمنیش تەنیا سەرشۆڕیی و شکان و هەڵاتنیان بۆ مایەوە .

فڕۆکەکانمان ، لە ماوەی چەند ڕۆژی ڕابووردودا مەردانە ئاگربارانی بنکەو مۆڵگاکانی دوژمنیان کردووە و زیانی سەروماڵی گەورەی پێ گەیاندن و چەند فڕۆکەیەکی دوژمنیشیان لە ئاسمانی شوێنەکانی شەڕدا خستوتە خوارەوە .

یەکێ لە بەیاننامەکانی سەرکردایەتی گشتی هێزە چەکدارەکانمان ئەوەی دووپات کردەوە ، هەر لەبەردەم کەرتێکی هێزەکانمان لە خەفاجیە زیانی بینراوی دوژمن ٣٣٦ کوژراو ٨٥ دەبابەو چەندان سەربازی دەردەست کراوی دوژمن بووە .

لە ماوەی هەفتەی ڕابووردودا بەپێی بەیاننامەکانی سەرکردایەتی گشتی هێزە چەکدارەکانمان زیانەکانی دوژمن بەم جۆرە بووە :

● ٢٦-١١-١٩٨١ :
٨١ کوژراو ، چوار فڕۆکەی جەنگ ، شەش دەبابە ، دوو لۆری ، سێ تۆپ و چوار بنکەی تەقەمەنی و چوار ڕوانگە .

● ٢٧-١١-١٩٨١ .
٤٠ کوژراو ، دوو دەبابە ، پێنج لۆری ، یەك تۆپ ، دوو بنکەی تەقەمەنی ، دوو ڕوانگە .

● ٢٨-١١-١٩٨١ :
٢٨ کوژراو ، چوار لۆری ، سێ تۆپ ، دوو بنکەی تەقەمەنی و سێ ڕوانگە .

● ٢٩-١١-١٩٨١ :
٤٨ کوژراو یەك دەبابەو دوو سەربازبەرو

بڕوانە ل ٧

ووتە گرنگە مێژووییەکەی سەرۆکی فەرماندە

بەشی دووەمی ووتە گرنگە مێژووییەکەی سەرۆکی فەرماندە صدام حسین کە لە ئەنجوومەنی نیشتمانیدا هەفتەی ڕابووردو ئاراستەی کرد .

لە لاپەڕە ٥ و ٧ ی ئەم ژمارەیەدا بخوێنەرەوە .

چەپکە گوڵی سەرۆکی فەرماندە بۆ گۆڤاری «بەیان» و «ڕۆشنبیری نوێ»

سەرۆکی فەرماندە صدام حسین لای دڵسۆزی لە بیرەوەری لەدایك بوونی هەردوو گۆڤاری « بەیان »و «ڕۆشنبیری نوێ » کردەوە کە هەفتەی ڕابوردوو بوو ، بەرێزی بەم بۆنەیەوە چەپکە گوڵی پیرۆزبایی نارد بۆ دەزگای ڕۆشنبیری و بڵاوکردنەوەی کوردی .

یاسر عەرەفات بەشداریی کۆنگرەی هاوکاری دەوڵەتانی ئەفرۆعەرەبی دەکات

چەند سەرچاوەیەکی ئاگادار لە بەیروت ڕایان گەیاندووە یاسر عەرەفات سەرۆکی ڕێکخراوی ڕزگاریخوازی فەلەستین بەشداری دەکات لە کۆنگرەی هاوکاری دەوڵەتانی عەرەبی و ئەفریقیدا ، کە لە لواندای پایتەختی ئەنگۆلا پێنج شەممەی داهاتوو دەبەسترێت .

لە کۆنگرەکەدا باسە گرنگەکان دەربارەی مەسەلەی فەلەستین و کێشەی نامیبیا دەبێ . وا چاوەڕوان دەکرێ (ئولیفرتابو)ی سەرۆکی ڕێکخراوی سوابۆی ئەفریقیش بەشداری کۆنگرەکە بکات .

ئێران بە شێوەیەکی ڕەسمی دان بە وەرگرتنی چەك لە زایۆنیەکان دەنێت

یەکەم جارە ئێران بەشێوەیەکی ڕەسمی دان بنێ بەوەدا کە چەك لە ئیسرائیل وەربگرن. ئاژانسی دەنگوباسی کوێت قسەکانی (هاشمی ڕەفسنجانی) سەرۆکی ئەنجومەنی پەرلەمانی ئێرانی بەم جۆرە بڵاو کردۆتەوە :

ئێران بە ڕەسمی و بۆ یەکەم جار دانی نا بەوەدا کە چەکی لە ئیسرائیل وەرگرتوە بۆ خستنەکاری لە شەڕی خەلیجدا لەگەڵ عێراقدا کە چواردە مانگە بەردەوامە ، ئەمەش هاشمی ڕەفسنجانی سەرۆکی ئەنجومەنی پەرلەمانی ئێران چەند ڕۆژێك لەمەوبەر لە دوای کۆبوونەوەی ئەنجومەنی بەرزی بەرگریی لە تاران ڕایگەیاندوە .

ڕەفسنجانی ئەو چەك وەرگرتنەی وا لە قەڵەم داوە گوایە لە برێتی ئەو قەرزەیە کە لە سەردەمی شای ئێراندا دراوە بە ئیسرائیل. هەروەها ڕەفسنجانی ڕایگەیاندووە کە ئێران لە سەردەمی شای ئێرانەوە داوای شتومەکی لە ئیسرائیل کردووەو ئەوانیش ئێستا نەیان دەویست لە بەرانبەر ئەو شتومەکەدا چەك لە ئیسرائیل وەربگرت. بەڵام ئەنجومەنی بەرزی بەرگریی لە دانیشتنێکیدا بڕیاری دا کە لە برێتی ئەوە چەك لە ئیسرائیل وەربگرین . بەڵام ڕەفسنجانی ئاشکرای نەکردووە کە ئەو شتومەکە یا ئەو چەکانە لە چ جۆرێکن کە لە ئیسرائیل وەرگیراون.

هەروەها چەند کەسێکیش لە هێزە بەرهەڵستکارەکانی ئێران کە لە دەرەوە دەژین لەوانە سەرۆکی پێشوو (ابو الحسن بنی صدر)و سەرۆکی ڕێکخراوی چەپڕەوانەی مجاهیدی خەڵق حکومەتی ئێرانیان تاوانبار کردووە کە چەکی لە ئیسرائیل وەرگرتووە .

ئاڵۆزبوونی دۆخی ئاسایشی لوبنان

زایۆنی دوژمن دەست درێژیەکانی لە بەشی خوارووودا پەرەپێ دەدات

سەرچاوە ڕەسمیەکانی لوبنان ترسی خۆیان دەربارەی شێواندنی دۆخی ئاسایشی بێروت و هەندێ ناوچەی کە دەربڕیوەو پەنجەشیان بۆ ئەوە ڕاکێشاوە ئەو کارەساتانەی سەرلەبەیانی ڕۆژی ٣٠-١١-١٩٨١ ڕوویانداوەو خایاندویانە تا ڕۆژی ١-١٢-١٩٨١ ئەبنە جێی نارەحەتی . کە ئەمانەشی بوونە هۆی کوشتنی چواردە کەس و هەندێ بریندار .

ئەم سەرچاوانە وتیان ئەم کارەساتانە تەقینەوەی نارنجۆکێکی مەلاس دراویشیان لە (الشياح) خوارووی پایتەختی لوبنان لەگەڵدا بووە کە سەرلەبەیانی ڕۆژی ١-١٢-١٩٨١ تەقیوتەوەو فریای نەتەقینەوەی یەکێکی کەش کەوتوون کە ڕەنگبوو تەقینەوەی ببێتە هۆی وێرانکاری و لەگەڵ ئەم ڕووداوانەشدا هەشت کەس کە لە شەڕێکی نزیك بەعلەبەکێ ئەنجامی

لەیەکدانی نێوان دوو ڕێکخراوی چەکداری ناوخۆ کوژراون و لە نزیك بیروتیشەوە تەقە بووە کە تا سەر لەبەیانی ڕۆژی ١-١٢-١٩٨١ خایاندوو -یەتی و هەندێ تۆپیش نراوە بە گەڕەکەکانی دەروبشتدا .

لەلایەکی کەوە زایۆنی دوژمن لە خوارووی لوبنان دەستی کردووە بەکاری ناڕەواو ڕۆژی ١-١٢-١٩٨١ هێزێکی سوپایی لە خوارووی لوبنان چۆتە شارۆچکەی (تولين)و یەکێ لە ماڵەکانی لەوێ هەڵتەکاندووەو ئەم کارەشی بۆتە هۆی کوشتنی کەسێك و برینداربوونی هەندێکی کە. هەروەها نارنجۆکێکی مەلاس دراو لە ئۆتۆمبێلێکدا لە شاری (صيدا) لە خوارووی لوبنان شەوی ٣٠-١١-١٩٨١ تەقیوەتەوەو زیانی گەیاندووە .

قسەکەرێکی هێزەکانی دەوڵەتان لە خوارووی لوبناندا وتویەتی کە هێزێك لە میلیشیاتەکانی سعد حدادی ناپاك ویستویانە خۆیان بگەیەننە شارۆچکەی (باطر) کە کەوتوتە سەر سنوور هێزەکانی دەوڵەتان تۆپی ڕوونانکاریان پێوەناون و لەگەڵیانا پێکدا هەڵپژاون ئینجا هێزەکەی سعد حداد کشاوەتەوە ئەو شوێنەی کە لێوەی هاتووە.

باری ئێران ئاڵۆزاوە و شۆڕشگێڕانی کورد زیانی گەورە بە پاسەوانانی خومەینی دەگەیەنن

پاسەوانەکانی خومەینی بەردەوامن لە ڕاونان و ڕەشبگیریی لە سەرانسەری ئێراندا تا بتوانن سنوورێك دابنێن لەبەردەم هێزە بەرهەڵستکارەکاندا کە دژی ڕژێمی فارسی دەجەنگن .

ڕادیۆی تاران بڵاوی کردۆتەوە پاسەوانەکانی خومەینی داویانە بەسەر چەند بنکەیەکی هێزی بەرهەڵستکاردا لە بۆکان و (١٣) کەسیان گرتووە بە تۆمەتی ئەوەی لە پاڵ هێزی بەرهەڵستکاردان . هەروەها ڕادیۆی تاران دانی ناوە بە بەرهەڵستی کردنی پاسەوانەکانی خومەینی لە لایەن کۆمەڵێ لە بەرهەڵستکارەکانی ئێرانەوە لەکاتی هێرش بردنە سەر یەکێ لە بنکەکانیاندا . جگە لەوەش ڕادیۆی تاران وتوویەتی کۆمەڵێ چەك و تەقەمەنی هێزە بەرهەڵستکارەکان دۆزراوەتەوە لەو چەکانەی کە دژی ڕژێمی ئێران بەکاری دێنن ، لەگەڵ بڵاوکراوەو بەڵگەنامەی تاوانبار کردنی ڕژێمەکەی خومەنی داو

گەلانی ئێران دەکات ڕاپەڕن بۆ ڕوخاندنی ئەو ڕژێمە بۆگەنە . هەر بەو جۆرەش لە شاری کەرەج چەك و تەقەمەنی هێزە بەرهەڵستکارەکان دۆزراونەتەوە . جارێکی تر ڕادیۆی تاران وتوویەتی پاسەوانانی خومەینی (١٧) کەسیان لە (دریزد) گرتووە بە تۆمەتی ئەوەی سەر بە ڕێکخراوی مجاهیدی خەڵقی ئێرانن .

لە لایەکی ترەوە چەند دەستەیەك لە بەرهەڵستکارانی ڕژێمەکەی خومەینی لە شاری مانشستەری بەریتانیا خۆپیشاندانێکی فراوانیان ڕێکخستووە لە دژی گرتن و کوشتن و ئەو زوڵمە زۆرەی کە ڕژێمەکەی خومەینی دەیکات . بەشدارانی ئەو خۆپیشاندانە لە بەردەم باڵیۆزخانەی ئێراندا ڕاوەستاون و گەلێ دروشمیان بەرزکردۆتەوە بۆ تاوانبارکردنی تاوانەکانی ئەو ڕژێمە گەندەڵەو گەلێ چاپەمەنی و بڵاوکراوەیان بڵاوکردۆتەوە دەربارەی باری ئێران و تاوانەکانی ڕژێم .

ڕۆژنامەی (صنداي تايمز)یش لە لەندەن بڵاوی کردۆتەوە کە خومەینی فەرمانی بە هێزەکانی داوە هێرشێکی فراوان بکەنە سەر کوردەکان لە ناوچە شاخاوییەکانی ڕۆژئاوای ئێران . ڕۆژنامەکە هەواڵەکانی لە کوردستانی ئێرانەوە وەرگرتووەو ڕایگەیاندووە خومەینی دەیەوێ هێرشی سەرکەوتووانەی کوردەکان ڕاگرێ لە کوردستاندا کە دژی هێزەکانی ڕژێم بەرپای دەکەن ، تا هێزی کوردەکان لاواز بکات و پەیوەندی و هاوکاریان لەگەڵ هێزە بەرهەڵستکارەکانی تری ئێراندا بپچڕێ . هەروەها ڕۆژنامەکە بڵاوی کردۆتەوە لە (ئەنجومەنی بەرگریی نیشتمانی)یەوە فەرمان

دەستکەوتەی خومەینی لە ماوەی شەش مانگدا

ژمارەی ئەوانەی بەدەستی جەلادەکانی ڕژێمی فارسی ڕەگەزپەرست لە ڕیزی گەلانی ئێران لە ماوەی شەش مانگدا لەسێدارە دراون یان بە گوللە باران کوژراون گەشتۆتە (٢٠٠٠) ئێرانی کە ژمارەیەکیان ئافرەت بوون و ئەم ژمارانە ڕۆژنامە ئێرانیەکان خۆیان ڕایان گەیاند کە ٣٦ کەس ئیعدام کراون پێنجیان ئافرەت بوون ، بەم جۆرە لە ئێران هەر مانگەی ٣٤٠ کەس ئیعدام دەکرێ!!

Institut Kurde de Paris

جەنگاوەرانی سوپای میللی بەڵێنی بەوەفایی بۆ سەرۆکی فەرماندە نوێ دەکەنەوە

جەنگاوەرانی سوپای میللی لە پارێزگای سلێمانیدا بەڵێنی بە وەفایی بۆ سەرکردایەتی حزب و شۆڕش و سەرۆکی فەرماندە صدام حسێن نوێ دەکەنەوە ، بەوەی کە بەردەوام بن لە جێبەجێ کردنی هەر کاروبارێکی خەبات و قوربانی بە دڵسۆزیو ئازایانە .

ئەمەشیان لە بروسکەیەکدا بۆ سەرۆکی فەرماندە صدام حسێن دەربڕی بە بۆنەی کۆتایی هاتنی کۆڕێکیان کە تیایدا ئەوپەڕی ڕێزو خۆشەویستیان بۆ سەرکردایەتی لێهاتوومان دەربڕیوەو ئامادەیییان بۆ قوربانیو بەشدارییان لە جەنگی ڕەواماندا دژی فارسە ڕەگەزپەرستەکانو پتەوکردنی سەرکەوتنەکانی پیشان دا .

لەم کۆڕەشدا کە سەرکردایەتی ڕێکخراوی سلێمانی سوپای میللی لە ڕۆژی یەک شەممەوو بەستبووی باسی وتاری سەرۆکی فەرماندە صدام حسێن لە کۆبوونەوەی ئەنجومەنی نیشتمانیدا کرا .

هەروەها هاوڕێ نجم عبدالله العراقی ڕازگری سەرکردایەتی شعبەی سلێمانی خۆشەویستی سەرکردایەتی حزب و شۆڕش و سەرۆکی فەرماندە صدام حسێنی بۆ ڕۆڵەکانی گەلەکەمان لە ناوچەی کوردستان دەستنیشان کرد .

لە هەمان کاتدا باسی ناوەڕۆک و لایەنەکانی جەنگی قادسیەی صدامی پیرۆزی کردو دەستی بۆ باری ناخۆشی گەلانی ئێران لە سایەی ڕژێمی خومەینی ڕەگەزپەرستداکێشاو بەراوردکردنی لەگەڵ گەلی کوردمان لە کوردستانو تێکڕای وڵاتدا کە لە خۆشیوشادیدان لە هەموو مەیدانێکی ژیاندا .

ئاهەنگی لاوان لە سلێمانی

بەبۆنەی نۆیەم بیرەوەری دامەزراندنی یەکێتیی لاوانی گشتی عێراقو لە ژێر دروشمی « با هەموومان لە پێناوی پتەوکردنی سەرکەوتنەکانماندا هەوڵ بدەین » یەکێتیی لاوانی سلێمانی ئاهەنگێکی هونەریو ڕێزلێنانی بۆ ماوەی (٣) سەعات لە هۆڵی ئوتێل سلێمانی سیاحی سازکردو لە سەرەتاوە بە دەقیقەیەک وەستان بۆ گیانی پاکی شەهیدانمان دەست پێ کرا ، شایانی باسیشە بەڕێز جعفر عبدالکریم بەرزنجی پارێزگاری سلێمانی لەگەڵ نوێنەری حزبی بەعسی عەرەبی سۆشیالیست لقی سلێمانیو سەرۆک دائیرەکان ئامادە بوو بوون .

هەر بەم بۆنەوە بەڕێز عبدالقادر محمدامین سەرۆکی لقی یەکێتیی لاوانی سلێمانی وتارێکی خوێندەوە وتیایدا ستایشی سەرۆکی فەرماندە [صدام حسێن]ی کرد سەبارەت بەو بایەخ پێدانەی کە بە کەرتی لاوانی دەبەخشێت . پاشان ئەوەشی دەست نیشان کرد کە یەکێتیی ناوبراو هەمیشە هەوڵی ئەوەی داوە کە ئەوەی ئەمڕۆ بکاتە سەرکردەی دوا ڕۆژ هەروەها وتی یەکێتیمان جگە لەوەی کە نەخشەو پرۆگرامی ساڵانەی خۆی بە وردی جێبەجێ دەکات هەمیشە توانیویەتی هاوبەشی هەموو جەژنو بیرەوەرییەکانی تر بکاتو لە هەمان کاتیشدا توانیویەتی بۆ جەنگی ڕەوامان جەنگی قادسیەی صدام نەخشەو پرۆگرامی تایبەتی خۆی جێبەجێ بکات . پاش ئەم وتارەش لە لایەن تیپەکانی نەوجەواناو پێشڕەوانو لاوانو میللی یەکێتیی لقی

کرا بە پێشکەش کردنی چەند سرودو ئاوازی گۆرانی کوردی . دوایەدوای ئەمانەش دەست کرا بە دابەش کردنی چەند خەڵاتێک بەسەر هەندێک لە سەرکردەو ئەندامە چالاکەکانی یەکێتیی لاوان ... شایانی باسیشە هەر بەم بۆنەوە ڕۆژنامە نوسەکانی ئاژانسی دەنگوباسی عێراقیو نوسینگەی دەزگای ڕۆشنبیریو بڵاوکردنەوەی کوردی سلێمانیو ڕۆژنامەی العراق خەڵات کران .

فریا عبدالله حسین
نوسینگەی سلێمانی

ووڵاتەکەمان بەبۆنەی ڕۆژی زانینەوە کە ڕۆژی سێشەممە بوو ئاهەنگی یادی سێیەم ساڵەی دەرچوونی یاسای فراوانی فێرکردنی تەوژمی گێڕا . دەزگای ڕاپەڕاندنی ئەنجومەنی بەرزی نەهێشتنی نەخوێندەواری بەرنامەیەکی بەو بۆنەوە ئامادە کردبوو .

بەرنامەکەش برێتی بوو لەم بابەتانە : وتارێکی گرنگ کە گرنگیی زانینو دەوری زانینو فێربوونی ڕوون دەکردەوە لە ڕاپەڕاندنی میللەتانو کارکردنی لە پێشکەوتنو شارستانیەتدا تەلەفزیۆنی بەغداش هەر بەم بۆنەوە کۆڕێکی پێشکەش کرد . لەو کۆڕەدا بەڕێوەبەرانی پرۆگرامو قوتابخانە میللیەکانو کارگێڕانی ڕاگەیاندنو لێپرسراوان بەشداربوونو لەو یادو کاروانو ئەنجامە وەدیهێنراوەکانیو دەنگدانەوەی لە ووڵاتە عەرەبیەکانو ووڵاتانی جیهاندا دووان . هەروەها بەرنامەکە ڕێزی نا لە خێزانی شەهیدەکانی قادسیەی صدام ئەوانەی لە قوتابخانەکانی نەهێشتنی نەخوێندەواریدا ئەخوێنو سەرکەوتووەکانی ئەم قوتابخانانە .

جگە لەمەش چەند کۆڕی تایبەتیو کۆڕی هۆشیارکردنەوەو کۆڕی فراوان سازکراو پارەیەکی

ئاهەنگ گێڕان لە یادی سێیەم ساڵی دەرچوونی یاسای نەهێشتنی نەخوێندەواری دا

ئاڵتونیش دانرا بۆ شەهیدانی جەنگ لە دژی فارسە دوژمنەکان . گەلێ پیشانگای هونەریش بۆ خۆش نووسەکان کرایەوەو پارێزگاکانی ولاتیش گەلێ چالاکی لەو جۆرەیان پێشکەش کرد .

یاسای ژمارە ٩٢/ی ساڵی (٩٧٨)ی نەهێشتنی نەخوێندەواریو دەسپێکرن بە جێبەجێ کردنی ئەو یاسایە ڕۆژێکی پرشنگدارە لە کاروانی ووڵاتەکەماندا بۆ بنیاتنانی مرۆڤی نوێی شۆڕشو دەسکەوتێکی نیشتمانیو نەتەوەییشە بۆ زیاتر پێگەیشتنو وەرگرتنی زانستی بۆ ڕێگە بڕین لە شارستانیەتی نوێداو خۆ ڕاگرتنە بە رووی ناخۆشیو تەنگوچەڵەمەدا .

ئەگەر چی (١٥) مانگە جەنگی قادسیە بەردەوامە لە دژی فارسە نەزانو دوژمنەکان بەڵام ئەوانەی لەو قوتابخانانە ئەخوێنن سوورن لە فێربوونو پاراستنی سەرکەوتنەکانی جەنگی قادسیەی صدام .

پرۆژەی کشتوکاڵی لە هەولێر

دامەزراوی گشتی کشتوکاڵو چاکردنی کشتوکاڵ لە پارێزگای هەولێر (٧٥١) هەزارو (٥٨٥) دۆنم زەوی چاندووەبە مەکینە لە بری ملیۆنێکو (١٨٥) هەزارو (٩٥٢) دۆنم کە بڕیاردراوە لە وەرزی پایزو بەهاری داهاتوو بچێنرێت .

هەروەها دامەزراوی ناوبراو کرداری تۆو کردنی میکانیکی بەروبوومی گەنمو جۆی بە سەر (٧٥١) هەزارو (٣٤٦) دۆنم زەوی بە ئەنجام گەیاندووە لە بری ملیۆنێکو (١٧٦) هەزار (٢٣١) دۆنم کەبڕیار وایە لە ماوەی ئەمساڵدا بچێندرێت .

لە هەمان کاتدا لقی ناودێری هەولێر پرۆژەی گواستنەوەی ئاوی دەشتەکانی هەولێر بۆ دۆڵی قەتەوی بە ئەنجام گەیاندووە کە پارەکەی ١٩٥ هەزار دینار بوو .

ئەم پرۆژەیەش کە لە کۆتایی ساڵی (١٩٧٩) دەستی پێ کرا بریتییە لە هەڵکەندنی نۆکەندێک بە درێژی هەشت کیلۆمەترو دروست کردنی سێ پردی ئۆتۆمبیل کە دەکەونە سەر ڕێگای هەولێر – بنەسڵاوە ، هەولێر – کۆیە ، هەولێر – سێبیران .. سەرەڕای پردێکی تر بۆ پەڕینەوە لە سەر ڕێگای هەولێر – حەسارۆک ..

هەروەها دروست کردنی بەنداوی خۆڵی لە لای ڕاستی نۆکەندەکە بە درێژی (٥) کیلۆ مەترو چەند ئیشێکی کلسی – بەردی لە شوێنەکانی یەکتر بڕینی دۆڵەکان بە قەوارەی شەش هەزار مەتر سێ جادە دەگرێتەوە.

ئاوڕێک بۆ پاشەوە

بیرەوەری ڕۆژی دەست پێکردنی هەڵمەتی نیشتمانی

نەریمان

سێ ساڵ لەمەوپێش لەم ڕۆژانەدا واتە لە یەکی کانونی یەکەمی ساڵی ١٩٧٨دا هەڵمەتی نیشتمانی بۆ نەهێشتنی نەخوێندەواری تەوژمی لە سەرانسەری ووڵاتماندا بە ئاهەنگێکی فراوانو گەورەوە دەستی پێکرد ، ئەم هەڵمەتە بەپێی قانوونی ژمارە (٩٢)ی ساڵی ١٩٧٨ هاتبوە کایەوەو بەم جۆرە ئامانجی لە یەکێك لە هۆکانیەوە دەربڕیبوو « بە دیهێنانی گۆڕینی ڕامیاریو ئابووریو کۆمەڵایەتی پێویستی بە چاوپێخشاندنەوە هەیە بە زوربەی باوەڕەو داڕشتنو بەرنامەو شێوەکان هەروەها پێویستی بە چاوپێخشاندنەوە هەیە لە چوارچێوەی فێرکردنو قۆناغەکانیو جۆرەکانی لەگەڵ دانانی شێوەی شۆڕشگێرانەی نوێ » .

بەپێی ئەو سەرژمێرەی کە لە ساڵی ١٩٧٧دا کرابوو لە عیراقی نیشتماندا (٢٢٥ر٣٥٤ر٢) هاوولاتی هەبوون کە تەمەنیان نێوان (١٥ تا ٤٥) ساڵدا بوونو کەوتنە ژێر سێبەری ئەم هەڵمەتەوە تا وەکو لە ژێر ئەم خێوەتەدا لە چنگ نەزانین ڕزگاریان ببێ ، لە هەرێمی ئۆتۆنۆمی کوردستانیشدا (٢٢٩ر٤٠٧) کەسمان ئامادەی چوونە مەڵبەندەکان بوون .

ئەم هەڵمەتە وەك پرۆژەکانی پێشووی قەلاچۆ کردنی نەخوێندەواری نەبوو بەڵکو لە تاقیکردنەوەی گەلی عەرەبو گەلانی دەرەوەی وەك یەکێتیی سۆڤیەتو چینی میللیو کوباو تەنزانیاوە کەڵکو سوودی وەرگرتبوو لەسەر چەند بنەمایەکی سەرەکی بناغەی دامەزرا ، لە بنەماکان :

١ – شێوەی شارستانێتی .

٢ – روو بە بۆنێکی گشتی .

٣ – گرنگێتی بڕیاری سیاسیو ئیرادەی گەل .

٤ – گرتنی ئەو سەرچاوانەی کە نەخوێندەواری هەڵ ئەقوڵێن .

٥ – ئەبێ بە شێوەیەکی زانستییانە بەرنگاری ئەم گیروگرفتانە بکرێ .

بۆ جێبەجێ کردنی ئەو ئامانجو بنەمایانە ئەنجومەنی باڵای هەڵمەتی نیشتمانی دامەزرا لەم ئەنجومەنە پشەوە جگە لە لیژنەیەکی سەرەکی دەیەها لیژنە لە پارێزگاو ناوچەکاندا دانرا ، هەروەها بەرنامەو کتێبی تایبەتی بۆ ئەم مەبەستە چاپکراو ڕۆژنامەو گۆڤارو بەرنامەی دیاریکراو لە رادیۆو تەلەفزیۆنەوە پێشکەش کرا .

بۆ ناوچەی ئۆتۆنۆمی کوردستان کتێبی گونجاو بە کوردی ئامادە کرا پێش دەستپێکردنی هەڵمەت ئەوا (خوێندنەوەو حیساب) بۆ قۆناغی بنچینە ئامادە کرا دوا بە داوی ئەو بۆ قۆناغی تەواو کردن . هەر لەو هەلەو مەرجەدا بە تەلەفزیۆن وانە کوردییەکانی خوێندنەوە پیشاندرا جگە لە مەشق گۆڤارێك بەناو (ئایندەر دوارۆژ)ەوە دەرچوو هەروەها کاسێتی تایبەتی بۆ ئەو نەخوێندەوارانە بە کوردی ئامادەو دابەشکرا . ئەبێت ئەوەشمان لە بیر نەچێت هەر لە دەرچوونی قانوونی هەڵمەتەوە ئەوا لە ڕۆژنامەو گۆڤارەکانمان پەیتا پەیتا نووسەران قەڵەمیان لە ئارادابوو خەڵکیان هان ئەدا بۆ ئەوەی لە چنگ نەخوێندەواری ڕزگاریان بێت .

ئێستا وا هەڵمەت بەرەو ئامانجەکانی دەچێت ئەو فێرخوازانەی کە لە ١–١٢–٧٨ چووبوونە مەڵبەندەکانەوە وا لە پۆلی شەشەمی قوتابخانە گەلی یەکاندانو لێرەوە ئەچنە قوتابخانە ناوەندییەکانەوە واتە شەش ساڵی سەرەتاییان بە سێ ساڵی هەڵمەت تەیکرد ئاهەقی نەبووە شاعیر ئەحمەد موختار جاف پێش پەنجا ساڵ بڵێت (.. بەگورجی بیبڕن ئەو ڕێگە دوورەی وا لە بەرتانە) .

کاتێ بڕیاری هەڵمەتی نیشتمانی نەهێشتنی نەخوێندەواری بڵاو کرایەوە، چەند لیژنەیەکی دیار بۆ ڕاپەڕاندنی کاروبارەکانی پێکهاتو هەر یەکەیان کەوتە خۆ بۆ ڕاپەڕاندنی چەندان چالاکی لە پێناو سەرگرتنی ئەم تاقی کردنەوە نوێیە کە کۆمەڵگای خستە قۆناغێکی نوێی فێربوونو زانینو دەرگایەکی نوێی لە بەردەم هاوولاتیاندا کردەوە .

نەهێشتنی نەخوێندەواری و لیژنەی ڕاگەیاندن

لە چاوپێکەوتنێکی تایبەتیدا کاك (علاء محمد رشید) لێپرسراوی لیژنەی ڕاگەیاندن لە بەڕێوەبەرایەتی نەهێشتنی نەخوێندەواری دەربارەی کاروباری ئەم لیژنەیە وتی :

× لیژنەی ڕاگەیاندن هەر لە سەرەتای دەرچونی بڕیارەکەوە ، واتە لەوەتەی

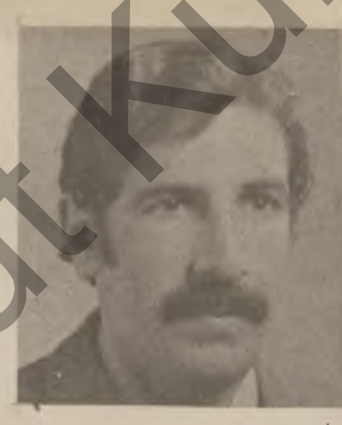

پێکهاتووە بەردەوامو بێ پچڕانەوە چەندان جموجۆڵی نواندوە ، بەشداری تەواوی لە سەرگرتنی تاقی کردنەوەی نەهێشتنی نەخوێندەواریدا لە ڕووی ڕاگەیاندنیشەوە ، بە هاوکاری لەگەڵ ڕێکخراوەکان توانیویەتی مەبەستەکانی بڕیاری هەڵمەتی نیشتمانی نەهێشتنی نەخوێندەواری بەتەواوی بڵاو بکاتەوە .

● **هەروەها کاك علاء ووتی :**

× ئەو لیژنەیە لە هەموو چالاکیەکاندا بەشداری کردوە ،بەتایبەتی ئەو چالاکییە تایبەتییانەی کە بۆ نەهێشتنی نەخوێندەواری ساز کراون، بەو بۆنەوەش دەمەوێ ڕای بگەیەنم کە لە ڕۆژی زانستدا لیژنەکە گەورەترین چالاکی خۆی پێش کەش کردووەو بەرنامەیەکی تایبەتی پێکهێناوە کە پڕە لە جموجۆڵی هەمو چەشنە بۆ یادکردنەوەی ڕۆژی زانست وبیرەوەری دەرچونی ئەو بڕیارە مێژووییەی کۆمەڵگای عیراقی خستە قۆناغی پێشکەوتن .

کۆبوونەوەیەکی قوتابیان لە سلێمانی

لیژنەی یەکێتیی قوتابیانی کوردستانی عێراق لە خانەی مامۆستایانی کچانی سلێمانیدا کۆڕێکی بۆ قوتابییەکانی خانەکە بەستو تیایدا باسی وتارەکەی سەرۆکی فەرماندە صدام حسین لە ئەنجوومەنی نیشتمانیدا کرا .

لە کۆڕەکەدا هاوڕێ د. نجم عبدالله العراقی ڕازگری سەرکردایەتی شعبەی سلێمانی حزبی بەعسی عەرەبی سۆشیالیست قسەی کردو پەنجەی بۆ بارو دۆخی ئێستای ووڵات ڕاکێشاکە ووڵاتەکەمان لە جەنگی چارەنووسیو شەرەفدایە دژی فارسە ڕەگەزپەرستەکان ، هەروەها ئەوەی دەست نیشان کرد کە چی پێویستە بۆبە هێزکردنی یەکێتیی نیشتمانیو ئەرك کێشانی زیاد لە پێویست بۆ پشتگیری جەنگو پتەوکردنی سەرکەوتنەکانی .

هەروەها هاوڕێ ناوبراو چاوی بە ئیدارەی خانەو لیژنەی یەکێتییەکەی کەوتو لە پێویستییە جۆراوجۆرەکانی خانەکەی کۆڵیەوە .

سێ هەواڵ لە دهۆکەوە

● یەکێتیی گشتی ئافرەتانی عێراق – ناوچەی کوردستان لقی پارێزگای دهۆك ڕێڕەوتێکی بەرهەم هێنانی بۆ ئافرەتان بەرەو کارگەکانی لە قووتو خستنی دهۆك ڕێکخست .

هەروەها (٧٠) ئەندامی یەکێتی سەر بە لقی یەکێتیی ئافرەتانی ئامێدیو مانگیشی بەشداری بەرهەمهێنانی کارگەی ناوبراویان کرد بە ئامانجی خزمەت کردنی ئابووری جەنگی قادسیەی صدامی پیرۆز دژی فارسەکان .

● یەکێتیی گشتی ئافرەتانی عێراق – ناوچەی کوردستان لە پارێزگای دهۆك چەند سەردانێکی بۆ ژمارەیەك لە خێزانەکانی شەهیدانی

بڕوانە ل : ٧

کردنەوەی قوتابخانە میللیەکانیش تەقەللایەکی گەورە بوو بۆ ئەوەی بە یەکجاری پەردەی دواکەوتن دادڕێو ، ڕۆژ بە ڕۆژ ئەم قوتابخانە میللیانە هەنگاوی نوێ بنێن .. بۆ ئەم مەبەستە چاومان بە لێپرسراوی قوتابخانە میللیەکان مامۆستا (محمد ولی خورشید) ئەوتو ووتی .

لە وەتەی ئەم بڕیارە مێژوویییە دەرچووە ، سەراپای ڕێکخراوە میللیەکانو لێپرسراوانو هاوولاتیان بە تێکڕایی کەوتوونەتە جموجۆڵێکی بەردەوام بۆ سەرگرتنو پشتگیری . کردنی بڕیارە ئاشکرایە ژیانێکی نوێی پێشکەوتوو دروست دەکاو تەقەللای نەهێشتنی نەخوێندەواری ئۆمەل دەخاتە قۆناغێکی ترەوە . لە شاری هەولێردا ، ئەم تاقی کردنەوە باوەشی بۆ کرایەوەو سەرکەوتن خۆی بەدەست هێنا ، ئەگەر چی هەندێ لە ناوچە سەختەکانی ئەم شارە قوتابخانەی میللی تێدا نەکراوەتەوە ، بەڵام هەستی هاوولاتیان لە ناوچانەدا بەرامبەر بەم بڕیارە هەستێکی نیشتمانی– یە و چاوەڕوان دەکرێ لە ماوەیەکی کەمدا ئەوانیش چرای زانینو ڕووناکی تەواویان بگاتێ .

● **مامۆستا ژمارەی فێرخوازان لەو قوتابخانە میللیانەدا گەیشتۆتە چەند ؟**

× ڕاستەبەکەی لەوەتەی بڕیارەکە دەرچووە ژمارەی فێرخوازان لە سەرجەمی ١٠٠٨ قوتابخانەدا گەیشتۆتە (٤٠٠١) فێرخوازی کچو کوڕو دابەش بون بەسەر بەڕێوەبەرایەتی پەروەردەو نەهێشتنی نەخوێندەواری هەستی بە گیروگرفتێکی سەرەکی نەکردوە لە ڕێی بنبڕ کردنی نەخوێندەواری لە زۆر ووڵاتانی تر پێشکەوتووترەو ئومێددەکرێ کە لە ساڵانێکی کورتدا ئەم نەخۆشییە بەتەواوی کۆتایی پێ بێ .

● **دوا دەنگوباسی ئەو قوتابخانە میللیانە لەم ماوەیەدا چیبوون ؟**

× بەردەوامین لە جموجۆڵی فراوانو لەو ماوەیەدا قوتابیەکی زۆر لە قۆناغی سەرەتایی ، واتە پۆلی شەشەم دەرچوونو لەو ماوەیەدا کەوتنە قۆناغی ترەوەو چەند پۆلێکی تر هەن چاوەڕوانی دەرچوونن ، بەم بۆنەشەوە ئاهەنگی ڕێزلێ گرتنمان بۆ سازکردوون ولەمەشدا سەراپای ڕێکخراوەکان هاوکاری تەواویان لەگەڵدا کردووین .

ڕاپۆرت

بەبۆنەی یادی دەست پێ کردنی هەڵمەتی نیشتمانی لەناو بردنی نەخوێندەواری

بڕیاری هەڵمەتی نیشتمانی نەهێشتنی نەخوێندەواری دەرگایەکی نوێی کردەوەو کۆمەڵانێکی زۆر لە هاوولاتیان باوەشیان بۆ کردەوەو ڕوویان کردە قوتابخانەکان بۆ لە ناوبردنی تاریکیو نەزانینو لە پێناو پاشە ڕۆژێکی ڕووناک .

Institut Kurde de Paris

رۆشنبیریی کوردی و ئاسۆی بەرەوپێشچوونی

اسماعیل رسول احمد

بەشی دووەم و کۆتایی

پاش دانان بە مافی نەتەوایەتیی میللەتی کوردمان و جاڕدانی بەیاننامەی (١١)ی ئاداری ساڵی ١٩٧٠ ، کە مافی رۆشنبیری ، برگەیێکی هەرە گرنگ بوو لەم بەیاننامەیەدا ئەدەب و رۆشنبیریی کوردی ، پێی لە پلەیێکی نوێ و باڵاتر نا ، چونکی شۆڕشی ١٧-٣٠ی تەمووزی نەمر ، دەرفەتێکی وای رەخساند کە نووسەر و ئەدیبان بتوانن توانا و بەهرەی خۆیان بخەنە کار و پەرەی پێبدەن، بەرهەمەکانیان بڵاوببێتەوە، بۆ ئەم مەبەسە ، گەلێ دەزگای فێرکردن و رۆشنبیری و ئەدەبی دامەزرێنرا ، کە دەزگای رۆشنبیری و بڵاوکردنەوەی کوردی یەکێکە لە دەزگا گرنگەکانی وەزارەتی رۆشنبیری و راگەیاندن ، لە ساڵی ١٩٧٦دا لە ئەنجامی لەیەکدانی دوو دایەرەی رۆشنبیریی کوردی و رۆژنامەگەری پێکهات ، کە ئەویش بەڕێوەبەرایەتیی رۆشنبیریی کوردی و دەزگای هاوکاری بوو . ئەم دەزگایە بە گەلێ ئەرکی هەمەجۆری جیاواز هەڵدەستێ ، لەلایەک پشتگیریی بزووتنەوەی دانان و بڵاوکردنەوەی کوردی دەکات ، بەرنامەیێکی ساڵانە دادەنێ بۆ لەچاپدانی بەرهەمی ئەدیب و نووسەران ، یاخود یارمەتییان دەدا کە خۆیان بەرهەمەکانیان لەچاپبدەن .

لەماوەی ئەو چەند ساڵانەی رابردوودا ، دەیان کتێبی شیعر و چیرۆک و شانۆگەری و کەلەپوور و زمانەوانی و لێکۆڵینەوەی ئەدەبی و رەخنەیی و سیاسی و هونەری و رۆشنبیری گشتی .. هتد لەچاپداوە ، هەروەها لەم ساڵەدا بەرنامەیێکی تایبەتی بۆ وەرگێڕانی کتێبی بەنرخی رۆشنبیری و ئەدەبی لە زمانی عەرەبی و زمانەکانی بێگانە بۆ زمانی کوردی داناوە لە ١٠-١٥ کتێبی بەنرخی لەم چەند مانگەی رابوردوو بۆ وەرگێڕان، بە وەرگێڕی بەتوانای داوە ئومێدەواریـن لە بەرنامەی ساڵی داهاتودا لەچاپ بدرێن . لەلایێکی تریشەوە ، ئەم دەزگایە ، بە گەلێ جۆری چالاکی و کاری رۆشنبیری و ئەدەبی دیکەش هەڵدەستێ ، وەکو رێکخستنی میهرەجان و کۆڕ و دیداری رۆشنبیری ، وە فرەوانترین پەیوەندی لەگەڵ ئەدیب و نووسەر و پسپۆڕ و رۆشنبیرانی کورد دەبەستێ و بەشدارییان لە کار و چالاکیەکانی خۆیدا پێدەکا وەک پسپۆڕ و خەبیر و پێداچوونەوەی زمانەوانی و وەرگێڕ و نووسەری باش و لێکۆلینەوە و دانانی کتێب ، دایاندەنێ و سوودیان لێوەردەگرێ .

لە کوڕی چالاکیەکانی رۆشنبیری ، ئەم دەزگایە لە (٢٠)ی نیسانی ساڵی رابوردوودا میهرەجانێکی رۆشنبیری گەورەی لە شاری هەولێر مەڵبەندی ئوتونۆمی سازدا ، کۆمەڵێکی زۆر لە ئەدیب و نووسەر و شاعیر و رۆشنبیرانی کورد بەشدارییان تیاکرد ، لە کۆڕ و دانیشتنەکانی بەیانی و ئێوارەی وە بە درێژایی پێنج رۆژی رەبەق ، چەندین پارچە شیعر و کورتە چیرۆک و باس و لێکولینەوەی ، تێدا خوێندرایەوە ، سەرە رای چالاکیەکانی هونەری وەک پێشکەش کردنی شانۆگەری و مۆسیقا و گۆرانی و هەڵپەرکێ .

ئەم ساڵیش دیدارێکی فراوان و گەورەی لە شاری سلێمانی بۆ شیعری کلاسیکیی کوردی پێکهێنا و چەند کوڕێکی ئەدەبی و رۆشنبیریی تریشی لە بەغداو هەولێر و دهۆک بەست .

هەروەها ئەم دەزگایە ، سەرباری لە چاپدان و بڵاوکردنەوەی کتێبی کوردی ، سێ چاپەمەنیی بەردەوام دەردەکا ، کە یەکەمیان رۆژنامەی حەفتانەی (هاوکاری)یە کە هەواڵی سیاسی و بابەتی رۆشنبیریی گشتی و ئەدەب و لێکۆڵینەوە و هەواڵی ناوەخۆ و شتی تریش بڵاودەکاتەوە .

دووەمیان گۆڤاری (بەیان)ە کە مانگی جارێک دەردەچێ بۆ بابەتی ئەدەب تەرخانکراوە وەک شیعر و چیرۆک و شانۆگەری و باس و لێکۆڵینەوەی ئەدەبی و کەلەپووری ئەدەبی و رەخنە و ... هتد .

سێیەمیان گۆڤاری (رۆشنبیری نوێ)یە) کە ئەویش مانگی جارێک دەردەچێ و تەرخانکراوە بۆ بابەتی رۆشنبیریی گشتی و لێکۆڵینەوەی زانیاری بە هەموو لقەکانییەوە وەکو بابەتی (زمان و زمانەوانی ، مێژوویی ، ئابووری ، فەلسەفە ، هونەر ، زانستی ، پزیشکەوانی ... هتد) ئەرکی سەرشانی ئەم گۆڤارە دابینکردنی ئارەزوو و ئاواتی زۆربەی زۆری رۆشنبیر و خوێنەرانی کوردە .

لەگەڵ ئەم دەزگایە ، چەند دەزگاو دایەرەی تریش هەن کە خزمەتی ئەدەب و رۆشنبیریی کوردی دەکەن و لە پەرەپێدانی بزووتنەوەی رۆشنبیریی کوردیدا بەشدارن چ بە رێگای دەرکردنی گۆڤار و بڵاوکراوەی کوردی بێ ، چ بە رێگای لە چاپدانی بەرهەمی ئەدیب و نووسەران و بەشداری کردن بێ لە چالاکییەکانی تردا ، لەمانە بەشی کوردیی کۆڕی زانیاریی عیراق ، ئەمانەتی گشتیی رۆشنبیری و لاوان ، بەڕێوەبەرایەتیی خوێندنی کوردی ، بەشی کوردیی کۆلیجی ئەدەبیاتی زانکۆی بەغداو صلاح‌الدین لە هەولێر (زانکۆی سلێمانیی جاران) یەکیەتیی نووسەرانی کورد و کۆمەڵەی رۆشنبیریی کوردی گۆڤاری نووسەری کورد و رۆژی کوردستان دەردەکەن جگە لەوەش ، چەند گۆڤار و بڵاوکراوەی دیش هەن کە چەند لاپەڕەیێک یا پاشکۆیێک بە زمانی کوردی دەردەکەن ، وەکو (پاشکۆی عێراق ، گۆڤاری یەکیەتی ئافرەتان ، دەنگی قوتابیان ، شۆڕشی کشتوکاڵ .... هتد) . جموجوڵی ئەو دەزگایانە ، ئەم لێشاوەی وتار و باس و لێکۆڵینەوە و چیرۆک و شیعر و شانۆگەری ، کە لاپەڕەی گۆڤار و چاپەمەنیەکانی کوردی دادەپۆشێ ، بوەتە هۆی دروستبوونی بزووتنەوەیێکی رۆشنبیری و ئەدەبی و زانیاری فراوان . ئەدیبانی لاو لە تەک ئەدیب و نووسەرە کۆنەکاندا بە چالاکی بەشداری تیادەکەن ، بۆمان هەیە بڵێین کە بە درێژایی قۆناغەکانی رابوردووی مێژوی گەلەکەمان دەرفەتێکی وا نەرەخساوە ببێتە هۆی بزوتنەوەیێکی وا قووڵ و فراوان ، ئێستاکە زۆر بە ئاسانی دەتوانین شوێن پەنجەی نوێکاری مۆرکی خۆیخستۆتە سەر ئەو بەرهەمانەی کە لەو دە ساڵەی دوایدا بڵاوبوونەتەوە و کارتێکراوی ئاشکرای رێبازەکانی بیر و شێوە ئەدەبیەکانی جیاوازی گێتی ، کە لە ئەنجامیدا هونەری شیعر و چیرۆک لە چوارچێوەی شێوە کلاسیزمی و کۆنەکان ، خۆی دەرباز کرد ، بەتایبەتی قۆناغی شۆڕشگێڕی ئێستامان ، جۆری ئەدەب و رۆشنبیریی کۆنەپەرست و بورجوازی تووڕهەڵدەدا ، بۆ زاڵبوونی بیری شۆڕشگێڕ و پێشکەوتوخواز ، بۆ ئەدەبێک گشت مەبەس و ئامانج و نرخە هونەرییە جوانەکانی ، بخرێتە خزمەتی مرۆڤ .

ئەوەی کاری لە قووڵبوونی بزووتنەوەی رۆشنبیری و ئەدەبی کوردی و بەرەوپێشچوونی کرد ، پەیدابوونی کۆمەڵێ لە پسپۆڕانی لقەکانی رۆشنبیری و ئەدەبی کوردی بوون ، گەڕانەوەی گەلێک لە قوتابیان و خوێندکارانی کورد ، ئەوانەی خوێندنی بەرزیان لە زانستگاکانی دەرەوە تەواو کردبوو ، بڕوانامەی دوکتۆرایان لە ئەدەب و زمان و مێژوو و لقە زانیارییەکانی تر وەرگرتبوو ، باس و لێکۆڵینەوە و تەرجەمەکانیان بوونە هۆی دەوڵەمەندکردنی ئەو زانیاریانەی کە پەیوەندی بە مێژوو و کەلەپوور و زمان و ئەدەبی گەلی کوردمانەوە هەیە ، لەلایەکی ترەوەش ، خوێنەری کورد زیاتر بایەخی بەو بەرهەمانە دا کە بە زمانی کوردی دەنووسران و بڵاودەکرانەوە ، چونکی بۆی دەرکەوت ، بابەتی ئەوتۆی تێدایە کە بە مەنهەجیەت و شێوەیەکی زانستیانە نووسراوون ، ئەدەبەکەشی ، گەیشتۆتە پایەیەکی هونەریی بەرز ، کە زۆر جیاوازە لەگەڵ ساڵانی رابووردووی ، ئەوەش بوو ، بازاڕی فرۆشتنی کتێبی کوردی فرەوان کردو پاڵی بە نووسەر و ئەدیبانیشەوە نا ، کە چالاکیی ئەدەبییان زیاتر بکەن و زیاتر دەستبدەنە نووسین ، زیاتریش بایەخ بە کێشەی زمان و رێگای بەرەو پێشدانی و پێکهێنانی زمانی ئەدەبی یەکگرتوو بدەن ، لەم بابەتەوەش دەیان باس و لێکۆڵینەوە بڵاوکرایەوە .

لە ئەنجامی ئەم بزووتنەوە ئەدەبییە فراوانەی باسمان کرد ، رەخنەی ئەدەبی جێگایەکی زیاتری لە لاپەڕەی رۆژنامە و گۆڤارە کوردییەکاندا داگیر کرد . بە ئاشکرا بەرەو مەوزوعیەت و شێوەی رەخنەی نوێ چوو ، شەقڵی ئەو راپەڕینە ئەدەبی و رۆشنبیرییەی فراوان کە لە وڵاتماندا لێشاوی سەندووە بەخۆیەوە دی .

زیاتر دووان لە لایەنە جیاوازەکانی ئەدەب و رۆشنبیریی کوردی و چوونە قووڵایی ئەم هەموو بەرەو پێشچوونە گەورانەی ، کە شۆڕش و حیزبە سەرکردەکەی بۆ گەلەکەمانی رەخساند ، پێویست بە دابەشکردنی باسەکەمان بۆ چەند وتار و باسی جیاواز دەکات ، هەر باسی لایەنێ یا لقێ ، لە لقەکانی ئەدەب و رۆشنبیری وەرگری ، جا شیعر بێ یا چیرۆک یا شانۆگەری ، یا هونەر یا لێکۆڵینەوە و رەخنە ، ئەوەش لەم کورتە نووسینەدا جێگای نابێتەوە ، بەڵام هەرچۆنێک بێ ، توانیمان چەند تیشکێکی رووناک کەرەوە بخەینە سەر رێبازی بزووتنەوەی رۆشنبیری و ئەدەبی کوردی و ئاسۆی بەرەوپێشچوونی ، ئەوەی کە لێرەدا دووبارەی دەکەینەوە ئەم رێبازە، لە رویشتنا بەرەو ئاسۆیەکی فراوان و گەشەدار هەر بەردەوام دەبێ ، ئەدەب و رۆشنبیریی کوردیش وەک دارگوڵ بەردەوام بە گوڵی رەنگین دەڕازێتەوە و بۆنە خۆشەکەی بە هەموو لایەکدا بۆ خەڵکی بڵاودەکاتەوە .

ئاگرین

هەڵبژاردە لە ئەدەبی جەنگ

ئەم خاکە پیرۆزە ..
ئەو گوللەیەی بەرگری لەم خاکە دەکات
پیرۆزە ...
ئەو دەریایەی پیا دەپەڕیتەوە
پیرۆزە ...
لە نێوانی دڵی من و ...
دڵی تۆدا ....
گوڵی خۆشەویستی دەروێت ..

× ×

چاوەڕێتم . . . دڵە نازدارەکەم ..
وەک شایی لە دایک بوون
(بێیت بۆ لام ...
لە وەرزی سەرەتاوە ...
کێڵگەکان گۆرانی دەڵێن
تۆ تۆلە گەنمی و لە وەرزی خۆتا

سەر دەرەکەی...
سەرکەوتن بۆ تۆو یەکەم
هەنگاوتە ..
ئیستا هەموو ئاڵاکان بۆتۆ بەرز دەکەنەوە ..
چەکەکانی دەستمان دەبریسکێنەوە ..
نیشتمانەکەم ...
بوێتە نیشانەی شانازی سەر سنگی
منداڵەکەم ...
لە رووتا وێنەی هەموو دڵەکانمان
درووست کرد ...
کە بانگەوازی راپەڕین درا ...
راپەڕین و هەڵمەتمان برد ...
سەرکەوتین و ...
نیشتمانە ئازیزەکەم
تۆ .. زیاتر پیرۆز بووی ..

شیعری حمید موختار
لە عەرەبییەوە کراوە بە کوردی

صەبوری و هوزانەک

نڤسینا - عبدالکریم فندی دوسکی

صەبوری هوزانڤانەکێ کوردە ب زارێ کرمانجیا ژوری هوزان ییێن ڤەهاندین و هەتا نهو چو تشت ژ ژیانا وی نەهاتیە خویاکرن کا لکیش چاخی ژیایەو لکیش دەڤەرێ ئاکنجی بویەو دونیا روهن لێ تاری بویە .

بەلێ تشتێ ئەز ژێ دزانم ئەڤ هوزانە یا وی یە بدەست من کەت دەمێ من دەستنڤیسەکا بدەستێ سەیدا «مسعود محمد یاسین بریفکی» دیتی وهاتیە نڤێسین ل ساڵا ١٩٦٠م و سەیدا مسعود دبێژیت من ژ بەر دەستنڤیسەکا هوزانڤانێ ژێ هاتی «شیخ ممدوح بریفکی » نڤیسییە . ژبلی ڤێ هوزانێ هوزانا بەریکانیا «تەیران و جزیری » یا تێدا دگەل هوزانا «ئەرزی» ئەڤا ب « نائله خاتوینی » گوتی و ئەڤ هوزانە دگەل وێ لهندەک جها تێکەل ببو من لدویڤ زانینا خو چارینێت ڤێ هوزانێ دانانە دویڤ ئێک هەر وەکو خویا دبیت چارین ئێک و دوو دگرن هەر وەکو هەمی هوزانێن کەڤن هیڤیدارین ئەگەر برادەرکێ دی تشتەکێ نوی ژێ بزانیت بەلاڤکەت و مفا ژێ بێتە دیتن .

تنێ ئاها دلێ ژارە
ئاگر پێ دبن تکرارە
سەقەر تێکدا دبیت نارە
ئەو جزئەکە ژ نیرانێ

● × ●

ژ نالینا(١) پر ئێشانم
وەکی بلبل ب ئەڤغانم
شبەت پەروانەیە جانم
سەبەب شەمعا شەبستانێ

● × ●

شبەت شەمعا منەوەر لێ
ددەڤ مارێ کو صەد سەر لێ
عەفیف و دور وجەوهەر لێ
عەقارب تێنە سەیرانێ

● × ●

لبەر .... من عەقارب دێ
لبەر حوبا من کەواکب دێ
دجەوزایێ عەطارد دێ
قەلەم زەن بو ددیوانێ

● × ●

ددیوانێ کو صەف وندا کر
ڤا ساقی مەستان .....
.. . . . .
دەست ژ رەنگ ئاب مێوانێ

● × ●

ژ مێوان من ڤەخوار فنجان
ژ دەستێ پەڤی فنجان
چ دار و دمەیخانێ

● × ●

ژفنجانا کو داروتێ
ژ بێن مسک و بخوارتێ
گەلەک شوبهەتێ ماروتێ
بدوم مائیم دزیندانێ

● × ●

دزیندانێ بدوم مائیم
ددەستێ غەمان دائیم
ژ عەشقی سەرو پائیم
وەکی کوپا لمز دانێ

● × ●

وەکی کوپێ سەرو دەستم
ب زولف و عەنبەرێن بەستم
دەخێلا خدمەتێ وەستم
تو جارەک بینە جوکانێ

● × ●

ب چوکانێ ئیشارەت کر
بەر منڕا نەوعی رەنگ کر
دلێ غەمگین .. ..
بوێ لەعلێ بدەخشانێ

● × ●

بوێ لەعلێ ل بال عیسا
جەواب ئانی ژ بەلقیسا
سلیمانی دێم دیسا
ڕها وێ طفرا ونیشانێ
ڕها وێ طفرا ونیشانێ

● × ●

ژڤێ نیشان طفرانێ
هلال رەنگ بالائێ
ژسەر مە ل جوردایێ
مقوس بو ژ کێشانێ

● × ●

کەمان کێشا کەمان داران
دبارن تیر وەکی باران
ل قەبرێ مە بریندران
ب وێ داغێ و کوڤانێ

● × ●

« صەبوری » ما دحەبسێدا
بدوم مایم دقەیدێدا
وەکی ل روت دچالێدا
درینە وێ رما زیندانێ

١ - بهزرا من ئەڤ مالکە بڤی رەنگی یە ژ نیرانێ پر ئێشانم
٢ - بو ئاگەداری هندەک مالکا کێشا وان یا ژکەستی یە .

Institut kurde de Paris

پێشانگایەك و چوار هونەرمەند

یەکەم ئاماتجم لەم کورتە نووسینەدا ئەوەیە ، لایەك هیچ نەبێ بەسەر پێشەوە بێ کەم و زۆر باری سەرنجی خۆم دەربارەی هەر چوار هونەرمەندە کە وکارە هونەرییەکانیان دەربڕم ، لە لایەکی تریشەوە بەداخەوە ئەوە رابگەیەنم کە بەهۆی نەبوونی پسپۆر لە مەیدانی ڕەخنەگرتنی هونەریدا لە ناو ماندا رادەو پلەی هونەری هونەرمەندانمان چەند هاتوتە خوارەوە .

ئەوەی ئەم چوار هونەرمەندەی یەك پێ گرتوە دەربڕین و خوشەویستیی ناوکۆیی هەموو لایەکیانە بۆ نوێ کردنەوەو برەودان بە جوانی .

ئەمەندە هەیە هەر یەکە لە ڕێ و شوێنی شێوەی دەربڕینی خۆیەوە بۆ دەربازبوون لە کۆت و پالە هەنگی ئەکادیمی لە شەقەی باڵی داوە .

لە تابلۆ تا بلێی جوان و هەست بزوێنەرو بۆ چوونەکانی ماموستا (ئیسماعیل خەیات)دا هێزی کارتێکردن و شیرینی تام و چێژ هەست پێ ئەکەین و دیمەنی کاریگەر بە چاوی خۆمان ئەبینین . هۆش و گۆش عەمبازیان ئەبێ و دڵ بە گەرمیی لە ناخەوە چەپلەیان بۆ لێ ئەدا . بۆ چوونەکانی بێ گومان لەگەڵ تینیی دڵ و دەروون راکێشیان و ئەو جادووگەریانەی ئالا نوێیەتی بە خۆی وەنەبێت بۆ چونێکمان بۆ دەرخات ئەوەندە سادەو ئاسان بێت بەڵکو لەو دیو قوڵایی هەست پێ کردنەوە بە باوەش تیشك فرێ ئەدا ، گیان دێنێتە لەرزین و خۆشی ئەخاتەوە سەر لێوی ووشك و برنگی لە خوشەویست وابراومان . لە ناخەوە ئێش و ئازارێکی پەنگ خوراومان پاڵ بۆ پێوە ئەنێ ، لە جیهانی خەو خەیاڵاتەوە ڕێچکەی بە زنجیرەیەك بۆ چوون گرتووە ، شان لە قلپ کردنەوەی کەشتی زۆرداریی ئەدا ، بەرەو بەندەری ئاوات و جیهانی روناکی . بنەوانی تابلۆکانی لە سەرچاوەی کارەسات و ئەو بارو دۆخانەوە بە جۆماڵ کراوی هەڵگیراوە کە هونەرمەند خۆیی و بە ڕەنگێ ئابلوقەی داوەو باوەشی پیا کردوە ، لەوە ئەچێ بە تەماشا کەر بلێ : بالا گەردانی دەوری سەری ئەبم !

ئەو سەیرو سەمەرەیەشی لەو دیو بۆشایی هەست و نەستی وێڵ و سەرگەردانی هونەرمەندەوەیە ، تان و پۆی ڕوداوەکانی بە دەست و پلە ڕەنگینەکەی خۆی ڕستوویەتی و وەك کالایەکی ئاڵ و والا بۆی خستوینەتە چوار چێوەی وێنەو تابلۆ سەیرە دڵگیرەکانیەوە .

هەروەها دەنگدانەوەی کەین و بەینی یەجگار قوولی دڵ و دەروونیشی بە ڕۆشنی لە تێکەلاوکردنی نەخش و نیگارەکانیا خۆیمان بۆ دەرئەخات کە چۆن تیرو تەسەلانە لەگەڵ ڕەنگەکانا رازاندویەتی یەوەو بە کامی دڵی هەمو لایەکیشیان پێکەوە گونجانوونی . هەر ئەمەشە ، سەرنجی پرۆگرامیکی یەجگار دڵ راکێشەر ئەداتە دەست فران فرانی چاوشارکێی جوانێتی و تەماشاکەر ئەخاتە پێ مەلەی ئەبلەق بوون و چوونە ژێر دەواری بیر لێ کردنەوەوە . تەنانەت لە (تجریدەکانیدا) بەهرەی هونەرمەندێکمان بۆ دەرئەکەوێ کە بە هەست و نەستەوە لە گەڵیانا ڕۆ چوویێ و بەسەرپەردی پەیوەندیەکانی ڕەنگا کە کە بە بالای ئاوازو تەرانەی موسیقای بڕیبوون ، وەك پەرزەکی بانان بە سەریا ئەپەڕێتەوە بە بێ ئەوەی ئەوەندەی تۆزێ لە شانی وردەکارییە بە ئەندازە کێشراوەکانی بێنێتە خوارەوە .

لە دواشیەوە ئەبینی چەندو چوونی ژیان لە چ پێ دەزکێ و خۆشاردنەوە یەکدایە لەگەڵ ئەوەشا کە لێی ورد ئەبیتەوە بە ئارەزوی هەمو دۆستێکی هونەرمەند بە کلی خۆمان چاو ئەرێژێ و دەروون کەیل ئەکا .

زاخاو ئەداو پالی

دەموچاوێك

هەست و دەماخیش لە حەوانەوەیان پێ ئەداتەوە ، ئەمێنێتە سەر ناوەخنی ماك و

بابەت

گەوهەری شاکارەکانی ئەوە ئاواتێکە لە ویژدانی هونەرمەند خۆیا ، لێیەوە بڕ بە دەنگ ئەچرێکێنێ و بانگی وریابوونەوە بە گوێی هونەرمەندانا ئەدا ....

كەل و پۆستی سۆفیانە ڕەمزی

ئەمە بە کورتی ، چاو پیاخشاندنێك بە تابلوکانی ماموستا (ئیسماعیل)دا کە دێینە سەر تابلۆکانی ماموستا (سەروەت) ئەبینین لە پیناوی ڕوونکردنەوەی

علی کریم امین

ناوەرۆك و ئەو بیروڕا هونەرییەی پێیەوە شەتەك دراوە ، کەول و پۆستی (سۆفیتیی) بەدیار کانیاوێکی کانی زابرینەوە داینـاوە هەلی سازکاریی ئاوو ئاسان کردنی روخساری لێ هەڵئەسێ . درێژە پێدانیش ئەکا بە قوربانی زۆر لەسەر نەرۆیشتن . بۆ لە کورتیی برانەوەی مەبەستەکانی خۆی بەسەرمانا ئەسەپێنێ کە شان لەسەر ئەوە زۆردا ئەداو پشتی پێ ئەبەستێ ، سنورێك بۆ نیشانە سەرەکیەکانی لەش و لاری گیاتلەبەر وزیندودا بنێ ، واتە هەوڵی ئەوە ئەداو ئەوەی خستۆتە بەرچاو راستیی ڕووداو لە دیمەنەکانیا کەم بکاتەوە ، ئیتر بە لارەوە نیشاندانی هێلی لەش و لاری زەلامەکانی بێ یا بە قوت کردنەوەی گورینێك بێ لە دیمەنیکا بە هۆی ئاڵ و کوڕو جێ گۆرکێ بە ڕەنگەکانەوە ، هەر بۆ ئەوەی تۆزێ زیاتر بۆی بلوێ ، ناوەرۆکێ بدابەکارە هونەرییەکەی ، ئیتر بەلایەوە مەبەست نیە لەگەڵ ڕووداوا ڕێك ئەکەوێ و ئەگونجێ یا بەپێچەوانەوە ... سروشت ئەکا یان نا ... ؟ لای ماموستا (ڕەمزی)یش

پەیاپەی گیان ئەگا بەسەر سەرتاپا خواری بەشێ لە کۆمەل یان زۆربەی نەتەوەکەیا ... یەکسەر سەردەمێکی ژیانی خەلق و خوات ئەدا بەرواو تێت ئەگەیەنێ ئەوانیش مرۆڤن ..... واته لێ ئەکا وەك لە ڕەنگ و ڕوویانا گیروگرفتی ژیان و کارە ناهموارەکانی ئەخوێنیتەوە . لێشت ئەبێ بە چەل و مل و بەرۆکت فەرامۆش بکەیت و بەزەییش جوانی یان لە باوەش نەگری . . . .

بە جۆریکی وا ئاشنایی تابلۆکانی پەیا ئەکا لەگەڵ تەماشاکەرانا چ قودرەتە کەسیان لێ تێك بچێ و کوتومەزرەقیی هەمویان یەك بە یەك نەناسنەوە ...!؟ ئەمە لە لایەك لە لایەکی ترەوە کاتێ شێوەکان لە هەرە پۆپەی سەرکەوتنیا ـ ئەوە بیکرە تا ئەکاتە ڕازاوەیی و کەسایەتیی خودی هونەرمەند خۆی ، یا کاتێك کە دەستی شێواندن ئەخاتە وێنەیەکی یەوە هەر لەو کاتەدا کە دێ بە قەد بالای مرۆڤەکە خۆی ئەگری ، بۆچی ی هەست بە نامۆیی یان ئەکەی ؟ هەرگیز نەء ... واتە لە ڕێی هەست کردن بە نزیکی یان ... لە ڕێی نیشاندانی خۆشیی یان ناخۆشیی ... دەسەلات یا بێ دەسەلاتی یانەوە راست و دروست هەست ئەکەین نامۆنین بەلامانەوەو وەك کەس و کاری نزیك ئەیانناسینەوە . . بەم پێیە ، لە کارە هونەرییەکانیا ئەو کارەساتانە جیا ئەینەوە بە جۆریك وێنەکەی وەك

بروانە ل : ٧

ووتەی لاپەڕە

لە ئەنجامی گەشانەوەو پەرەسەندنی هونەرەکانمانا ؛ بێ گومان رەخنەی هونەری و مێژووی بزووتنەوەو چالاکییە هونەرییەکانمان تەگەر ئەمرۆ نەبێ ئەگەر سبەی سەرهەلدەدەن .. ئەمەش لەلایەکەوە زمانی کوردیمان پەرەپێدەدات و لەلایەکی تریشەوە دەبێتە ئەرکێك بەسەر شانی زمانەکەوە ! .

بەڵێ ، گەشەکردن و پەلوپۆهاویشتنی هونەر بە هەموو جەشنەکانی یەوە پێویستی بە زاراوەو دەربڕین و داڕشتنەی نوێ هەیە کە زمانەکە بۆی ئامادە بکات تا بە گوشادی و گونجانێکی سروشتیانە زمانەکە ببێتە کاڵاو هونەرییەکانمان تەعبیری بکات .

ئیتر بۆ ئەم کارە ، داوا ئەکەین لە پسپۆرو شارەزایانی هونەر دەکەین کە قول بە قولی زمانزان و نووسەرانمانا بکەن ، هەر لە ئێستاوە شێوەیەکی بخۆنو دەستپێشکەرییەك بکەن . یا لەم ڕێیەدا ڕووشی گاڵتەو کۆسپ نەبین .

لە ژیانی هونەرمەندانی جیهان

تیتیان

-= محمد عارف =-

تیتیان ، هەر لە مندالییەوە ، لە ستۆدیوی هونەرمەندی مۆزاییك چوکاتو خوێندوویەتی . . . ئەم ماموستایە توانیویەتی خۆشەویستی ڕەنگ ، بەتایبەتی زەمینەی رەنگینی نیگارە ئاینیەکانی بێزەنتی و تابلۆ دیوارییەکانی کلێسەی (سان مارك) لە دڵ و دەروونی تیتیاندا بچەسپێنێ لە پاشاندا تیتیان لە سەر دەستی هونەرمەندی بلیمەت (جیۆڤانی بیلینی) خوێندویەتی . هەمیشە هونەرمەندی مەزن (جۆرجۆنی) رۆڵێکی گرنگی لە دروستکردنی ژیانی هونەری تیتیاندا بینیوە .

(جۆرجۆنی) ، زۆر جۆرە داهێنانی لەرەسم کردنی ڕووداوە ئاینییەکاندا ، بەتایبەتی لە بەکارهێنانی دیمەن وەك (پاشەکۆی تابلۆ) ، واتە بەشێوەیەکی تازەی سەرکەوتوانە ، هەبووە . (جۆرجۆنی) هونەرمەند ، لە سالی ١٥٠٨دا ، بە یارمەتی و پشتگیری (تیتیان) کۆمەلە تابلۆیەکی دیواری ، لە کۆشکی دەوڵەمەندێکی ئەڵەمانی تەواو کردووە ، بۆیەش کە (جۆرجۆنی) کۆچی دوایی کردوە ، تیتیان ، تابلۆ هەرە بە ناوبانگەکەی ئەم هونەرمەندە مەبەستی تابلۆ (ڤینۆسی نووستو)ی تەواو کردووە ، بەتایبەتی ئیشی لە پاشەکۆکەی کردووە ، کارتێکردنی (جۆرجۆنی) ، لە بەرهەمەکانی تیتیاندا ، بەتایبەتی لە تابلۆ فانتازیە ـ کانیدا ، شتێکی بەرچاوو ئاشکرایە . بەڵام تیتیانی مەزن هەوڵ و تەقەلایەکی دڵسۆزانەی داوە ، بۆ ئەوەی ڕێبازیکی هونەری

تایبەتی بۆ خۆی بدۆزێتەوە ، لەم ڕووەوە ، ئێمە دەتوانین ، تابلۆی دیواریی هونەرمەن کە لە کلێسەی شاری (پادەوا) لە سالی ١٩١١دا ڕەسمی کردووە ، بە یەکەم هەنگاوی سەرکەوتووی ، لەم هەوڵدانەدا ، بژمێرین .

هونەری (ئینیات دانانی)

تیتیان بێجگە لەوەی کە بەشێوەیەکی ریالیزمی نایاب لە سروشت دەردەبڕێ ، هەستی ئەوەش دەبەخشێتە بینەران ، کە لە چ کاتێکدا ڕەسم کراوە ..... ئەم دیاردە هونەرییە ، لە قوناغەکانی دوایی هونەرمەندا ، شێوەیەکی تری وەرگرتووە ، مەبەستی ئەم سروشتە نایابەو جوانەی باسکراوی ناو تابلۆکانی هونەرمەند ، ناوەرۆکێکی تراژیدی پڕ لە خەم و پەژارەی هەڵگرتووەو ئەرکی بە تەوژم کردنی هەستی درامی نیگارەکەی خستووەتە سەر شانی خۆی .

تیتیان لە سەرەتای ژیانی هونەریدا ، نیگاری (خۆشەویستی زەمینی وخۆشەویستی ئاسمانی) دروست کردووە ، ئەم تابلۆیە (وەك گەلێك تابلۆکانی ماموستاکەی ـ مەبەسمان (جۆرجۆنی)یە . . . تاکو ئەمرۆش ، هەموو نهێنییەکانیان ئاشکرا نەبوونە . تابلۆی ناوبراوی تیتیان ، بریتیە لە دوو ئافرەت ، لە ڕۆخ حەوزێکی لە مەڕمەڕ دروست کراوی ، بە پەیکەری زەق ڕازاوە ، دانشتوونە . یەکێکیان جیلك و بەرگێکی نایابی لە ئەتلەس دروست کراوی ڕەنگ خۆلەمێشی و زیوینی لە بەرە ... ئەم ئافرەتە دەربڕینی (خۆشەویستی زەمینی یە)، ئافرەتەکەی تریان ، ڕووتە ، بەڵام بە چارۆگەیەکی سوور شانی خۆی داپۆشتووە . . ئەمەیان دەربڕینی

بروانە ل : ٧

جوولانەوەی پەیکەرتاشیی هاوچەرخ لە عێراقدا پاش کۆمەلە پەیکەری « ئازادی » دەستکردی جەواد سەلیم هەڵقولینی خۆی گەیاند ، لەو مێژووەوە پەیکەرتاشیی عێراقی لە تاقی کردنەوە خۆ کردییەکانی خۆیدا کەوتە نواندنی کەلەپوورو تاقی کردنەوە نوێیەکانی جیهان ، بۆیە جارێك ڕوودەکاتە شێوە واقیعییەکان و جارێکیش ئاوڕ لە کەلەپووری هونەریی کۆن دەداتەوە ، بەڵام لە هەردوو باردا هەوڵی . ئەوەی داوە لە سەردەمەکەی خۆی ستار بگرێت و (ئێستاکە) پارێزێت

بە شێوەیەکی گشتی گیروگرفتی پەیکەرتاشی ئالۆزترین ئەو گیروگرفتانەیە کە ڕووبەڕووی هونەرمەند دەوەستن ، خۆ گەشەسەندن لە پەیکەرتاشیدا هەر یەکێکە لە گیروگرفتە ئالۆزترو سەختترەکان . لەگەڵ ئەوەشدا پەیکەرتاشیی عێراق توانیویەتی پاشـ دابڕانێکی زۆر دەست بەکاربکاتەوە ، دەستپێکردنەوەکەشی بە هوشیاریی ـ نیشتمانپەروەری و نەتەوەیی کەلەوە بەستراوەتەوە بەنموونە دەلێین کارەکانی جەواد سەلیم وێنەیەکی ئەو دەستپێکردنە بەنرخەن .

پاش جەواد سەلیم پەیکەرتاشی دەمانخاتە بەردەم چەند ڕێبازو بۆچوونێکی هەمەجۆر ، جاروبار جیاوازیش ، بەڵام ئەنجام بەوە داشکاوەتەوە کە چەند شێوازی هونەریی وەها لە ڕێبازە هونەرییەکاندا پەیدابوون کە پەیکەرەکانیان (تفاصیل) لە کەلەپووری کۆنی عەرەبیی و لە فێرگە جیهانییەکانی هاوچەرخ هەڵدەهێنجن .

لە نموونەی بەرهەمەکانی پەیکەرتاشیدا (ئادەمیزاد) وەکو نرخی یەکەمین دیاردەبێت و تەعبیر لە ناوەرۆکی بیروڕاو بارە دەروونییە چارەکراوەکانی بە سەردەم و شوێنی خۆ بەستراوەکان دەکات . نوێ کردنەوەی شێوازیش لە ناوەرۆکە مرۆڤایەتییەکە دانەبڕاوە ، کەوا مرۆڤ هەر ئەو نرخە یەکەمینەکەیە کە پێکەوە بە ژیان و بە هونەرەوە بەستراوە .

سەرەڕای زۆریی شێوازو گۆشەنیگاکان لەوانەیە (ئادەمیزاد) ڕەگی پەیکەرتاشیی هاوچەرخ لە عێراقدا بنوێنێ ، بەڵێ ئادەمیزاد تەوەرەی پەیکەرتاشییەو زمانی گۆکردن و یەکەمین کەرەستەیەتی . ئەم نموونەیەی پێشکەش ـ دەکەین ئەو ڕێبازە دەستنیشان دەکات لە هەمان کاتیشدا تەکنیکیکی پێشکەوتووی هونەرمەندانە دیاردەخات .

سروودو گۆرانی کوردی لای ئەم هونەرمەندە

هونەرمەند ابراهیم محمد یەکێکە لەو هونەرمەندانەی کە لە پاڵ ئیش و کاری ژیانی ڕۆژانەی خۆیدا وەك بەرگدروویەك توانیویەتی لە ڕێگای گورانی و مۆسیقای کوردییەوە بە پێی توانای خۆی هاوبەشی کاروانی هونەری نەتەوەکەی بکات .

ئەم هونەرمەندە لە پاڵ گۆرانییەکانیشیدا توانیویەتی سروودی کوردی هەنگاوێك زیاتر بەرەو پێشەوە بەرێت .. .. سەرەتای ئەمەش وەك خۆی ووتی دەگەرێتەوە بۆ پاش شۆڕشی تەموزی سالی ١٩٥٨ کە هەلێکی ئەوتۆ کەوتبووەوە بۆ خزمەت کردنی زۆر چمکی نەتەوەکەمان کە ناوبراویش هاوبەشی خۆی کردووە و چەند سروودێکی بۆ ئێستگەی کوردی بەغا تۆمار کردوە لەوانە « خۆشم ئەوێ وڵاتەکەم ، میللەتی عێراق، هەڵبەڕن، ئیستعماری کەر، من شەڕم ناوێ » سەربازی ئەمانەش لە کاتی سازکردنی ئاهەنگە جەماوەرییەکاندا زۆر سروودی کەی پێشکەش کردوە وەك نەورۆزو چەندەها نموونەی تر .

شایانی باسیشە بۆ ئێستگەو تەلەفزیون چەند گۆرانییەکیشی تۆمار کردوە لەوانەش «پەشیمانی، سیاچەمانە ، لە ژێر ئاسمانی شینا ، هەر من من ناشادم ، قژ زەرد ، یادی شیرین ، بۆ ڕەنجەڕۆت کردم ، ست فاطمە ، نیازو تۆ جوانتری لە گوڵ .... نەمانەو چەند گۆرانییەکی کەش کە تا ئێستا تۆمار نەکراون .

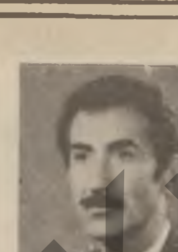

کاك ابراهیم سەبارەت بە هەڵوێستی خۆی لە بواری هونەری کوردیدا دەڵێ : خۆم بە قەرزاری ئەو هونەرمەندانە دەزانم کە هونەرەکانیان گیانێکی نیشتمان پەروەریان پێوە دیارەو منیش سوودم لێ وەرگرتوون .

پاشان سەبارەت بە رادەی پەسەند کردنی گۆرانی کورت و درێژ لە ناو ئێمەدا ئەم هونەرمەندە دەڵێ : بە لای منەوە بەستە کەمێك کورت بێت بەڵام مەقامات ئەگەر درێژەشی بکێشێت لە لای جەماوەر پەسەندە ، لەگەڵ ئەمەشدا لە وولاتی ئێمەدا نەبووە بە باو کە گۆرانی زۆر درێژ بکرێتەوە وەك لە ناو هەندێ نەتەوەی تردا باوە .

هەروەها سەبارەت بە سیمای گۆرانی کوردی دەڵێ زیاتر لە گۆرانییە فۆلکلۆرییەکاندا دیارو ئاشکراترە .

دوا جار سەبارەت بەوەی لە بواری هونەری کوردیدا تا ئێستا پێشکەشی کردوە ووتی بە پێی توانای خۆم کەمتەرخەمیم نەکردوەو تا بشتوانم درێغیی ناکەم بۆ پێشکەش کردنی بەرهەمی نوێ بە جەماوەری نەتەوەکەم .

فریا عبدالله حسین
نوسینگەی سلێمانی

چاڤپێکەفتنەك دەگەل شاکریێ هونەرمەند

انور محمد طاهر

نڤێسینگەها دهوك

هونەرمەندێت کورد بزاڤ و شیانێت خۆ دکەنە ئێك بۆ پێش ئێخستنا ستراناکوردی گەلەك ژوان ئەڤ قوناغە برییە ڤێ گافێ جهێ خۆ ددلێ مللەتێ خۆدا پێ کری . کاك شاکر محمد امین ئاکرەیی ئێك ژوانە مە پێ خۆشە ئەم گفتوگویەکێ دگەل بکەین ئو پێشکێشی خویندەوارێت هاوکاری بکەین .

هونەرمەندێ مە سالا ١٩٥٤ ل پارێزێ ئاکرە چاڤێت وی بڤێ جیهانێ ێێت روهن بین .

تەمەنێ وی نەه سال بوون دەمێ ل خاندنگەها ئاکرێ ئاڤ دای کو قوتابیەکێ دەنگ خوشە سروود دگوتن .

ئەڤ بەهرە هاتە پالدان ژ لایێ سەیدایەکێ عەرەب ناڤێ وی « وعدالله » بۆ ڤێ گافێ «قانون ژەنە » ل تیپا هۆنەری یا میسلێ . دەلیڤە بۆ هەلکەفت یا راستتر وی رێك بۆ خۆ ڤەکر کو بچیتە سەرشانۆیێ ئەو ژی سالا « ١٩٧٠ » یێ هەر وەکی ستران بێژ شاکر دبێژیت کو دڤێت مرۆڤ یێ بێ نان و خێ نەبیت دەورێ سەیدایێ خۆ ژبیر نەکەم کو ستران پێژ «خەلیل ئاکرەیی » کو ئەز فێری تەمبیرا کوردی کرم ئو رەهێت سترانا کوردی ددلێ مندا برنەخار ل دەڤەرا بەهدینا دەمێ ل پارێزگەها دهوکێ چوویە سەر شانویێ سالا «١٩٧٥» .

سەیدا شاکر دبێژیت پشتی هنگێ من گەلەك ستران پێشکێشی کرن ژ ئاوازێت «شیرزاد محمەد سەعیدی نهۆ دوانزدە سترانێت تومارە کری یێت ل ئێزگەها کوردی ل بەغدا .

هەر وەکو ئەو بخو دبێژیت سترانا «هەی نارین» کو هەتا ڤێ گافێ ئەز یێ ب وێ سترانێ ناڤدارم کو سترانەکا فلکلوریە وەکی گەلەك ئاواز زان دزانن کو دەنگێ من یێ چیایە گەلەك یێ باشە بۆ سترانێت فلکلوری .

ددویڤدا سوحبەتا مە هاتە سەر هندێ کو بیرو رایێت تە دگەل هندێ سترانا کوردی یا خۆماڵی هەر وەك خۆ بمینیت سەیدا شاکری گۆت ئەز دگەل وێ چەندێ مە کو پێدڤی یە ئەم سودێ ژ ئاواز وسترانێت گورانی و هاوسێت خۆ وەرگرین بەلێ نابیت ئەم فلکلورێ خۆ تێك بدەین و ئاوازێت وی بشکێنینین بناڤێ پێشکەفتنێ .. چنکی هێژ فلکلورێ مە گەنجینەکا دەر نەڤەکرییە ..

خێندەوارێ بەرێز : مە دڤێت بزانن کو نهو سێ سترانێت نوی یێت پێشکێش کرین . ئەو ژی ـ مێهڤان ـ ئەی گولێ ـ ئەسمەرێ ـ نازێ گولێ .

سەیدا شاکر نهو یێ ل پارێزێ دهوکێ خودانێ پێشەنگەها « جیهانە » ل دهوکێ .

Institut Kurde de Paris

وتەیەكی سەرتاپاگیری و گرنگی سەرۆكی فەرماندە صدام حسین لە ئەنجوومەنی نیشتمانیدا

بەشی دووەم

● سێ یاداشتمان بۆ ناردن

رۆژی (٧) مانگ دای بەسەر زین‌القوسداو گرتی ، لە رۆژی چواری مانگەوە تا (٢٢)ی مانگ سێ یاداشتم بۆ ناردن وائەزانم سیانەكە بە دەستی خۆم نووسیبوم پیمان وتن رەنگە لەبەر ئەوەی كەوا ئێوە نوێن پەیوەندی‌یەكانی نێوان عیراق‌و خۆتان نازانن .. سەرباری دەستدرێژی رۆژی ٩/٤ تان توشی واهمە دەبن چونكە ئەم زەوی‌یە زەوی عیراقەو لەم‌بارەیەوە بنێرن بە دوای شارەزاكانتاندا لە وەزارەتی ناوخۆو وەزارەتی دەرەوە بۆ ئەوەی ئەم راستیەتان بۆ روون‌بكەنەوە .

قسەكە هەروا بەلێ‌تەپرسراوی مایەوەو دەهۆلی جەنگ دەنگی زیادی دەكردوو چەكی ئاسمانیان تەرخان كرد بۆ ئەوەی لە سوپاگەكەمان لە زین القوس بدەن دوای ئەوە لەسیف سعدبدا ئەمە بێجگە لە لێدانی كەرتەكانی وشكایمان .. ئیتر وای لیهات كارەكەیان گۆڕی‌و بەتەقە شط العربیان داخست‌و لەو پاپۆڕانەیان ئەدا كە بە شط العربدا هاتوچۆیان ئەكرد. وەك لە بیرم بێ یەكێ لەو پاپۆڕانە ئینگلیزی‌و یەكێكی كەیان هی خوارووی رۆژهەڵاتی ئاسیابوو ئەمە بێجگە لە پاپۆرە عراقی‌یەكان‌و ئینجا هاتن بەری ئاسمانیشیان گرت‌و وایان كرد كەفرۆكەكانیان بەرەو پاكستان بچن ئاوا جەنگ دەستی پێ‌كرد .

كاتێ شەر دەست‌پێ‌ئەكات حیكمەتە كەوا كارەكە لەسەر خاكی ئەوان بێت‌و لەسەر خاكی ئێمە نەبێ‌و دەربڕینێكی سوپایی هەیە ئەڵێ (بەرگری كردن لە خاكێكی زیندوو بەرگری كردنە كە لەسەر ئەو خاكەدا نابێ بگرە ئەكەوێتە پێشەوەی) جا هەروەك لاتان روونە عیراق ئەوجێگایانەی كەوا بازاڕی گەرمە پایتەختەكەی نزیكەی (١٢٠) كلیۆمەتر لە سنووری بەصرەوە دوورەو لەبەر دەم هاوەنی ئەواندایە لە محەمەرەو شوێنە وشكەكانی كەی سەروو كوت‌و عەمارەش‌و ئەو شوێنانەشی كەوا زەوی‌یەكەیان تەختە بۆ هاتنەپێش‌وەی مدرع لەپێشەوەی ئەم شارانەن ، كەوابوو لەبەر ئەوەی كە جەنگیان هەڵگیرسان با جەنگەكە لەسەر خاكی ئەوان بكرێ‌و با منداڵ‌و ئافرەتانی عیراق هیچ نەبێ مەترسیان لەسەر نەبێ‌و بەڵام پیاوان لەبەر ئەوەی داوایان لێ‌كراوە بجەنگن‌و لەبەر ئەوەش كەجەنگیان بەسەردا سەپێنراوە لیانگەڕێن بۆ بەرگری لە خاكەكەیان لەسەر خاكی بجەنگن كە خاكی خۆیان نیە . بەم‌جۆرە هەموو كەلێنی گیرا كە روو ئەكاتە شارە سەرەكی‌یەكان .

● وای بۆ ئەچوون كە دان بەخۆداگرتن بێ‌دەسەڵاتی‌یە

وای بۆ ئەچوون كە دان بەخۆداگرتن لاوازی‌یە .. وای بۆ ئەچوون كە حیكمەت ترسەو تەنیا لەو لایەنەوە كە بەدەستیانەوەبوو حسابی تەقلیدیان ئەكرد بەڵام هەموو ئەو جەنگانەی كە عیراق لەسایەی شۆڕشی تەموزدا كردوویەتی ئەوانە هەمیشە لەو ژمارانەدا بەهەڵە چوون كە ئەیدەن بە گەلی عیراق‌و هەر وەك لەگەڵێ بۆنەدا وتومانە ئەوانە وا حساب ئەكەن كە سێ ئەوەندەی گەلی عیراقن بەڵام نەچوون ئەوە بزانن كە گەلی عیراق تەنیا ئەو (١٤) ملیۆنە نیە ئەیزانن چونكە هەریەكێكی عیراقی دەركەوت كەلەیەكێ زیاترەو حسابی ئەوەشیان ئەكرد كە (٥٣٣) فرۆكەی كوشندەی نویان هەیە كە تەكنەلۆژیای ئەمەریكاو رۆژئاوا بەرهەمی داون‌و حسابی ئەوەیان ئەكرد سەدان فرۆكەی هیلۆكۆپتەریان هەیە .

هەروا حسابی ئەوەیان ئەكرد كە هەزاران دەبابەیان هەیەو حسابی ئەوەیان ئەكرد كە ئەو زەخیرەیەی كەوا شاو دۆستە كۆن‌و نوی‌كانی بۆ یانی بەجێ‌هێشتوە وایان ئەدایە قەڵەم رەنگە ئەمەش لە واهیمەیانەوە بووبێ كە عیراق بەهۆی دۆخی نێو دەوڵەتانەوە دوای چەند هەفتەیەك تەقەمەنی نامێنێ‌و لەبەردەمیانا كەلێنی چوو نەپێشەوە بەرەو بەغدادو كوت‌و عەمارەو دیالە بكرێتەوە تەنیا بەصرە نەبێ كە لە چوارچێوەی چەكدابوو تەنانەت چەكی سوكیش، بەڵام نە ئەوان‌و نە هی تر توانیان لەوە بگەن كە جۆری مرۆڤی نوێ تێ‌بگەن‌و تا ئیستاش كە بیانەوێ تێ‌ی‌بگەن هی‌كەیان بۆ دێ بەداخەوە كە هەندێكیان نەژادنامەی عەرەبیان هەبەو پێیان ئەڵێن (دان بەخۆتاندا بگرن ئەمە كاری چەند هەفتەیەكە) هەفتەكان تێپەڕدەبن‌و هەفتەی نوێیان دێتە سەر .. بەڵام بەڵام ئەوەی رووی‌دا ئەوەبوو كە گەلی عیراق ولێرانە جەنگا بەهەڵە نەچووم ئەگەر بڵێم دەگمەن بوە لەو هەموو سەردەمانەدا كەوا دیونی‌و دیسانەوە وەك لە مێژوودا خویندومەتەوە شتی وا دلێرانە سەردەمە رووناكەكانی سەرەتای نامەی موسوڵمانێتی نەبێ نەبووە .

● لەم گەلەدا سەركردەی مەزن زۆرە

ئەوەیان لەبیر چوو كە صلاح‌الدین لەم گەلەیەو لەم گەلە سەركردەی مەزن‌و بنیات‌نەری سەركەوتنی ئاین گەلێك هەن كە بەدرێژایی سەدەی زانراو وایان لەم وڵاتە كردووە رووناكایی هەمیشە بەرزبێ بەڵام ئەو سەردەمانەنا كەوا سەردەمی تاریكن‌و لەم وڵاتە (٨٠٠) ساڵی خایاندو لەگەڵ سەدە تاریكەكاندا بەراوردیان ئەكردو قۆناغە رووناكە مەزنەكانیان لەبیر نەچووەوە .. ئەوەشیان لەبیر ئەچووەوە كە گەلی عیراق چەند لە رووی ئاین‌و باوەڕو نەتەوەو تایبەتكە...

گەل لەگەڵ حەق ... لەگەڵ شۆڕشدایە

رێتی‌كەوە چەند لەیەك جیاوازبن یەك گەلەو شۆڕشی تەموز گیانی بەبەردا كردوو لەژیانە كۆنەكەیەوە گەیاندویەتە قۆناغی نوێ‌و ئیستا ئەو گەلە ئەویش وەك شۆڕش تەقەللای بناغەدانی قۆناغێكی نوێی كەیە .

ئیستاش لەلایەن هێزی بێگانەو ئەوانی كەشی كە نەژادنامەی عەرەبیان هەڵگرتووە تووشی ئەو واهیمانەیان ئەكەن كە خایاندنیان لەجەنگدا دۆخێكی تازە لەم وڵاتەدا پەیدا دەكات‌و – بە پشتی خوا – شتی كوت‌وپڕ نابێ .

سەردەمی شتی كوت‌وپڕی نارێك‌و تاریك‌و ستەمكار نەما. .یەكێكی چەوت لەم‌لاو لەولاو لەم‌دی‌یەو ئەودێ‌یە .. لەم‌شارەو لەوشارە .. سەرهەڵئەدا بەیەكێكی ناپاك لێرەو لەوێ بەڵام عیراقی‌یەكان وەك یەك گەل لەخودی خۆیاندا ئەوەیان بۆ دەركەوتووە بەرامبەر خۆیان‌و بەرامبەر نەتەوەی عەرەب بگرە بەرامبەر مرۆڤایەتیش بە چ بەرپرسیارێتی‌یەكی مێژوویی هەڵسن . لەبەر ئەوە لەكاتێكدا جەنگ ئەكەن بناغەش دائەنێن لەكاتێكدا ئەجەنگن دەمەتەقێی نەخشەدانانی شەقامێ لەشەقامەكانی بغداد ئەكەن .. جا پەیوەندی نێوان ئەم گەلەو رابووردووی ئەبێ چەند زیندووبێ‌و بگرە زۆر هێز كەوتوونەتە ئەو واهیمەیەوە كە ئەبێ ئەوان لەعیراقی‌یەكان داوای دروشمێكی تەكنێكی بكەن پێیان ئەڵێن تا سووپای عیراق نەكشێتەوە سەر سنوور نە ربكەوتن هەیەو نە شەر رائەگیرێ .

ئێمە نە دەستدرێژكارین‌و نە ئاروزووشمان لەجەنگەو هەفتەی سەرەتای جەنگ كە قسەم كرد وتم ئەمەیە بیروباوەڕمان‌و .. ئێمە دەست‌بەجێ بۆ جەنگ راگرتن ئامادەین .. بەڵام ئەبێ ئەوە مسۆگەر بكەین كە مافمان لەسەربەخۆیی لە ئاوو خاكداو .. مافمان لە هەڵبژاردنی رێگەی ئاشتیماندا بە ئارام مسۆگەر بكەین .. ئەوانە ئەزانن هی كەش ئەزانن ئێمە بەم‌یاری‌یە قایل نابین لە ناوبژی‌كارانمان پرسی‌پیمان وتن پێیان بڵێن سنوورمان كامەیە با لەسەر كاغەزێ دەستیشانی بكەن .. ئەوانە دان بە مافماندا نانێن باشە بۆ كوێ بكشێینەوە دوایی دێن‌و لێمان ئەدەن‌و ئەكەوینەوە جەنگ .. كەواتە ئەكەر ، كشانەوەش تا بصرە بێ لەوێشدا هەر ئەكەوێتە بەر دەمی تۆپەكانیانەوە .. ئەتوانن تاوەناتاوێ تۆپەكانیان بهێننە عبادان‌و لە بصرە بدەن .

كەواتە ئێمە ئەبێ لە شوێنێكدا بین تا بتوانن لە دۆخێكدابن توانای ئەوەیان هەبێ بگەنە شارەكانی كەی عیراق .. ئەمەش بۆ عیراقی‌یەكان‌و عیراقی نوێ دەست‌نادات .. ئەم دۆخە بۆ لاوازان‌و بێ‌مێشكان ئەوانەی خاك‌و گەلەكەیان خۆشناوێ ئەوانەی تەنیا ئەیانەوێ لەسەر كورسی دانیشن‌و حسابی ئەوە بكەن چەند هەفتەو چەند رۆژو بگرە چەند سەعات‌و چەند مانگ ئەمێننەوە دەست ئەدات‌و ئێمە لەم بابەتەنین .. منداڵە عیراقی‌یەكان لە بصرە كە بە ئارام ئەخەون‌و تۆپ نەدات بەسەریانا ئێمە ئەوە بە دەستكەوتێكی مەزن دائەنێین .

● ئاشتیمان ئەوێ‌و زۆر بەختیار ئەبین .

هەر وەك وتمان‌و ئیستاش ئەڵێین ئێمە ئاشتیمان ئەوێ‌و ئەوانیش پێمان ئەڵێن ترساون جا لێیان گەڕێن با واهیمەی وا بكەن .. دووبارە ئەڵێین دەرگای هەڵی بەشەرەف كرایەوە زۆرتر بەختیار ئەبین .. لە خومەینی‌و هەموو كاربەدەستێكی ئێرانی زۆر تر بەختیار ئەبین .. ئەمەش نە لە لاوازی‌و نە لە هەست بە نارەحەتی كردنەوەیە بگرە دەربڕینی بەرپرسیاری بەرامبەر گەلمان‌و بەرامبەر بە مرۆڤایەتی‌یە كە گەلی ئێرانیش تێدایە كە هەستی بەوە كردووە كاربەدەستانیان چۆن دەستیان بۆ عیراق درێژكرد لەبەر ئەوە بەرهەڵستكارانیان كەوتە دەرخستنی ئەو شتە شاراوانە كە ئێمە لەوەوە بۆمان دەركەوتبو لێیان دواین .

ئیستا بە لایەن ئێرانەوە چی رووبداوە .. ئەو شایە رۆی كەوا تەنیا دەسەڵاتی بەرێوە ئەبردو خومەینی هات كە فتوای خۆی بەهەموو شتێك دائەنێ ..

ئیستا گەلانی ئێران هەر وەك ئێمە بەخومەینی ئەڵێین تەڵەكەباز ئەوانیش وای پێ‌ئەڵێن بەڵام سەرباری ئەوەی كە تەڵەكەبازە من شتێكی كەشی بۆ زیاد ئەكەم.. ئەمەشی نموونەیەكە بۆ یەكێ لە مێژوودا پێیان ئەوت میلوورەدارو مرۆڤێكی تەلیسم باز وڵاتەكەی وێران كرد ئەمەشی لە كتێبێكدا هەروا چاوم پیاخشان لەوانەشی كە تێدایەتی ئەویش ئەوەبوو لەبیری نە ئەچوو یادی نەكاتەوەو بناغەی بیركردنەوەی بوو ئەویش ئاروزووی دەسەڵاتی دەوڵەت وەرگرتن بوو.. ئەڵێ ئەزانن كە لە نێوان ئاینەكاندا باوەڕ هەن . . ئاینەكان باوەڕن‌و تەقەبلادانیان لە نێواندایە .. ئەڵێ مەهدی چاوەڕوان كراو ناوی مەهدی چاوەڕوان‌كراو نیە یەكێكە رەنگە ناوێكی كەی هەبێ ئەمەش دۆخێك نیە لە نێوان مردووانەوە بێت بگرە دۆخێكە بەو واتەیە لە نێوان زیندووانەوە دی .. پیان‌ئەوت ئایەتاللە .. روح‌الله خمینی دوای ئەوە ئینجا جێگری ئیمام‌و پاش ماوەیە جێگری ئیمام لابراو بوو بە ئیمام‌و كەواتە مەهدی چاوەڕوان كراو ئەوە .

● ئەمە لەبەردەمی جیهاندا راستی‌یەكی ئاشكرایە

تەماشای سنووری تەڵەكەبازێتی كەن .. ئەمە راستی‌یەكەیەو ئێمە بەسەریا ناسەپێنین‌و راستی ئیمام خومەینی‌یە لەبەردەمی هەموو جیهانداو ئەمەشی نووسینەكەیەتی‌و نووسینەكەشی هەیەو بڵاوكراوەی تەڵەكەبازی‌یە كە تەنانەت نەك هەر لای عیراقی‌یەكان بگرە لای ئێرانی‌یەكانیش ئاشكرایە .. ئێرانی‌یەكان ئەوەیان دەرخست ئەو مەبەستانەی كەوا لە نووسین‌و وكارەكانی‌دا پەنجەیان بۆ رائەكێشێ بە مەبەستی ئەوەیە كە خۆی مەهدی چاوەڕوان كراوەو ئەوەشی كە ئەوە شی بكاتەوە ئەوەیە كە پێغەمبەران‌و نێراوان نەیانتوانیوە دادوەری لەسەر زەویدا دروست بكەن.. ئەوە كە ئیستا لەسەر زەویدا دادووری دروست ئەكات كەواتە ئەو دەوری مهدی چاوەڕوان كراوی دەرگرت بەڵام بە ناوێكی كەوە چونكە ئەو ئەڵێ ناوی مهدی چاوەڕوان‌كراو نیە .. ئەم دۆخە هەموو ناوێك هەڵئەگرێ .. تەماشای تەڵەكەبازی بكەن تا چ سنوورێكە .. بەداخەوە لایەنێك لەم كارانە تەنانەت هەندێ پیاوانی ئاینی لامان نەیانزانیوەو لەبارەیەوە دوان كەچی شتەكە ئاشكراو روونە.. لای ئێرانی‌یەكان ئاشكرایە چونكە ئێمە پەیوەندیمان لەگەڵ بەشە بەرهەڵستكارەكانیاندا هەیەو گوێ لە رایان ئەگرین .

شا دۆستی ئەمەریكاو لەچوارچێوەی پەیمانی مەڵبەندیدا لەگەڵیا بوو هەروەها دۆستی (ئیسرائیل)یش بوو باشترین نیشانە دۆستایەتی بۆ (ئیسرائیل) رەفتاری لەگەڵ (ئیسرائیل) بوو نەوتی بە (ئیسرائیل) ئەفرۆشت .. بەڵام ئەو شایەی كە نەوتی ئەفرۆشت گۆڕانی چی‌بوو .. بەڵام چەكی نەكڕی چونكە ئەوەی ئێمە ئەمانبیست لەوجۆرە چەكانەی كڕی كە ئیستا خومەینی ئەیكڕێ .. ئیستا كەوتوونە ئەوەی چەك لە (ئیسرائیل) بگرن .. دوا شت رەفسنجانی ئەڵێ .. ئێمە ٤٥٠ ملیۆن دۆلار نرخی نەوتی كۆنمان لای (ئیسرائیل)ە لەبەر ئەوە ئیستا ئەو چەكەی لە (ئیسرائیل) ئەكڕین بەهۆی ئەو قەرزەوەیە كەوا بەهۆی نەوت پێ‌فرۆشتنی كۆنیانەوە بەكە لابەتی. . ئەو تەڵەكەبازەش ئەم قسەیە بە بە فتوا ئەشارێتەوە .

بڕواتان هەبێ كە ئیستا ژمارەیەكی زۆری ئێرانی‌یەكان ئەوەیان زانی كە ئێوە هەر وەك چۆن جەنگ بۆ بەرگری كردن لە وڵاتەكەتان‌و لە خاكەكەتان ئەكەن هەرواش لەباتی ئەوان بۆ بەرگری كردن لەوان ئەجەنگن‌و سوپاس بۆ خوا ئەو دۆخەی كە لە رۆژهەڵاتی كاروندا بوو سەركردایەتی گشتی روونەكردنەوەیەكی لەبارەیەوە بڵاوكردەوە رەنگە وای لەهێزەكانمان كردبێ كە بكشێنەوە رۆژهەڵاتی كاروون تووشی ئەو واهیمەیەی كردن كە ئەمە دۆخێكە ئەتوانرێ لەهەموو بەرەیەكدا دەربخرێ بەڵام لە هیرشی حەوتەمدا لام وایە دەست‌پێكردن بەدەست سوپاكەتانەوەیەو ئێستا ئەوان لەدۆخێكی مەعنەوی ئەوپەڕی نالەبارداو تەنانەت سەركردن لەوشوێنانەدا

سوپاكەمان گەورەترەو چەكمان زیاترە

روونادا كەوا سووپاكەتان هێرش دەبات هەروەك چۆن پێشوو شوێنەكانیان پێش پێكداهەڵپڕان لەگەڵ هێزە هێرش‌كارەكاندا بەتۆپ تەقاندن بەجێ‌نەهێشت.. دەست‌پێ‌كردن بەدەست سوپاكەتانەوە بوو ئیستا دووپاتی ئەوەبوودە .. بەڵام هێزی ئاسمانی سەركەوتن تەواوە چونكە شتی كوت‌وپڕی تێدای‌یە.. هێزی دەریایی .. دەریایی‌یەكی بچووكی كەنارەكان بە كردەوە كردیە دەردەوە ئەم هێزە دەریای‌یە كە لێتان ناشارمەوە كوتوپڕ مرۆڤی عیراقیمان ئەداتی .. نەء .. كوتوپڕ نیە بەلامانەوە بەڵام بەدوورو درێژی هەندێكیان زۆرترە لەو ئاسایشی‌یە راستیانەی كەوا لەسەری مەوزوعیە .

نەمبیستوودو نەم‌خویندۆتەوە كە فرۆكەوانی دەوڵەتێ پێكدا هەڵپڕانی ئاسمانی لەسەر خاكی دەوڵەتێكی تر بكەن كە لەوان زۆرترن .. نەبیستومەو نەخویندەشمەتەوە فرۆكە بڕۆن بۆ نموونە ئەو زەوی‌و شوێنەی بۆی دانراوە بۆردومانی بكات‌و بگەڕێتنەوە بگونجێ .. بەڵام لەناو قوڵایی ئەو وڵاتە پێكداهەڵپڕان بەمەند بكات كەوا زۆری لەشەردا بەدەست ئەوەوە بێ لەئاسماندا .. ئەمە دۆخێكی نوێیە .. تەنانەت (ئیسرائیل) ساڵی ١٩٦٧ كە هات‌و پەسەندی كرد لە بنكەی پێشەوە پێكداهەڵپڕان لەگەڵ فڕۆكەكانی عیراق بكات لەگەڵ ئەوەی ژمارەی فڕۆكەوانەكانی (ئیسرائیل) زۆرتربوون بەڵام سەركەوتن لای فڕۆكەوانەكانی عیراق بوو .. ئێمە نامانەوێ لە بایەخی كەم‌كەینەوە .. كەواتە ئەمەیە ئەیزانین وەك پرسیشمان لەوانە كردووە كە ئاگاداری مێژووی سوپاین ئەڵێن دۆخێكی نوێیەو سوپاس بۆ خوا . . ئەمە باوەڕێكە كە جۆرێكی دەگمەنەو ئەمە ئەوەیە كەوودەست ئەهێزێ‌و .. لەسەرەتای شەڕەوە نەك لەهەفتەی یەكەم یان دووەمەوە لەمانگی پازدەهەمدا وودەست ئەهێنرێ .

لەوە پێش وتم كە پاشماوەیەكی زۆردرێژ نا ئەڵێین دەبابەكانمان زیاترو فڕۆكەكانمان زیاترو تۆپەكانمان زۆرترو تەقەمەنیمان چاكترن هتد ..

كەرەسەمان زۆرترو سوپاكەمان گەورەترە .. ئیستا پێتان ئەڵێم .

سوپای ئێمە گەورەترەو چەكی ئێمە زۆرترە

من دەڵێم ئیستا واهاتەدی . سەرەڕای هەموو هەوڵ‌و تەقەلایەكی زۆر لە پیاو خراپان‌و چەند هێزێكی دیكە لەبەر هەندێ هۆی جۆراوجۆر ، بەڵام ئیستا باری سوپاییمان .. ئیستا سوپاكەمان لە هی ئەو رۆژە گەورەترە كە چوونە ناو شەڕەوە.. ئیستا چەكەكانمان لە هەندێ ئەڵقەی بنەڕەتی‌دا زۆرترو چاكترە لە چەشندا .. ئەوان لە دوو لایەنەوە بە سەر ئێمەدا زاڵن – زاڵ بوونێكی نەظەرییانە – لە قوڵی‌ی لەشكركێشی یان لە رووبەری جوغرافیایی ئەمەش لە نەخشەی سوپایی‌و چالاكی‌یەكانی سوپاییدا حسابی خۆی‌هەیە ، لە ژمارەی دانیشتوانیش بە سەر ئێمەدا زاڵن ، بەڵام هەردوو لایەن ئەمڕۆ بۆ ئەوان بە سەركەوتن ناژمێردرێ .. لەتوانادایە تەرازووی هێز بگۆڕێت .. ئیستا هەموو گەلانی ئێران لەگەڵ رژێمی حوكمداردا نێن ، تەنانەت نەتەوەی فارسیش .. هەموو گەلی فارس ئیستا لەگەڵ رژێمەكەدا نین .. كە وابێت .. خۆهەڵكوتان بۆ بوونە سەربازو چوونە ریزی سوپا ئیستا بە تەواوی زانراوە زۆرزۆر نزم بوەتەوە دەربارەی لایەنی جوغرافیاییش خۆ ئێمە هەرگیز نەخشەی ئەوەمان نەكێشاوە بچینە تارانێ هەتا بڵێن باری جوغرافیایی ئەركێكی قورسە لە كاری لەشكركێشیماندا .. ئامانجی بناغەیی ئەوە بووە كە ئەو كەلەبەرانە بگیرێن كە لێیەوە دەگەنە تەودەرە گرنگەكان لەسەر شارەكانمان ، وە رێگە لە سوپای ئەوان بگیرێت نەوەكو خاكی عیراق داگیربكات‌و بگەنە ئەو ئامانجانە كە دەتوانن لێیانەوە ئازارمان بدەن ، ئێمەش بتوانین پەلكێشیان بكەین بۆ شەر راگرتن‌و دان‌نان بە مافە رەواكانمان ، ئەمەش لە حەفتەی یەكەمەوە هەتا ئیستا هاتوەتەدی لەو كاتانەدا كە هەندێ خەڵك قسە دەردەهاوێژن كە خەڵكی‌تری پێ لە خشتە دەبەن .

ئەوان لەسەدا ٤٠ی زەوی‌یەكان‌و لەسەدا ٥٠و لەسەدا ٦٠ی ، من نامەوێ لەگەڵ سوپادا بكەومە دەمەتەقێ كاتێك لە خاكێكدا بەرەوپێش دەچێت كە درێژی‌یەكەی بە نموونە هەزار كیلومەتر بێت ، وانا كە سەرباز لە تەنشت سەرباز ریز ببەستێ بەڵكو تەوەرە سەرەكی‌یەكان دەگرێت‌و دەگاتە ئامانجە بنەڕەتی‌یەكان‌و سەلامەتی‌و ئاسایشی ئوردووەكان لە سنووری ئەو تەوەرانەدا دابین دەكات بۆ گەیشتن بەو ئامانجانە بەڵام ئێمە بەڵگەی روون‌و بێ‌گومانمان هەیە چەند شارێك كە لە حەفتەی یەكەمی شەڕدا ناوەكانیانمان بڵاو كردەوە لەوساوە تائیستا بەدەستی ئێمەوەن‌و بار نەگۆڕاوە .. ئەمە راستی‌یەكە خۆشیان ناتوانن بە پێچەوانەی وەڵام بدەنەوە .. لەگەڵ ئەوەشدا ئێمە بەو قسەیە نامانەوێ لە شان‌و قەدری گەلەكانیان داشكێنین بەڵام دەمانەوێ بەڵگە بۆ ماف‌و راستی دەستنیشان بكەین . بۆیە خودامان لەگەڵ بوودو گەلیش لەوپەڕی باری قوربانی‌داندا

بروانە ل : ٧

لە جیهانی ئەدەبەوە

ئەو رووبارە کورتانەی بوونە دەریا

● بەشی یەکەم ●
رەووف بێگەرد

ئەدیب و هونەرمەند دەمانێك لەگەڵ رووبارو دەریاو خۆرو ئەستێرەو چیاو مانگدا دەدواو، تاوێکیش دەهاتەوە ناو دەوروبەری خۆی و وێنە نەمرەکانی ژیانی دەگرت، جارێك هەژاری و نەدارایی خۆی دەبووە هەوێنی بەرهەمی ئاوازەی و، وایش دادەنرا کە ئەم جۆرە ژیانە سەرچاوەی هونەری راستەقینەیە، کەچی لەم لاوە کورە میرێك مەزنترین کاری ئەدەبی یان هونەری دەرەخساندو دەیکردە میراتی مرۆڤایەتی. هەندێك لەباڵ خوڕەی ئاوو شەپۆلی دەریادا نەبن ناتوانن بنووسن، هەیشە کاری ئەدەبی یان هونەری دەرەخساندو دەیکردە میراتی مرۆڤایەتی.

هەندێك لەباڵ خوڕەی ئاوو شەپۆلی دەریادا نەبن ناتوانن بنووسن، هەیشە ئەبێت لەژوورەکەی بخزێت و بچێتە خەلوەتی سۆفیانەوە، ئەم لەسەر خۆشیا چرۆی گوڵی شیعرەکانی دەپشکوێن و ئەو لەودەمەدا خومارێکی وێڵ و پەنجەی قەڵەم ناگرێت. نووسەرێك نەخشەی کارەکەی لەسەرەتاوە لایەو تەنیا سەر قاقەزی دەوێت، کەچی یەکێکی تر بێ‌نەخشە دەست پێ دەکات و ئەندازیارانەیش کۆتایی پێ‌دێنێت. هەیە نووسینی لا چێژ وەرگرتنەو کارەکەی

بە ئاسانی بەدەستەوە دێت، لای هەندێکیش سامناکترین کارەو، رستە یاحیەکانی لێ دەبنە چیای سەخت و هەڵەنگوت.

بەڵام ئەو دیاردە سەرەکیەی زۆر لە لووتکە ئەدەبی و هونەریەکانی جیهان کۆدەکاتەوەو، دەسەڵاتێکیشە لەسەرووی ئارەزوو نەریتە خوو پێوە گیراوەکانەوەیە، دیاردەی « تەمەن کورتی »یە. تەمەنی کورت لەگەڵ بلیمەتی و مەزنیدا، لەگەڵ دەسەڵات و شاکاردا، لەوەدەکات سروشت هەموو تواناو هێزی داهێنانی ئەوانەی

لەو چەند ساڵەدا خەست کردبێتەو، تا باڵاترینی لێ دروست بکات.

بۆیە، ئەگەرچی رووباری کورت بوون و، تەمەنی رۆیشتن بواری زۆری نەدانێ، بەڵام هێند گەورەو گران کەوتن بوونە دەریای مەزن و بە نەمری لای مرۆڤ مانەوە.

ئێمە لێرەدا بەکورتی و، تەنیا لەبەر یادی ئەو ئەدیب و هونەرمەندە هەڵکەوتووە ناکامانە چەند بتوانین باسێکی کورتیان دەربارە دەکەین، لەو راستیەیشس دوور ناکەوینەوە کە

بلێین ... ئێستایشس گەلێك تەمەنی درێژ هەر بەدوای ئەو تەمەنی کورتانەوەن و رەنگە هەر نەیشیان گەنێ. ئێمە لەباسی ئەم کەڵە نووسەرو هونەرمەندانەدا مەبەستی لێکۆڵینەوەو، توێژینەوەمان نیە، نە لە کەسایەتیان و نە لە رێبازی ئەدەب و فیکریان، بێجگە لە پێناسەیەك، کە تەنیا وەفاداریەکەو، چۆك دادانە لەبەردەم تەمەنی کورت و داهێنانە شایستەکانیاندا.

١ – پوشکین

١٧٩٩ – ١٨٣٧

کە لە مێژووی ئەدەبدا باسی زمانی نوێی ئەدەبی رووسی دەکرێت، ناوی (الکساندەر سرگییفتش پوشکین) پێش هەموان دێتە بەردەست، چونکە ئەو بنیات نەریەتی و بە باوکی راستەقینەی دادەنرێت. پاش خۆیشی زوربەی نووسەرە هەڵکەوتوەکانی وڵاتەکەی شوێن پێیان هەلگرتووەو پەرەیان بەو زمانە داوە، وەك مێژوو نووسانی ئەدەب تۆماریان کردووە دەڵێن: زمانی رووسی قەرزاری پوشکینە.

« تۆلستۆی » مەزن باس لە چیغۆفی بەهرەمەند دەکات بە پوشکینی دەچوێنێت و دەڵێت: (چیغۆف پوشکینی پەخشانە» «دوستویفسکی» ـیش بە (رابەرو پێشەوا)ی ناودەبات، لەزوربەی چیرۆك و رۆمانەکانیشیدا یان ناوی پوشکینی دێنێت، یان دەقی پارچە شیعریەکانی دەخاتە نێوانیانەوە.

« گۆرگی »یش دای ناوە بە (سەرەتای گشت سەرەتاکان).

ئەگەرچی پوشکین لە خێزانێکی دەولەمەندەو، لەسەر شێوازی فەرەنسی پەروەردە کراوە، وەك خۆیشی دەڵێت: (زمانی فەرەنسی لەرووسی باشتر زانیوە)، بەڵام کەم کەم خۆی لە کارتێکردنی بێگانە دزیوەتەوە، تا بۆتە گەورەترین شاعیری نەتەوەی رووس.

پوشکین لەسەرەتای ژیانیەوە کە قوتابی لەیسیە بوو، شیعری نیشتمان پەروەری و ئازادی ویستی نووسیوە، داوای سەربەستی خەڵك و رزگاری وڵاتەکەی لەدەسەڵاتی قەیسەری کۆنەپەرست کردووە. لەگەڵ ئەوەیشدا کە خۆی لە خێزانێکی بووەی خاوەن پایەیە، کەچی دژی رژێمی کۆیلەگەر کە لەو سەردەمەدا باوی بووە بە توندی وەستاوە، داوای سەربەستی جوتیارانی کردووە، خۆی لەم بارەیەوە دەڵێت: (ناشێ رۆژێك نەیەت کە لای خەڵك روون‌بێتەوە شەرم چ نەگریسێکە، وەك ستەمی کۆیلایەتی و دەسەڵاتی پاشەیەتی بۆ خەڵك روون – بوەوە، ئەوکاتە لەوە دڵنیا دەبن کە ئێمە بۆیە دروست بووین بە بەختەوەری ژیان

بەسەر بەرین و ئازاد بین).

تەمەنی پوشکین هێشتا نەگەیشتبووە بیست ساڵ کەجێگای ئەدەبی خۆی لەناو کۆڕو دەزگا ئەدەبیەکاندا کردەوە، بووە یەکێك لەو شاعیرە ناودارانەی کە شیعرە شۆڕش گێڕیەکانی دەستاو دەستی دەکرد، خەڵکی بە پەرۆشەوە بەدوایدا دەگەڕان و لەناو دڵ و ویژدانیاندا هەڵیان دەگرتن. پوشکین هێند بەزوویی لەم مەیدانەدا پێشکەوت کە بووە جێی سەرنج دان و سەرسوڕمان، تەنانەت – جاکوفسکی – شاعیرو مامۆستای پوشکین دان بەم راستیەدا دەنێت و، لەپشت وێنەیەکیا کە پێشکەشی پوشکینی کردووە دەنووسێت: (لەمامۆستایەکی ژێرکەوتووەوە بۆ قوتابیەکی سەرکەوتوو). پوشکین نەك تەنیا شاعیرێکی بەتواناو هەڵکەوتووە، بەڵکوو لەبەشەکانی تری ئەدەبدا هەر خاوەو دەسەڵات و بەهرەبووە. شیعری لیرك و شانۆو رۆمان و کورتە چیرۆکی نووسیوە، « باریس گودونوف » یەکێکە لەشانۆگەریە مێژووییەکانی، کە رووداوەکەی لە کارەساتی کۆتایی سەدەی شانزەو سەرەتای سەدەی حەڤدەی وڵاتەکەیەوە سەرچاوەیان گرتووەو، لە شانۆگەریە هەرە ناودارەکانە هەروەها یەکەم نووسینی رەخنەی لەسەر هونەری شانۆی رووسیە. رۆمانە شیعریەکەی «یڤگینی ئونیگن» دەنگی گەورەی ئەدەبی پوشکین بوو کە کاری کردە سەر سەرجەم ئەدەبی سی‌یەکانی سەدەی نۆزدە، چونکە تا ئەو ساتە رۆمانی رووسی پێوەندی پالەوانی سەرچڵ و

سۆزی رۆمانیسەت بوو. ئەم رۆمانە بووە وێنەی ژیانی ئەو سەردەمەو رووی راستی واقعیەتی وەرگرت. « بلینسکی » دەربارەی دەڵێت:

(ئەنسکلوپیدای ژیانی رووس)ە. ئەم رۆمانە شیعریە لای رەخنەگرەکان بە لووتکەی بەرهەمی پوشکین دادەنرێت، چونکە توانی لەبەرهەمە رۆمانسیەکانی پێشووتری خۆی وەك – بەندی قەووقاز – و – قەرەج – دەربچێت، لەواندا وێنەی پاڵەوان تەلخ و نادیارن، هەڵس و کەوتیان دەگمەنی و نامۆن، پەیوەندیەکان بێجگە لە لالانەوەو کۆتایە تراجیدیەکان چی تر نەبوون، کە ئەمانە سیمای رۆمانسیەتی سەرجەم ئەدەبی رووس بوو، بەڵام لە «یڤگینی ئونیگن»دا وێنەکان واقعین، پاڵەوانەکە بە دوای چاری گیروگرفتەکانیا نەگەڕێت و، پەیوەندی بە باری کۆمەڵایەتی و مێژوویەوە ناپسێت، بێجگە لەوەی باسی لە ستەمی چینایەتی و ژیانی جوتیاران دەکات. رۆمانی – کچی ئەفسەر – یش تا ئێستا لە شاکارە ئەدەبیەکانی دنیای رۆمانە، کرۆکی باسەکەی مەسەلەی جوتیارانەو، ئەو هێزە دادۆشەرانەن کە لە خاوەن موڵك و دەستەو دایەرەی قەیسەر پێك‌هاتوون و دژی بەرژەوەندی زوربەی زۆری خەڵکین، رۆمانەکە لە لایەکەوە ژیانی پڕ لە ناز و نیعمەتی و هەوەس بازی خێزانە دەولەمەند و بازرگان دەردەخات و، لەملایشەوە وێنەی ژیانە تاڵ و سوێرەکەی چەوساوەکان پیشان ئەدات کە بریتین لە کۆیلەو کرێکارو تەترو تەوزاق.

لە ژمارە ٧٣ی (بەیان)دا وتارێکی مامۆستا (حەسیب قەرەداخی)م خوێندەوە لە سەرەتاکەیدا نووسیبووی: « بۆیە (واتە سالم م،ع،ق) دوەم کۆڵەکەی ساختمانی ئەدەبی کوردییە دوای **نالی مەزن** لە کوردستانی جنوبیدا وەخۆیان بنیاتنەری بوون، ئەم گەڕاننەوەیان بۆ ئەدەب بە زمانی نەتەوەییمان شانازییەکە بۆ ئەو مەردانەکە هەتا هەتایە هەر ئەنەوترێت و ئەوترێتەوە . . »(١)

هەر لەو ژمارەی بەیاندا وتارێکی (کاکەی فلاح)م خوێندەوە ئەویش نووسیویە:

« ئاری، یەکێکە لە لوتکە بەرزو دیارەکانی جیهانی شیعری کلاسیکی کوردیمان و راستەوخۆ دوای دامەزراندن و چەسپاندنی قوتابخانەی شیعری کلاسیکی ناوچەی بابان لە لایەن نالی و سالم و کوردی و مەحوی‌یەوە »(٢).

دوای ئەمانەیش لە لاپەڕە رۆشنبیری کوردی رۆژنامەی (العراق) دا وتارێکی کاك(مەغدید حاجی)م خوێندەوە تیادا نووسیوە:

« نالی بە دامەزرێنەری ئەو بزووتنەوە ئەدەبیە دەناسرێ کە لە نیوەی یەکەمی سەدەی نۆزدەدا لە لە ناوچەی سلێمانیدا سەری هەڵدا »(٣).

یەکگرتنەوەی سێ وتار لە یەك کاتدا لە سەر بیرێکی ئاوا جێگەی هەڵوێست و لێدوانە. هەرسێ نووسەر دەڵێن: نالی دامەزرێنەرو داهێنەری بزووتنەوەی شیعری کلاسیکی کوردی شێوەی سۆرانی – بابانی – سلێمانیە

دوو وتارەکەی دوایی هەندێ پابەتەکە دەبەسن بە (بابان)و (سلێمانی)یەوە،

بەڵێ «نالی» مەزنە

بەڵام

خەڵکی دیکەش مافیان هەیە

– محمد علی قەرەداغی –

بەڵام مامۆستا حەسیب قەرەداخی کە دەڵێ (ئەم گەڕاننەوەیان بۆ ئەدەب بە زمانی نەتەوەییمان ..) بە یەکجاری بەر بۆ باسەکە بەرەڵا دەکات و وا دەگەیەنێ پێش ئەوان کەس بە کوردی (لە کوردستانی جنوبیدا) شیعری نەوتبێ. پێش ئەوە بچمە سەر کاکڵەی دەڵێم: دەبێ مامۆستا حەسیب شیعری گۆرانی – هەورامی بە چی دابنێ؟ خۆ گومان لەوەدا نیە هەورامی شێوەیەکە لە شێوەکانی کوردی و دەیان شاعیریش پێش نالی بەم شێوە شیعریان وتوە.

دوای ئەمە بە پێویستم زانی کەمێ ئەم مەبەستە – کە هەرسێ نووسەر سوورن لە سەری – روون بکەمەوە.

ئاواو سووربوون لە سەر ئەم رایە پێداگرتنە لە سەر ئەوەی کە گەلی کورد – بەشی سۆرانی – پێش نالی کەسی دیکەیان نەبوە بە کوردی بنووسێ! هەروەها شۆردنەوەی مێژووی ئەدەبی کوردی پێش نالی‌یە بە جۆرێك حوکم بدرێ بەسەر گەلێکدا بەوە کە دەیان، بەڵکو صەدان ساڵ کەسێکی تیا هەڵنەکەوتبێ بیر لەوە بکاتەوە بە زمانی زکماکی خۆی بنووسێ، ئەمەیش لە کاتێکدا کە دووبەشی دیکەی گەلی کورد – کرمانجی ژووروو هەورامی – زۆر لە مێژەوە بە زمانی خۆیان شیعریان وتوە.

رەنگە یەکەم کەسێ ئەم رای درکاندبێ، بە نووسین، مامۆستا عەلادین پێداگرتن لەسەر باسێکی سەجادی بێ (٤)، بەڵام

مانای وا نیە ئەم را هەر دەبێ بچێتەسەرو بۆ لێدووان ناشێ! بەڵکو دەمێکە کاتی ئەوە هاتوە ئەم را جێگەی دەمەتەقێ بێ و من لە عاستی خۆمەوە لەمە دواوم و بەڵگەم هێناوەتەوەو (٥) بە پێی بۆچوونی خۆم بەڵگەکان ئەوەیان سەلماندوە کە ئەم را دروست نیەو، دەبێ وردتر بگەڕێین و مێژوو بۆ لەمێژترمان دەگێڕێتەوەو،

(بەیتی ئەوەڵ و ئاخر)و

ئەمەرەشەنیە

(بەیتی خالید پاشا)و

(بەیتی میر یەحیا) و

(مەهدی نامە) و چەندین

دەقی دیکە ئەمە دەسەلمێنن. نەك هەر بابەتی شیعر

بەلکو گومانم لەوە کردوە کە پێش شێخ حسەینی قازی پەخشانی کوردی بە شێوەی کرمانجی خواروو بووەو

کەلەپووری ئەدەبی کوردی)دا ئەم باسەم درکاندوە. زۆریشی نەخایاند مامۆستا محەمەدی مەلا کەریم (عەقیدەی کوردیی مەولانا خالیدی نەقشبەندی) هاوڕێ و هاوچەرخی نالی بڵاوکردەوەو بەڵگەیەکی روونی بۆ پەخشان – نەك شیعر – ی کوردی سەردەمی نالی بە شێوەی سۆرانی تۆمار کرد.(٦)

هەر لەم رۆژانەدا خەریکی لێکۆڵینەوەی (دیوانی رەنجووری بووم و بەڵگەی گەلی تازەم لەم باسەدا بەدەس هێناوە، چونکە رەنجووری – جگە لەوە کە خۆی شیعری شێوەی کرمانجی خوارووی هەیە – ناوی گەلێ شاعیری بۆ تۆمار کردووین کە تا ئێستە مێژووی ژیانیان نەزانراوەو ئەو شاعیرانە یان هاوچەرخی شاعیر خۆی بوون، یان لە پێش ئەودا

بوون و رەنجووریش پێش نالی هاتوتە جیهان و پێش ئەویش سەری ناوەتەوە.

بە هیوام لە دەرفەتێکی دیکەدا شتێك لەگەڵ هەندێ لەو شاعیرانەدا بکەم.

ئەم روونکردنەوەم تەنها بە مەبەستی ئەوە نووسی کە بێ بەراوردو بیرکردنەوە پێ لەسەر هەموو باس و خواستێکی کۆن دانەگرین و هەوڵی ئەوە بدەین مەودای بیرو لێکۆڵینەوە فراوانتر بکەین تا دەگەینە ئەنجامی پیرۆزترو باسی بەپێزتر.

سەرچاوەکان:

(١) بڕوانە: بەیان، ژمارە ٧٣، ل: ٨.

(٢) بڕوانە: سەرچاوەی پێشوو، ل: ٣٩.

(٣) بڕوانە: العراق، العدد ١٧٥١، ١٢-١١-١٩٨١.

(٤) بڕوانە: مێژووی ئەدەبی کوردی، علاءالدین سجادی، چاپی دووەم، چاپخانەی مەعاریف، بەغدا، ١٣٩٠ هـ، ١٩٧١ م، ل: ١٦٦ – ١٦٧.

(٥) بڕوانە: کەشکۆلی کەلەپووری ئەدەبی کوردی، بەرگی یەکەم، ل: ١١.

(٦) بڕوانە: گۆڤاری کۆڕی زانیاری عیراق، دەستەی کورد، بەرگی هەشتەم، ل: ١٩٩.

روانین بە گلێنەی چاوی خەیاڵ

● مەهاباد قەرەداغی ●

چاوەکانم وەك دوو ماسی نوقمی دەریای خەیاڵێکن
کە سەرچاوەکەی لە وڵاتی دڵی تۆوە هەڵدقوڵێ.
دڵی تۆش وڵاتێکی ئێجگار بەرینە.
من و هەموو هەزارانی ئەم جیهانەی تیما نیشتەجێین کێ ئەزانێ من و تۆ کێین؟
دڵمان دوو رووباری گەورەن
هەر یەکەی لە بیابانی لەم هەوارە گوزەر ئەکەن
شەپۆلەکان هەڵئەپەڕن، ئەبن بە چاو
دەڕواننە باڵای شەنگ و پرچی زێڕینی خۆرەتاو
خۆشم‌ویستی چونکە وەك من شەیدای خۆر بووی.

× ● ×

کاتێ لە باخچەی ئەوینا لە ژوانگەی یەکگرتنی
جووتێ رووباری بەرینا پەنجەی شەپۆلە
روونەکانی دوو رووبار دەبنەیەك هێلانەی ئەوین
گەرم ئەکەن
زستانی سەختی رەشەباو رەهێڵەی نەرێتێکی
رەش دەروخێنێ دڵی دەریاکان کەرت ئەکات
هەر کەرتەشی بەرەو هەوارێ پەرت ئەکات
« یەکەم رووبار دەڵێ بە رووبارەکەی تر »
دوور لەتۆیی هەستم پر دەکا لە تاسە

Institut Kurde de Paris

ووتە گرنگەی سەرۆکی فەرماندە «پاشماوە»

لەگەڵ خۆیدا بووە بۆ بەرگریی کردن عیراق ئەو وولاتەی پێویستە لە ئاسایش‌دا بژیت‌و پێویستە بەپێی بۆچوونی خۆی لە پێناوی بەختیاریی‌و دامەزراوی‌و کامەڕانی ئەو گەلەدا ڕێگەی خۆی هەڵبژێریت .. ئەمەش ئەوەبوو کە هاتەدی .

شەڕی جاران پەلامارو کشانەوەی تێدا دەبوو ئەمەش لە هەموو بارێکدا ڕەوایە ، بەڵام لەو حیسابەی لای ئێمە هەیەو لە سنووری ئەو نەخشەیەی داندراوە، هەر ئامانجێك لە چوارچێوەی نەخشەی داندراودا بۆی هەیە بێنە سەری‌و لە ناکاوێکی بێ ئاگاییدا بیگرن ، ئێمە بەتوانایین کاتێ بمانەوێ وەری‌بگرینەوە .. لە هەر وەختێکی ئارەزوومان بێت وەری‌دەگرینەوە .. چونکە ئەوەندە هێزەو ئیحتیاطەمان هەیە کە بتوانین لە پەلامارددا دەستپێشکەریی بکەین لە هەموو تەوەرەکانی شەڕداو ئامانجی وا هەڵبژێرین کە ڕەورەوەی سوپایی ئەوانی پێ بهاڕێین ، ئەمەش سەرەتا بە سادە دەستمان پێ‌کردووە ، بەرەبەرە قورسی دەکەین‌و لە هەموو بارێکیشدا توانای ئەوەمان هەیە کوشتار بگەیەنینە ئەو تخووبەی کە ئیرانی‌یەکان ئامادەن ئاسایشی وولاتەکەی خۆیان دابین بکەن بەڵام لە هەمان‌کاتیشدا سەلامی‌یتی وولاتەکەی ئێمەشی تێدابێت .. سەلامەیتی بۆ نەتەوەکەیان‌و لە هەمان‌کاتدا بۆ نەتەوەی ئێمەش ، مافە ڕەواکانیان‌و مافە ڕەواکانی وولات‌و نەتەوەی ئێمەش .

ئەمەتا نەخشەی کردارەکانی شەڕ لە بەردەمتان‌دایە ئەو شارانەی تێدایە کە هیچ گۆڕانێکی بنچینەیی بە سەر باری مەیدانی کردارەکان‌دا نەهاتووە ، جگە لە کشانەوەیەکی هێزێك لە ڕۆژهەڵاتی کاروون لەو بارەدا مافی ئەوەمان نی‌یە بڵێین عیراقی‌یەکان بە گیانێکی دەگمەنی مێژوو شەڕیان کردووە .

● **بارێکە ئەوەتی ٨٠٠ ساڵە رووی نەداوە**

دوێنێ ژنێك تەمەنی پەنجا ساڵ دەبوو هاتە لام لەگەڵ هاونیشتمانانی تردا ، ژنی هاونیشتمانێك کە چەند منداڵی لە مێردەکەی خۆی هەیە هاتە لام‌و گوتی گەورەم مێردەکەم ئێوەی خۆش ناوێ‌و ناوی فلانی کوڕی فلانەو هەراسان بووین کاتێك دەمانەوێ گوێ لە دەنگوباس بگرین یان دەمانەوێ چالاکی‌یەکانی سەرکردایەتی ببینین تەلەفزیون دادەخات‌و لە کوڕو لە کچەکانی دەدات . ئەمە جورێکی ئەو گەلەی ئێمەیە، دایکێکیش دێ خەبەر لە کوڕەکەی خۆی دەدا لە گەڕانەوە بۆ بەرەی شەڕ دواکەوتووە . نەك هەر دایکێك .. چەندان دایك‌و باوکان .. ئایا ئەمە جۆرێکی دەگمەن‌و نایاب نی‌یە .

هاونیشتمانانی ژن‌و پیاو دێن لە هەندێ بار خەبەر دەدەن کە لەو بارەدا ئەو کەسە سزای خنکاندن وەردەگرێت .. لە سەر ئەوەشەوە هەر دێن‌و خەبەر دەدەن ، ئەمە بارێکی نایابە .. ئەمە بارێکە ئەوەتی ٨٠٠ ساڵە بەلای کەمەوە لە عیراق رووی نەداوە .

نە ئەوان‌و نە غەیری ئەوان ئەو بارەیان نەدەبینی، تەنیا باری مێژوویی کۆنیان دەدیت .. بێگومان کۆنی تاریك ، ئنجا لەم بارانەدا بۆ خاتری ئەم جۆرە هاونیشتمانە سزاکە سووك دەکەین ، جاری واشمان هەیە دەڵێین لەبەر خاتری ئەو خەڵکە خێرخوازانە برۆ ، دەرچوو . ئەوان لەو بارە ڕاهاتوون کە هەل‌ومەرجی خۆی هەبوو ..

شا تۆپخانەی خۆی هێنابووە ژوورو لەگەڵ مەلادا لەگەڵ سوپای عیراق شەری دەکرد ، بەڵام ئەو بارەی کە لە ناوچەی ئۆتونومی‌دا گۆڕاوە پێی نازانن ، ئێستا ئەوە نازانن کاتێ وێران کەرێکی ئەوان یان هی خەلکی‌تر کە سنوور دەبەزێنێ پیاوانی سوپای میللی لە کوردان بەرەنگاری دەبن .. قوتابی‌ی فێرگە بەرەنگاری دەبێت ، هەروەها جووتیارێکی ساکارو کرێکارێکی کوردی ساکار نەوەك سەرباز هاونیشتمانێك هێزی شۆڕش هەڵدەگرێ کە پێی‌بەخشیوە . ئەمەیان حیساب نەکردووە ، ئەوان وایان داناوە ، ڕاپەڕین‌و شۆڕشە لە هەموو شوێنێ لە باکوورەوە تا باشوور .. هێز لەم وولاتەدا هونەری نی‌یە .. با هەموو دنیا بزانن کە هێز هێزی دوایی گەلەو هێزی هەقە ، ئەو ئادەمیزادەی لە سەر هەق بێت بۆچی دەترسی چ هەیە لێی‌بترسیت ، بەڵام ئەو ئادەمیزادەی کە لە سەر گومڕایی‌یە هەرچەند ماسوولکەی بەتین بێت ، ئێمە هەموو ماسوولکەمان بەهێزە ، هەرئەوەیە کاری خۆمان بە سەر ببەین هێزی ئێمە بە ماسوولکەکانمان نی‌یە هێزی ئێمە لەوەدایە کە لە سەر هەقین‌و گەل لە گەڵمانەو ئەوەی لە سەر هەق بێت .

لە کۆبوونەوەیەکما لە ئەنجوومەنی وەزیران ، قسەیەکم کرد ویستم ڕوونی‌بکەمەوە مەبەست چی‌یە لێی بۆ ئەوە برایانی وەزیر وا تێ‌نەگەن هیچ بارێك کەمێك لە دەوری مێژوویی‌و لە ڕەقیی بیروباوەڕیان کەم بکاتەوە پێم گوتن لەوانەیە لە یەکێکتان فەڵەت بم لەوانەیە هەمووتان نەناسم ، لەوانەیە هەموو کادیرانی حیزب نەناسم ، لەوانەیە هی‌وایان تێدا دەرکەوێت کە خراپ‌بێ بەڵام ئەو شتەی کە گەرەنتی دەدەم ئەوە گەلە .

گەل لەگەڵ هەق‌و لەگەڵ شۆڕشە

ڕەنگبێ فیسارەکەس ئەندامێکی گەورەی حزب بێت‌و لە رووی هونەرەوە مێشکی خۆی بەکاردەخات شتێك لەڕێ لای‌بدات ، فیسارە وەزیر خوانەخواستە لەکاری خۆیدا کورتی بێنێ ، یان لابدات لەوانەیە، بەڵام ئەو شتەی من بە ئێوەی دەڵێم شتێکە ، ئەمانە تاك‌تاکەن ، من کە قسە دەکەم پێویستە لەسەرم‌و لەسەر هەموو ئەندامێکی سەرکردایەتیش بەپێی ژێیری بڕوات بەڕێوە . هەریەکێك لە کادیرانی پێشەوەی حزب یان کادیرانی پێشەوەی دەوڵەت ، تا بزانیت هەریەکێك لەوان چۆن بیر دەکاتەوە .. بەڵام گەل تۆ زوربەی زورتری وەردەگری بەڵام ئەمە لە خشتە ناچێت .. ئیمە لەگەڵ گەلدا ژیاوین ، پێکەوە خواردوومانەو نوستووین لە گونددا ، لە شاردا ، لە هەموو شوێنێکداو دەزانین چۆن بیر دەکاتەوە .. گەل لەگەڵ هەق ، لەگەڵ شۆڕش ، لەگەڵ ژیانی تازەدایە ، سوپاش لەگەڵ هەق‌و لەگەڵ شۆڕش‌و لەگەڵ ژیانی تازەدایە ئەوان لە ناویاندا ژیاون کەلەخشتە ناچین مانای وانی‌یە بەهەڵەدا چوان‌و لەڕێ لادەران پینج یان شەش یان سەد کەسێك لێرەو لەوێ پەیدا نابن ، نا .. پێوانەی موتلەق کە بە پشتوپەنای خوا وای‌کردووە وولاتەکە ئەم ڕێڕەوتە دابین بکات‌و بەردەوام لە بنیات‌نان‌و لە شەڕدا تێ‌هەڵچێت هەتا مافەکانی خۆی دەستگیر بکات ئەمە حالەتێکە .

من وەکو لێپرسراوێك دەتوانم لە بەردەم ئەنجوومەنی نیشتمانیدا بڵێم لە کاتێکدا کە لەبارەی سوپاوە یان گەلەوە لێم بپرسن من گەرەنتی‌یەکی تەواو دەدەم .. کات‌و بارودۆخ کەندالی ئەوان دادەخورێنێ ، بەڵام کەندالی ئێمە سوپاس بۆ خودا ئاوەدانەو بەردپۆشەو ئابووریمان زۆر نایابە ، چەك‌و چەکداریمان‌و سوپامان ئەوەبوو باسمان بۆ کردن ، هەڵوێستی نێو دەوڵەتیمان ئێوە دەیزانن .. ئەگەر جی‌ان لە قورسایی‌دا بناغەی چاکەخوازانی نەناسیبێ‌و نەیزانیبێ ئێمە لەسەر هەقین‌و ئێمە لە پێناوی ماف‌و هەقدا شەڕ دەکەین نوێنەری عیراقێك کە لە شەڕدایە بە سەرۆکی نەتەوە یەکگرتووەکان هەڵنەدەبژێردرا .. هەربەم جۆرەش ئەو هەموو دەستە نوێنەرانەی هەندەرانمان بە ئاستی جۆراوجۆرەوە لە عیراق پێشوازی لێ‌کردن ، هاتوونەتە وولاتێك کە لەشەڕدایە، بەڵام بە شێوەیەك مامەڵەیان لەگەڵ دەکرێت هەروەکو عیراق عیراقەکەی ساڵی پێش شەڕەکەیەو بەوپەڕی ڕێزگرتن‌و بڕواو دڵنیایەوەو بەوپەڕی ئارەزووی دامەزراندن‌و پەرەپێدانی پەیوەندی‌یەکی پتەو .

ئێوە بەشێکن لەگەل ، بەڵام کێ لەئێوە لەگەڵ ڕێزگرتنمدا بۆ ئێوەش ، یان هەرکەسێکی‌تر دەتوانێ حالەتێکم لەو گەلە پێ‌بڵێ کە من نەیزانم .. هەر حالەتێکی گشتی ، نەك حالەتێکی بچووك ، حالەتێکی بچووك لە فلانەگوند ، یان هەڵەیەك لە فلانە قوتابخانەدا هەیەو باش دەوام ناکەن ئەمە بەڵێ . بەڵام یەکێك دێ پێم دەڵێ گەلەکەمان لە سلێمانی بە نموونە دوژمنە من بڕوا ناکەم ، لەبەرئەوە نا کە نابینم ، بەڵێ دەزانم ڕادەی دوژمنان لە سلێمانی لە ڕادەی دوژمنان لە هەولێر زیاترە ، دەزانم ، دەشزانم لەوانەیە ڕادەی دوژمنان لە هەولێر لە ڕادەی دوژمنان لە بەصرە بەنموونە زیاتربێ بەڵام لەبەر هۆی نەتەوەیی نا ، بەڵکو بۆیەیە چونکە شۆڕش درەنگ گەیشتوەتە ئەم شوێنە.. لەبەرئەوەی حزب لەوشوێنەدا ڕەگی قووڵی دانەکوتابوو ، لەبەرئەوەش کە چەند گرێ‌و ئاڵۆزی‌یەکی تایبەتی هەیە لە مێژەوە بە میرات ماوەتەوەو لە ڕۆژی یەکەمەوە لەبەردەم شۆڕشدا دانراوە ، کە بە نموونە لە بەغداو لە بەصرە یان لە شوێنێکی‌تردا نەبووە من بیزانم .. بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا دەزانم ڕۆڵەی وا هەن لە سلێمانی چەك هەڵدەگرن‌و دەچن شەڕ لەگەڵ ئەو کەسانە دەکەن کە لە سنووری ئێرانی یان لە سنووری تورکی‌یەوە یان لە شوێنی‌ترەوە ئاوا دەبن .

دەشزانم کاتێك کە لێپرسراوێك سەر لە سلێمانی دەدات بەهەزاران کەس پێشوازی لێ‌دەکەن‌و بە ژیانی شۆڕش‌و نیشتمان‌و گەل هاوار دەکەن .. ئەمە کۆتایی هات کە سەرجەم لەم شوێنەدا نیسبەتەکەی لەم شوێنەی ئەم نەتەوەیە زیاترە لە نیسبەتەکەی لەو نەتەوەیە ، هەروەها نیسبەتی لەم دینە لە دینەکەی‌تر زیاترە ، بەهۆی دابەش‌کردنەوە نا بەڵکو بەهۆی حالەتە مێژوویی‌یە زانراوەکان‌و پێش ئێمە ناسراوەکان .

● **عیراق وا دادەمەزرێنین تا ببێتە چراگایەکی بەرز ..**

کەوابێ بەم گەلە مەزنە ، خوا یاربێ ، و بە ڕەنجی هەموو دڵسۆزێك هەریەکە لە عاستی خۆیەوەو بەپێی بەرپەسیاریان عیراق دادەمەزرێنین هەتا ببێتە چراگایەکی بەرز بە تەمای خوداو شەڕ دەکەین هەتا بە پشتیوانیی خوا مافەکانمان دەستگیر دەکەین .

هیوادارم سەرکەوتووبن لە پتەوکردنی دەوری بەرپرسیارتان لە بنیات‌نانی کۆمەڵداو لە قووڵ‌کردنی دیموکراتیدا ئەمەش بە دروست‌کردنی داب‌و نەریتە تازەکانی لە چوارچێوەی هەموو ئەو مەڵبەندانەدا کە دیموکراتیەت بەکاردەبەن ، لە پێش هەموویانەوە ، دوای سەرکردایەتی ئەنجومەنەکەی ئێوە ، بۆ ئەوەی دەوری بەرپرسیاری خۆتان ڕاپەڕێنن ، خزمەتی گەلەکەتان بکەن ، چونکە گەلەکەتان شایانی خزمەت کردنە ، نەك هەر لەبەرئەوەی کە گەلی خۆمانە بەڵکو لەبەرئەوەی گەلێکی زیندووە ، شوورەیی نی‌یە ئەگەر پێتان بڵێم لەهەندێ دۆست‌و خزم‌و نزیك قسەیەکم دەبیست کە گوایا من بە تەواوی لە گەلی عیراق نەگەیشتووم‌و زۆر بە گەلی عیراق تەفرە خواردووم ، بەڵکو هی‌واهەیە لە دڵی خۆیدا بڵێ تۆ بە گەلی عیراق بایی بوویت ، گەلی عیراق لە پایەیەك دادەنێیت کە هێشتا پێی نەگەیشتووەو باسی دەورێکی بۆ دەکەیت کە هێشتا توانای ڕاپەڕاندنی نی‌یە .

بەڵام وابزانم هەموو دوای شەڕەکە بیری چەوتی خۆیان ڕاست کردەوەو عیراقی‌یەکان وا هاتنە کایەوە کە لێوەشاوەن‌و دەتوانن دەوری مێژوویی نیشتمانپەروەیی خۆیان ڕاپەڕێنن ، دەتوانن بنیات بنێن ، دەتوانن لەگەڵ ڕاستڕۆیی‌و دادو پاکی‌و شەرەفدا بگونجێن . وە لەگەڵ سەربەرزی‌و لەگەڵ ژیانی تازەدا تا ئەوپەڕەکەی . ئەو سەلبەتە کۆنینانەی بەسەریانەوە بۆتە ماڵ پارچەیەك دەوری بەرپرسیار بە سەریاندا سەپێنراوە .. دەوری بەرپرسیار نەك لە ناودانەبوونی دەوری تاکەکەسێك .. نەك دەوری بەرپرسیار بە هەموو ئاڵقە بەیەك بەستراوو زنجیرەیی‌یەکانیەوە .. کاتێکیش ئەو دەوری بەرپرسیارە پەیدا بوو کە شۆڕش بەکاری دەبات‌و حزب بەکاری دەبات‌و گەلیش بەکاری دەبات لەسەر یەك سەربان‌و بە یەك گیان ..

هاونیشتمانی عیراق ئەمڕۆ ئەو پلەوپایەیەی خۆی گرتووە کە شایانە پێی ، لەمەولایش پەنا بەخوا هەر بەوەندەش واز ناهێنین ، بەڵکو بەردەوام ئەم پلەوپایەیە پەرەپێ‌دەدەین بۆ ئەوەی گەورەترو ، بڵندتر ببێت ، وە ئەوەی لەم هەرێمە هاتوەتە دی بەس‌نی‌یە بەڵکو بە هیمەتێکی بەرز کاردەکەین ، پشتی یەك دەگرین‌و یەك دەبین لەسەر هەموو ئاستەکان لە پێناوی ئەوەدا بگەینە گەشانەوەیەکی ئاست بەرزتر .

برایە سوپاستان دەکەم‌و هیوادارم سەرکەوتووبن ..

باری ئێران – پاشماوە

دراوە کە هێزە بەرهەڵستکارەکان لە کوردستانی ئێران یەك‌بگرنەوەو خۆیان ئامادە بکەن بۆ هێرشێکی فراوان بەسەر هێزەکانی خومەینی‌دا ، ئەوەی شایانی باسیشە (ابو الحسن بنی صدر) سەرۆکایەتی ئەنجومەنی بەرگریی نیشتمانی دەکات .

ڕۆژنامەکە ئیشارەتی داوە کە خومەینی سەری لێ‌شێواوە بە هاوکاری نێوان کوردەکان‌و هێزە بەرهەڵستکارەکان‌و چوونە پاڵ ئەنجومەنی بەرگریی نیشتمانی‌یەوە کە بنی صدر هەواڵی دروست‌بوونی ڕاگەیاند . هەروەها ڕۆژنامەکە وتوویەتی : چەکدارە کوردەکان چەند ڕۆژێك لەمەوبەر زیانێکی باشیان گەیاندوتە پاسەوانەکانی خومەینی ، ئەو زیانەش دەگاتە زیاتر لە چوارسەد کوژراوو دوو هەزار بریندار ، ئەمەش بەپێی دانپیانانی سەرچاوەیەکی نزیکی خومەینی . وا بڵاوکراوەتەوە . ڕۆژنامەکە ڕوونی کردۆتەوە سەرماو سۆڵەی شاخەکان هێزەکانی خومەینی ناچار کردووە لەزۆر شوێندار شەڕ ڕاگرن‌و بگەڕێنەوە . لە کۆتایی باسەکەیدا ڕۆژنامەکە دەستنیشانی ئەوەی کردووە بە هەزاران لە هێزەکانی ئێران‌و بەسەدان لەهێزی بەرهەڵستکاران لەماوەی سێ مانگی ڕابووردودا ڕوویان کردۆتە کوردستانی ئێران لە ترسی گرتن‌و هەڵواسین‌و ڕاونان‌و زوڵمی ڕژێمەکەی خومەینی . لەلایەکی ترەوە تەلەفزیونی ئێران بڵاوی کردۆتەوە حوکمی هەڵواسینی (٣٦) لەهێزە بەرهەڵستکارەکان دەرچووە ، (٥) لەوانەش ئافرەتن ! حوکمەکەش لە تاران‌و جونبادو خراسانی ڕۆژهەڵاتی ئێران‌و ئازەربێجانی ڕۆژهەڵات جێ‌بەجێ کراوە .

لێپرسراوانی ڕژێمە ڕەگەزپەرستەکەی ئێرانیش بڕیاری داوە ڕۆژنامەی حیزبی شیوعی ئێران (تودە) تا کاتێکی دیاری نەکراو بڵاونەکرێتەوە . ئەگەرچی حیزبی شیوعی‌و ڕژێمە خوێناوی‌یەکەی ئێران پەیوەندیان پێکەوە هەیە ! وەزارەتی ئیرشاد ڕایگەیاندوە کە ڕۆژنامەی (مەردوم) بە پێچەوانەی یاسای ڕۆژنامە نوسی‌یەوە کاری کردوەو شتی بڵاوکردۆتەوەو پڕوپاگەندەی بۆ وڵاتێکی گەورە کردوە ، وەزارەتی ئیرشاد ناوی وڵاتەکەی نەهێناوە . هەروەها بڕیاری داوە گۆڤاری (ڕاسن کە چەند ڕۆشنبیرو نوسەرێکی ئێران دەری‌دەکەن بڵاو نەکرێتەوە چونکە لە دژی ڕژێمەکە شتی نووسیوە .

پیشانگایەك – پاشماوە

خۆی بۆ گرتوین دەمار بە دەماری بینەر ڕائەتەکینێ‌و لە ئاوەها ، بۆی ئەگرێتە چوار چێوەی تەنگ‌و چەلەمەکانی مرۆڤایەتی‌و ڕەفتارە جوانەکان ...

مدحت‌و ئاوات

بەڵام هەست‌و نەستەکانی **ماموستا** (مدحت)ی هونەرمەند کە بە ڕەنگی دژ بە یەك ، یا بەجەم‌و جوڵێك دەربڕیوە نەك هەر کاری کردوتە قەوارەی بابەتەکانی بەڵکو تەنگی بە بیروراکانیشی هەڵچنیوە ، تەنانەت وای لێ‌کردوە لایەنی گەلێ دەرخستنی ڕونکردنەوەیان لێ کەم بکاتەوە ، لە هەندێ تابلۆشیا گەیاندویە ئەوەی (پوستەرو تابلۆ) لە یەك بدا لەگەڵ ئەوەشا ، هێشتا بیرو ڕاو بابەتەکانی بە سادەیی‌و، ڕەوانی‌ی لە بینەر هەر ئەگەیەنێ .. .. لە ڕووە ماندوو بووەکاندا لە چاوە بە قولاچووەکانا .. .. . لە هەناسە سواربووەکانا نەك هەر هەژاری‌و ئێش‌و ئازار هەست پێ‌ئەکەین ، نیشانەی هیزو توانا خواست‌و هەلپەی خۆبەدەستەوە نەدان‌و چاو بڕینە دوا ڕۆژێکی ڕوناك وپرشنگداری بۆ تیا هیشتوونیەتەوەو بە بێ ئاوات‌و هیوا بەجێی نەهیشتووین .

لە ئەنجاما لە قولایی

لە ئەنجاما لە ڤولایی دڵەوە تکاداری سەرکەوتنی تریانم وداوا کاری سەرومڕ تیکۆشانیانم . بۆ تەرخان کردنی دەس‌و پلی ڕەنگەین‌و کار گوزاری‌یان لە پیناوی بە دەنگەوە چوون‌و بەتەنگەوە بوونی ڕەسەنی‌ی هونەری نەتەوەکەیانا ... .

سێ هەواڵ – پاشماوە

جەنگی پیرۆز دژی فارسی دوژمن بە ئەنجام گەیاند .

لەم سەردانانەشدا کە خانم ئەدیبە ئەحمەد عەلی سەرۆکی لقی دهۆك بەشدار ببوو باسی سەرکەوتنە بەردەوامەکانی سەربازەکانی قادسیەی دووەم دژی فارسەکان‌و ئامادەیی یەکێتی ناوبراو بۆ بەهێزکردنی بەرەکانی شەرکردن کرا .

● ڕۆژی یەك شەمووی ڕابردوو (٣٤١) قوتابی قوتابخانەکانی ئامادەیی پارێزگای دهۆك خرانە دەورەیەکی ڕاهێنان کە لێژنەی نەوجەوان‌و ئۆردووی لاوانی سەر بە بەڕێوەبەرایەتی گشتی پەروەردەی پارێزگاکە ڕێکیخستووە .

بەشداربووەکانی ئەم دەورەیە بۆ ماوەی سێ حەفتە چەند دەرسێك دەربارەی ڕاهێنان‌و مەشق کردنی سەربازی‌و هۆشیاریی نیشتمانی‌و نەتەوەیی وەردەگرن .

سێ یەم داستانی –پاشماوە

حەوت لۆری‌و سێ بنکەی تەقەمەنی‌و دوو ڕوانگەو نوقم کردنی بەلەمێك .

● ١٩٨١-١١-٣٠ :

٥٦ کوژراو چوار لۆری‌و یەك تۆپ‌و یەك ڕوانگەو دوو بنکەی تەقەمەنی .

● ١٩٨١-١٢-١ :

٧٩ کوژراو سێ لۆری‌و چوار بەلەمی جەنگی‌و یەك بنکەی تەقەمەنی‌و خستنە خوارەوەی فرۆکەیەکی جەنگ‌و یەکێکی تری سەمتی .

● ١٩٨١-١١-٢ :

٣٨٩ کوژراو ٨٥ دەبابەو سێ سەرباز بەری مدەرەعەو شەش لۆری‌و سێ تۆپ .

زانست

تۆخمە تیشکدەرەکان

تیشکی ئێکس تیشکێکی لاوازەو لە بایۆلۆژیادا بەشێوەیەکی فراوان بەکاردەهێنرێت. گومانیش لەوەدا نی‌یە کاتێ تەنە زیندووەکان دەدرێنە بەر مژ (جرعە)ە بێ‌هێزەکانی ئەم تیشکە ، ئەنجامەکەی بەسوود دەبێت لەبواری گەشەو پەرەسەندن‌و زۆربوونیدا ،

بەڵام بەپێچەوانەوە ئەگەر ئەم تەنە زیندووانە بدرێنە بەر مژی بەهێزتر ئەوا ئەنجامی زیاندار دەبێت ، هەروەها لەگەڵ زیادکردنی مژەکان ئەنجام ڕووخێنەرتر دەبێت ، تا دەبێتە هۆی کوشتن .

لەپێشاندا گەرم‌کردن تا پلەیەکی گەرمی بەرز (١٠٠ پلەی سەدی یان زیاتر) بۆ ماوەیەکی درێژ باشترین ڕێگا بوو بۆ پاکژکردنی شتە جۆراوجۆرەکان (واتە لەناوبردنی هەموو جۆرە تەنێکی زیندو تا بەکتریاشس بە هەموو جۆرە جیاوازەکانی) . بەڵام ژمارەیەکی زۆر لە شتەکان، بۆ نموونە ئەو بەرهەمانەی خێرا پیس دەبن ، بەم گەرم‌کردنە گۆڕانی کیمیکی‌یان بەسەر دادێت‌و تامەکەیان دەگۆڕێت . جا لەبەرئەوە ڕێگەی گەرم‌کردن بۆ پاکژکردنی ئەم بەرهەمانە فەرامۆش کراو ئێستا بە ساردی بەهۆی بەکارهێنانی تیشکە ئەتۆمی‌یەکانەوە پاکژدەکرێنەوە .

لە توانادا هەیە تەنە زیندووەکان لەناو خواردەمەنیدا بەتەواوی لەناوببرێن بەهۆی تەووژمێك لە تەنۆلکەکانی بێتا (برێتی‌یە لە لێشاوێك تەنۆلکەی بارگاوی وەکو ئەلیکترۆن) یان بە تیشکی گاما (تیشکێکی کارۆمۆگناتیسی‌یە) . هەروەها دەگونجێت بەرهەمە خۆراکی‌یەکان بەم ڕێگەیە پاکژبکرێنەوە پاش پێچانەوەیان بە چینی سلۆفان یان بە قووتوی کارتۆن .

تێپەڕکردنی تیشك (واتە ئەتۆمە تیشك) بەناو گۆشتی بەرازدا ڕێگەیەکی سەرکەوتووە بۆ لەناوبردنی ترێخینا (مشەخۆرێکە زیان بە مرۆڤ دەگەیەنێت) تیایدا.

گۆشت لەکارگەدا پاش پارچەپارچەکردنی بە ڕێگەیەکی بزێو دەگوێزرێتەوە ، جا لێرەدا باشترین ڕێگا بۆ پاکژکردنەوە ئەوەیە هەر لە ڕێگادا تێپەڕ بکرێت بەرامبەر چاووگ (مصدر) یکی بەهێز لە تیشك ، ئەوسا هەموو ترێخیناکان دەمرن یاخود توانای زاوزێ‌یان نامێنێ بەمەشی کرداری زۆربوون دەوەستێ‌و هیچ گەشەکردنێکی بەدواوە نابێت .

هەروەها تۆخمە تیشکدەرەکان بۆ لەناو بردنی زیندەوەرە زیانبەخشەکانی بەرهەمە کشت‌وکاڵی‌یەکان بەکاردەهێنرێن بۆ نموونە: دانەوێڵە بەم ڕێگەیە لەڕەش‌بوون دەپارێزرێت .

کورتۆپە (البطاطا) ناتوانرێت بۆ ماوەیەکی درێژ هەڵبگیرێت چونکە بەخێرایی گەشە دەکات ، ئەمەش گیروگرفتێکە بۆ ئەو کەسانەی لە پیشەسازی‌یە خۆراکی‌یەکان‌و چێشتخانە گەورەکان ئیش‌دەکەن . هەر چەند ڕێگا بەکاربێنین‌و مەرجەکانی هەڵگرتنیش هەرچۆنێك بێت کاتێك دێت ئەو ماتەووزە (الطاقە الکامنە) بایۆلۆژی‌یە گەورەیەی لەناو ئاوەلەمە (الجنین) کانی کورتۆپەدا هەیە سەرهەڵبدات‌و دەست بەگەشەکردن بکات بەمەش بەشێکی زۆر گەورە لە کورتۆپەی هەڵگیراو بەفیڕۆ دەچێت پێش ئەوەی بەکاربهێنرێت .

کاتێك کورتۆپە دەدرێتەبەر تیشکی گاما گەشەی ئاوەلەمەکانی بۆ هەژدە مانگ دوادەکەوێت بێ‌ئەوەی ڕەوشتە خۆراکی‌یەکەی کاری لێ‌بکرێت . بەمەش گیروگرفتی هەڵگرتنی ئەم ئەم بەرهەمە چارەسەر دەکرێت .

تۆو (بذور) پێش چاندنی دەدرێتە بەر مژی بچووك لە تیشکی گاما یان بە گیراوەیەکی تیشک‌دەر دەشۆردرێتەوە بۆ ئەوەی خێرا گەشە بکات . هەروەها هەندێ لە لە ڕووەکەکان کاتێ دەدرێتە بەر تیشکی تۆخمێکی تیشک‌دەر گەشەو پێگەیشتنیان خێرا دەبێت ، گرنگی ئەمەش لەوەوە دەردەکەوێت کە لەتوانادا دەبێت بەرووبوومە کشت‌وکاڵی‌یە بە نرخەکان لە شوێنێکەوە بۆ شوێنێکی تر بگوێزرێنەوە .

وەرگێڕانی بەدەسکاریەوە
عبدالکریم حسن مصطفی

لە ژیانی – پاشماوە

(خۆشەویستی ئاسمانی‌یە). لەناوەندی تابلۆکە ،(کیوبید) -فریشتەی خۆشەویستی-، هەوڵی کۆکردنەوەی ئەو گوڵانە ئەدا ، کە لەسەرئاوی حەوزەکە پەرت‌و بڵاو کراونەتەوە . هونەرمەند کاتی ڕۆژ ئاوابوونی بۆ تابلۆکەی هەڵبژاردووەو ڕژێمی ڕەنگی هامۆنی بە سەر تابلۆکەدا زاڵەو هێمن‌یەکی قووڵ سەنگەرێکی پڕ لە کامەرانێتی دەروونی باڵی خۆی بەسەر زەمینەی تابلۆکەدا کێشاوەو هەستی جوانی ئافرەت‌و ژیان دەبەخشێتەبینەران . لەم تابلۆیەو تابلۆ نمرەکانی تری بەرجەستە کردووە.

Institut kurde de Paris

سەردانێکی خانووی هونەر

شێرزاد عبدالرحمن
نووسینگەی هەولێر

دامەزراندنی دەزگایەکی تایبەتی بۆ نواندنی چالاکی هونەریی لاوان بە هەنگاوێکی نوێ دانەنرێ بۆ ئەوەی ئەو بەهرە تازانەی دەیانەوێ بکرێنەوە ، بە ئاسانی هەڵنەوەرێنو بە شێوەیەکی راستەقینە پێبگەیەنرێن لە کۆشکێکی خنجیلانەدا چەندەها پەنجەی ناسکو قورگی زێرین گۆرانی دەڵێنو شانۆگەری پێشکەش دەکەنو گەلێ جموجۆڵی تر دەنوێنن . کە چوینە ژوورەوە چاومان بە بەڕێوەبەری خانووی هونەر مامۆستا نورالدین حسن کەوتو لە وەڵامی پرسیارەکاندا ووتی :

خانووی هونەر مەڵبەندێکی لاوانە کە دەتوانێ بەشداری یەکی دیار بکات لە دۆزینەوەی بەهرەی داهێنانو توانای بێسنووری هەموو ئەوانەی هۆگری هونەرو بەشەکانی ئەم لایەنەن ، ئەوە بوو هەر لە دامەزراندنیەوە چەندەها خاوەن توانای گەورە بروویان تێکردو ئێمەش بە هەموو توانایەکەوە لە باوەشمان گرتنو تەقەللای بەردەوام دەدەین بۆ ئامادەکردنیان .

● دەربارەی دیارترین چالاکی ئەم دەزگایە بەڕێز بەڕێوەبەری مەڵبەندەکە ووتی :

× دەزگاکە بەردەوامە لە کردنەوەی خولی تایبەتی بۆ مۆسیقاو شانۆو هونەری تەشکیلیو بەشەکانی ترو بۆ ئەم مەبەستەش تا ئێستا ٣١ لێژنەی جیا جیا لە هەموو بەشەکانی هونەردا پێکهاتووە جگە لە حەوت مەڵبەندی مەشقپێکردن کە لاوە بەبەهرەکانی تێدا مەشقپێدەکرێو بە

پێشکەش کرد کە چەندەها بەهرەی نوێ لە نواندنیدا بەشداربوون .

● هەروەها دەربارەی چالاکیەکانی دەرەوەی شار واتە مەڵبەندەکانی تر ووتی:

× ئەگەر چی تیپی مۆسیقامان هەیەو چالاکی نواندووە ، بەڵام تاقە تیپێک کە مایەی شانازی پێکردنەو ئومێدی پاشە رۆژێکی گەشی لێدەکرێ تیپی مۆسیقای رەواندزە کە بەنیجا ئەندامی کوڕو کچی تێدایەو تا ئێستا گەلێ جموجۆڵی هونەریی تۆمار کردووە .

● لە کۆتاییدا بەڕێزی ووتی :

× ئێمە هەموو توانایەک دەخەینە کار چونکە ئەم نەوەیە زۆر بەهرەو کوڵی گەشی تێدایەو پێویستی تەواویان بە تەقەللای دڵسۆزان هەیەو زۆر سوپاسیش بۆ «هاوکاری» کە چالاکی بەسەر کردینەوە.

شێوەیەکی زانستی رێنمایی دەکرێن بۆ ئەوەی ئەو بەهرانە زیاتر بگەشێنەوە ، لەو ماوەیەشدا پیشانگایەک کرایەوەو ١٧ هەزار تابلۆی تێدا پێشکەش کرا ، کە ئەمە خۆی لە خۆیدا دیاردەیەکی نوێیەو شانۆگەری « شەهید »مان

چاپکراوی نوێ

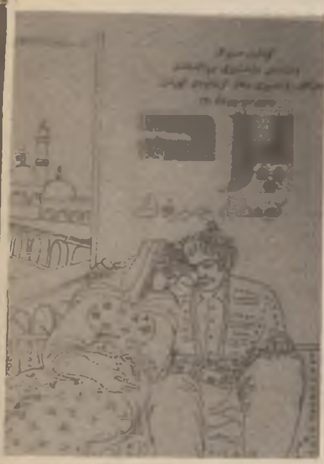

نازە

لە چاپکراوەکانی کۆمەڵەی رۆشنبیری کوردی زنجیرەی شەشەم چیرۆکی «نازە» لە نووسینی کاک اسماعیل رۆژبەیانی دەرچووە کە بریتییە لە ١٣٤ لاپەڕەی قەوارە گەورە .

پرد

لە بڵاوکراوەکانی دەزگای رۆشنبیریو بڵاوکردنەوەی کوردی ، زنجیرەی چیرۆک ژمارە (٩) کۆمەڵە چیرۆکێکی احلام منصورە کە لەم دواییەدا بڵاو کرایەوەو بەناوی «پرد»ەو . کە سەرناوی یەکێکە لە چیرۆکەکانی کۆمەڵەکە ، ئەم بەرهەمەی احلام منصور کە یەکەم بەرهەمی چاپکراویەتی بریتییە لە ١٨ کورتە چیرۆک لە ٢٣٣ لاپەڕەدا .

ئۆتۆنۆمی

ژمارەی پێنجەمی ساڵی شەشەمی بڵاوکراوەی « ئۆتۆنۆمی » کە ئەنجومەنی باسادانانی ئۆتۆنۆمی ناوچەی کوردستان دەری دەکات لەم دواییەدا بڵاوبووەوە . بڵاوکراوەکە کە بە هەردوو زمانی کوردیو عەرەبی دەردەچێت چەندان باسی بە کەڵک و دەنگوباسیو چالاکیەکانی ناوچەی کوردستانی تیا بڵاو کراوەتەوە .

گوندەکەم

لە چاپکراوەکانی ئەمانەتی گشتی رۆشنبیریو لاوانی ئۆتۆنۆمی ناوچەی کوردستان شانۆگەری « گوندەکەم » لە نووسینی مامۆستا حمە کریم هەورامی دەرچووە کە بریتییە لە شانۆیەکی شەش دیمەنی لە ٨٤ لاپەڕەی قەوارە گەورەدا .

تابلۆی « جیرنیکا »
لە پاش چل ساڵ
دەگەڕێتەوە ئیسپانیا

جیرنیکا ، تابلۆ ناودارەکەی پابلۆ پیکاسۆی هونەرمەندی ناسراوای ئیسپانیایە . ساڵی (٩٣٧) پیکاسۆ لە سەر پارچە قوماشێک دروستی کردوە ، بەناوی شاری (جیرنیکا)وە ، کە نازیەکان هەر لەو ساڵەدا بۆمبابارانیان کرد .

تابلۆی (جیرنیکا) درێژاییەکەی (٧٫٧٦) مەترەو پانایی‌یەکەشی (٣٫٤٩) مەترە .

لە سەردەمی ژیانی پیکاسۆدا تابلۆکە بردرابوو بۆ پیشانگای هونەری نوێ لە نیویۆرک ، تا ئێستا هەر لەوێ مابۆوە . چل ساڵ زیاترە تابلۆی جیرنیکا ئیسپانیای نەدیوە ! پێنج ساڵە بەردەوام هەوڵ دەدەن بۆ هێنانەوەی تابلۆکە . لە پێشدا وا بڵاوبۆوە لە کۆتایی مانگی ئەیلوولی رابووردودا دەگاتەوە مەدریدی پایتەختی ئیسپانیا ، بەڵام لە ١٠/ی ئەیلوولدا گەیشتە ئەوێ ، حوکومەتی ئیسپانیا بۆیە وای بڵاوکردبۆوە تا تووشی تەنگو چەڵمە نەبن لە کاتی هێنانەوەی تابلۆکەدا ، تا ئەوانەی نیازیان خراپە لەوبارەیەوە ، کاتی هێنانەوەی تابلۆکە نەزانن .

میهرەجانی رەنگاو رەنگ

میهرەجانی ئەو بەلەمانەی لە قووتوی بەتاڵ دروست دەکرێن !

لە شاری (دارون)ی ئوسترالیا هەموو ساڵێک میهرەجانێکی سەیر سازدەکرێ بۆ ئەو بەلەمانەی کە لە قووتوی بەتاڵ دروست دەکرێن ، ساڵی (٩٧٣) بیر لەم میهرەجانە کرایەوە ، بەڵام لە ساڵی (٩٧٤)ەوە دەستی پێکرا وەکو میهرەجانێکی ساڵانە . گەلێ جۆر بەلەم لە قووتوی بەتاڵ دروست دەکەن . هەر . بەلەمێک باش دروست بکرێو قووتوی زۆری تیا بەکار بهێنرێ گرەو دەباتەوە . بە هەزاران کەس هەموو ساڵێ دەچنە سەیرکردنی ئەم میهرەجانە سەیرە !

لەقلەقێکی دووسەر .. یا !

ئەوەی ئەم وێنەیە ببینێ وا دەزانێ ئەم حاجی‌لەقلەقە دووسەری هەیە ! بەڵام ئەمە یەک لەقلەق نییەو دووانەڵە باڵ یەکا . وێنەگرەکە زۆر زیرەکانە فریا کەوتووە ، کاتی دوو لەقلەق هەر یەکەو قاچێکیان خستۆتە بن باڵی خۆیانو خەوتوونە . وێنەکەی گرتووە . سەیر ئەوەیە لەقلەق بەو جۆرە نەبێ ناخەوێ ، قاچیکی دەخاتە بن باڵیو نووکی لە لەشی خۆی گیر دەکا !

رۆمانێک دەربارەی ئەو منالانەی لە شەوی سەربەخۆیی هیندستاندا لەدایک بوون !

نووسەری هیندستان (سەلمان روشدی) پاداشتێکی گەورەی لە بەریتانیا وەرگرتووە سەبارەت بە ئەو رۆمانەی کە بە ناوی (منالانی نیوە شەو)ەوە نووسیوێتی ، ئەم رۆمانەش باسی هەزارویەک منال دەکات لە شەوی بەدەستهێنانی سەربەخۆیی هیندستاندا لەدایک بوونە . نووسەری رۆمانەکە دەڵێ : ئەو منالانە توانایان جیاوازە لە منالانی تر !

لە ژوورێکی تەنگەبەردا کۆمەڵێک تابلۆو وێنەو شتومەکی فۆلکلۆریو پەیکەرو لەم بابەتانە دەبینرێ ، لەو کاتانەی کە دەچینە رۆشنبیری جەماوەر لە هەولێر

گەشانەوەی بەهرەی هونەری لەجیهانی عبدالواحد مەرجاندا

.... هەر ئەوە بە تەواوی چوینە ناو ژوورەکەوە عبدالواحد مەرجان دەبینی بە خۆیو جلە بۆ یەکراوەکانیەوە خەریکی نیگارو شتی هونەری سەیر سەیرە ، لەم رۆژانەدا وەک هەموو جارەکانی تر سەردانێکی کردو بینیم خەریکەو سەری قالە .... هەر چۆنێک بێت لێم پرسی :ـ

● وا دیارە خەریکی دیکور کێشانی شانۆگەری

ـ بەڵێ ...

● با هەر لێرەوە دەستی پێبکەین ..

ـ بۆ خۆت دەزانی

× تۆ دەمێکە وەک هونەرمەندێک ناسراوی .. جا نواندنو نیگارکێشانو پەیکەر تاشینو مۆسیقا بە هەموو ئاڵەتەکانیەوە . . کامیانت لە هەموویان زیاتر بەلاوە شیرینە ...

ـ ئەوەی راستی بێ نیگارکێشان شوێنی گەورەی لە دەروونی منا گرتۆتەوە ، چونکە بیرمە لە ساڵی ١٩٥٧ هێشتا منال بووم کە خەڵاتی پەروەردەی وولاتم وەرگرت .. . قسە خۆشەکانی مامۆستای بەڕێزم کاک (فەریق) کە لە ساڵەکانی پەنجادا مامۆستام بووە هەمیشە لە گوێم دەزرینگێنەوە کە دەیوت (نیگارکێشان چێژێکی شیرینی هەیە ...

● ئەی لەگەڵ نواندن تا کوێ .. ؟

ـ نواندنیش وەک بەشێک لە هونەر تامی تایبەتی خۆی هەیە ، سەرەڕای ئەوەی کە لە نیگارکێشاندا شتێک دەزانم ، نواندنیش هەمان ئیستگەی هەیە لە لای مندا ... چونکە لە ساڵی لافاوەکەی سلێمانیدا بۆ یەکەم جار هاتمە سەر شانۆ لەگەڵ هونەرمەندان صفوت الجراحو عبدالفتاح عبداللطیفو خوشکە جوان خالص رشیدو گەلێکی تر ، توانیم دەورێکی ئەوتۆ ببینم کە جەماوەر زۆر بە دڵیان بێ ... ئینجا بەرە بەرە لە نواندنیشا بەرهەمم هەبوو ئەوەتا لە تەلەفزیوندا لە شانۆگەری چڵپاوو مارەیی دەورم بینیوە .....

● باشە هەر هونەرمەندێکی نیگارکێش قوتابخانەیەکی هونەری کاری تێکردووە ئەی تۆ ... ؟

ـ من قوتابخانەی ریالیزمی زیاتر لە تابلۆکانمدا دەبینرێ .. (جواد سلیم)یش بە تەواوی کاری تێکردووم ...

● ئەی لەگەڵ پەیکەردا گەیشتوویتە کوێ .. ؟

ـ ئەوەی راستی بێ لە ساڵی ١٩٧٩ زیاتر لە دوازدە پەیکەرم تاشیو لە ناو هەولێردا دانراونو لە (زاخۆ)ش چەند پەیکەرێکم تاشیو ئێستا نیازم وایە کە پەیکەرەکەی (ئەحمەدی خانی) نوێ بکەمەوە ، چونکە زۆر بە کەساسی دێتە بەرچاوان ...

● ئەی لەگەڵ مۆسیقا ..؟

ـ خۆت ئەزانی تا ئێستا گەلێک ئاوازم داناوە بۆ ئۆپەرێتو گۆرانی بێژەکانو بەردەوامیشم لە مۆسیقادا ... ئێستاکەش ئەندامی تیپی هونەرە میللی‌یەکانی هەولێرمو بەرهەمێکی تازەشم بە دەستەوەیە ...

● باشە ئایا تۆ لە دانانو دەست نیشانکردنی حلو بەرگا دەورت هەیە لە تیپی هونەرە میللی‌یەکانی هەولێر ...

ـ بەڵێ من نەخشەی جلو بەرگی شەش تابلۆی تیپی هونەرە میللی‌یەکانی هەولێرم داناوە ...

× دە تۆش قسەیەکمان بۆ بکە ..

ـ ئەوەی من دەمەوێ بیڵێمو لە ئێوەی داوا دەکەم ئەوەیە کە (رۆشنبیری نوێ) گۆڤارێکی زیاتر هونەرییە با هەر جارێک بەرگەکەی وێنەی هونەرمەندێکی کورد بێو پێناسی ئەم بڵاو بکاتەوە ، چونکە گەلێک لە هونەرمەندانمان هەتا ئێستا کەس نازانێ ماوە یان خوا نەکات جیهانی بەجێ هێشتووە ... سوپاستان دەکەم ...

ناظم دلبەند
نووسینگەی هەولێر

سەرنجو لێبووردن !

لە ژمارەی رابووردوداو لە لاپەڕە سێدا بە هەڵە ناوی کاک (ئەنوەر قادر رەشید) بووبوو بە ئەنوەر قادر محمد . داوای لێبووردن لە هەردوو ئەنوەر دەکەینو سەرنجی خوێنەران بۆ ئەو هەڵەیە رادەکێشین .
(لاپەڕەی ئەدەبو رۆشنبیری)

هاوکاری
رۆژنامەیەکی هەفتانەی سیاسی گشتی یە
وەزارەتی رۆشنبیریو راگەیاندن
دەزگای رۆشنبیریو بڵاوکردنەوەی کوردی
شەقامی الحلفاء
ساحەی الحلالی
تەلەفوون
٥/٨٨٧٥٧٩٥ خەت
چاپخانەکانی .. دارالحرية